

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi ammatillisesta koulutuksesta ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annettujen lakien sekä ammattikorkeakoululain ja yliopistolain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄSIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavan ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia, ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annettua lakia, ammattikorkeakoululakia ja yliopistolakia pääasiassa opiskeluoikeuden peruuttamista, päihdetestausta ja kurinpitoa koskevilta osin.

Esityksen mukaan opiskelijalta voitaisiin peruuttaa opiskeluoikeus, jos hän olisi osoittautunut ilmeisen soveltumattomaksi alalle, joka edellyttää alaikäisten parissa työskentelyä tai johon liittyy potilas-, asiakas- tai liikenneturvallisuutta taikka yleistä turvallisuutta koskevia vaatimuksia. Samalla säädettäisiin mahdollisuudesta palauttaa opiskeluoikeus eräissä tilanteissa.

Kurinpitosäännöksiä muutettaisiin siten, että opiskelija voitaisiin laeissa säädettävien edellytysten täytyessä erottaa pysyvästi oppilaitoksesta.

Lakeihin ehdotetaan lisättävän säännökset opiskelijoiden päihdetestauksesta sekä testistä kieltäytymisen tai positiivisen testituloksen antamisen seurauksista.

Lakeihin ehdotetaan lisättävän tarpeelliset säännökset menettelystä, tietojensaannista ja tietojen käsittelystä sekä muutoksenhausta edellä mainituissa tilanteissa.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan syksyllä 2010.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYS	2
YLEISPERUSTELUT	3
1 JOHDANTO	3
2 NYKYTILA.....	4
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö.....	4
2.1.1 Ammatillinen peruskoulutus ja aikuiskoulutus.....	4
2.1.2 Yliopisto- ja ammattikorkeakoulutus	7
2.1.3 Opetusministeriön toimialan ulkopuolinen koulutus	10
2.1.4 Päihdetestaus	13
2.1.5 Terveystieteiden tutkimuskeskuksen toimialan ulkopuolinen koulutus.....	15
2.1.6 Tietosuoja ja tiedonvaihto.....	17
2.1.7 Opiskelijahuollon järjestäminen.....	18
2.2 Kansainvälinen kehitys ja ulkomaisten lainsäädäntö.....	20
2.2.1 Ruotsi.....	20
2.2.2 Norja	21
2.2.3 Saksa.....	22
2.2.4 Iso-Britannia.....	23
2.3 Nykytilan arviointi.....	24
2.3.1 Alalle soveltumattomuus ja sen aiheuttamat turvallisuusuhat	24
2.3.2 Kurinpito.....	28
2.3.3 Päihteiden väärinkäyttö ja päihdetestaus	29
2.3.4 Tietosuoja ja tiedonvaihto.....	30
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET	31
3.1 Tavoitteet.....	31
3.2 Toteuttamisvaihtoehdot	32
3.3 Keskeiset ehdotukset.....	34
3.3.1 Opiskeluoikeuden peruuttaminen.....	34
3.3.2 Kurinpito	37
3.3.3 Päihdetestaus	38
3.3.4 Tietosuoja ja tiedonvaihto	39
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET	40
4.1 Taloudelliset vaikutukset.....	40
4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	40
4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	41
5 ASIAN VALMISTELU	42
5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto	42
5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen.....	42
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	43
1 Lakiehdotusten perustelut	43
1.1 Laki ammatillisesta koulutuksesta.....	43
1.2 Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta.....	50
1.3 Ammattikorkeakoululaki.....	51
1.4 Yliopistolaki	56
2 Voimaantulo	61
3 Suhde perustuslakiin ja säätämisyhteistyö	61
Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta	65
Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain muuttamisesta	70
Laki ammattikorkeakoululain muuttamisesta	71
Laki yliopistolain muuttamisesta	75
LIITE	78
RINNAKKAISTEKSTIT.....	78

YLEISPERUSTELUT

1 JOHDANTO

Nykyinen koulutusta koskeva lainsäädäntö ei anna korkeakouluille ja koulutuksen järjestäjille riittäviä keinoja toimia tilanteissa, joissa opiskelijan soveltumattomuus alalle vaarantaa potilas-, asiakas- tai liikenneturvallisuuden tai on uhkana alaikäisten turvallisuudelle opinnoissa, niihin liittyvässä harjoittelussa tai myöhemmin ammatissa toimiessa. Tällaisessa tilanteessa oikea ratkaisu olisi ottaa pois opiskeluoikeus ja ohjata opiskelija toiselle soveltuvalle alalle. Myös kurinpitosäännösten osalta nykylain säädäntö on puutteellinen, koska pysyvä erottaminen oppilaitoksesta ei ole mahdollinen kaikkein vakavimmisakaan tapauksissa. Sekä soveltumattomuus- että kurinpito-ongelmiin liittyy usein päihteiden väärinkäyttö. Nykyinen lainsäädäntö ei määrittele päihdetestauksen käyttötarkoituksia ja -rajoituksia oppilaitoksissa.

Opiskeluoikeuden peruuttaminen tarkoittaa, että opiskeluoikeuden myöntänyt koulutuksen järjestäjä tai korkeakoulu ottaa opiskelijalta pois tälle aiemmin myönnetyn opiskeluoikeuden. Nykyinen koulutusta koskeva lainsäädäntö ei eräitä yksittäisiä koulutusaloja lukuun ottamatta anna tähän kuitenkaan mahdollisuutta tilanteissa, joissa on ilmeistä, että alaan liittyvien turvallisuus- tai muiden vaatimusten vuoksi opiskelija ei sovellu toimimaan siinä ammatissa, johon hän on valmistumassa, eikä myöskään opintoihin liittyvässä harjoittelussa. Opiskelijavalintojen ja opinto-ohjauksen tavoitteena on, että koulutuksen hakeutuvat suuntautuvat heille sopivaan koulutukseen ja että heillä olisi realistinen käsitys omasta soveltuvuudestaan kyseiselle alalle. Tästä huolimatta koulutukseen tulee valituksi henkilöitä, jotka osoittautuvat soveltumattomiksi kyseiselle alalle ja joilla ei ole riittäviä ammatissa toimimisen edellytyksiä.

Alalle soveltumattomuus voi koulutuksen aikana ilmetä esimerkiksi kyseisen alan turvallisuusvaatimukseen kohdistuvana vakavana piittaamattomuutena, vakavina mielenterveys- tai päihdeongelmina taikka rikokseen syyllistymisenä, joista johtuen opiskelija voisi koulutuksen aikana tai myöhemmin ammatissa toimiessaan aiheuttaa vaaraa tai vahinkoa toisille. Puuttamalla opiskeluoikeuteen ja siten estämällä ammattiin valmistuminen pyritään ennakkoon ehkäisemään vahinkojen tapahtumista.

Voimassa olevat kurinpitoa koskevat säännökset eivät anna mahdollisuutta puuttua erittäin vakaviin väärinkäytöksiin opiskelijan pysyvällä erottamisella. Kurinpitotoimilla pyritään ylläpitämään järjestystä ja turvallisuutta oppilaitoksessa.

Päihdetestauksesta ei nykyisin ole säännöksiä opetusministeriön hallinnonalan koulutusta koskevassa lainsäädännössä. Päihdetestejä on kuitenkin oppilaitoksissa jossain määrin tehty. Opetushallitus on ohjeistanut oppilaitoksia eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ja oikeuskanslerin huumetestausta koskevien ratkaisujen valossa. Päihdetestien edellytyksistä ja päihteiden väärinkäytön seuraamuksista säättäminen lain tasolla selkeyttää sekä opiskelijoiden että oppilaitosten oikeuksia ja velvollisuuksia.

Edellä mainittuihin asioihin liittyy olennaisesti perusoikeusnäkökulma. Opiskeluoikeuden peruuttamisessa, pysyvässä erottamisessa ja päihdetestauksessa kajotaan opiskelijan perusoikeuksiin. Toisesta näkökulmasta katsoen pyrkimyksenä on muun muassa kohentaa perustuslailla suojattua oikeutta henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Opiskeluoikeuden peruuttamista ja pysyvää erottamista oppilaitoksesta koskevat säännökset tulisivat sovellettaviksi erittäin harvoissa tilanteissa. Säännösten soveltamisala olisi hyvin suppea ja niiden tarkoituksena olisi voida puuttua kaikkein vakaviin yksittäisiin tapauksiin. Myös päihdetestausta koskevien säännösten soveltamisala olisi tarkkaan rajattu. Lisäksi menettelyistä, tietojensaannista ja tietojen käsittelystä sekä muutoksenhausta säädettäisiin lain tasolla selkeästi.

2 NYKYTILA

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

2.1.1 Ammatillinen peruskoulutus ja aikuiskoulutus

Ammatillisiin tutkintoihin kuuluvat ammatilliset perustutkinnot, ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot. Ammatillisesta peruskoulutuksesta säädetään ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (630/1998). Koulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijalle ammattitaidon saavuttamiseksi tarpeellisia tietoja ja taitoja sekä valmiuksia itsenäisen ammatin harjoittamiseen. Tutkinnoissa pyritään siihen, että tutkinnon suorittanut voi siirtyä työelämään välittömästi tutkinnon suorittamisen jälkeen ammattipätevänä.

Ammatillinen perustutkinto voidaan suorittaa myös ammattitaidon hankkimistavasta riippumattomana näyttötutkintona siten kuin ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (631/1998) säädetään. Ammatillisissa perustutkinnoissa näyttötutkintona osoitettava ammatillinen osaaminen on sama kuin opetussuunnitelmaperusteisessa koulutuksessa tuotettu osaaminen. Koulutuksen järjestäjä päättää näyttötutkintoon valmistavan koulutuksen sisällöstä ja järjestämisestä tutkintojen perusteiden mukaisesti.

Ammatillisena aikuiskoulutuksena voi suorittaa näyttötutkintoina ammatti- ja erikoisammattitutkintoja. Ammattitutkinnoissa osoitetaan alan ammattityöntekijältä edellytetty ammattitaito. Erikoisammattitutkinnoissa osoitetaan alan vaativimpien työtehtävien hallinta. Ammatti- ja erikoisammattitutkintoa suorittavat ovat tavallisesti työssä jo toimivia tai toimineita, joilla on jo aiemmin suoritettuna ammatillinen perustutkinto tai muita tutkintoja. Tavallisesti näyttöön valmistaudutaan valmistavan koulutuksen kautta, mutta siihen osallistuminen ei ole edellytyksenä näyttöön osallistumiseen.

Oppisopimuskoulutuksena voidaan suorittaa ammatillisia perustutkintoja sekä lisäkoulutuksena suoritettavia ammattitutkintoja ja erikoisammattitutkintoja. Oppisopimuskoulutuksena voidaan lisäksi suorittaa muuta ei-tutkintotavoitteista ammatillista lisäkoulutusta. Oppisopimus perustuu opiskelijan ja työnantajan väliseen kirjalliseen määräaikaiseen työsopimukseen. Oppisopimus voi perustua myös virkamiehen ja työnantajan väliseen kirjalliseen sopimukseen. Yrittäjälle voidaan lisäksi järjestää oppisopimuskoulutusta omassa yrityksessään. Koulutuksen järjestäjän luvalla oppisopimus voidaan purkaa perusteilla, jotka työsopimuslain mukaan oikeuttaisivat työsopimuksen irtisanomiseen.

Opiskelijaksi ottaminen

Opiskelijaksi ottamisesta säädetään ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 27 §:ssä ja opiskelijaksi ottamisen perusteista ammatilliseen perustutkintoon johtavassa koulutuksessa annetussa opetusministeriön asetuksessa (167/2002). Koulutuksen järjestäjä päättää muista opiskelijaksi ottamisen perusteista sekä mahdollisista pääsy- tai soveltuvuuskokeista. Hakijoihin on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita.

Opiskelijaksi ei voida ottaa henkilöä, jonka sairaus tai vamma ilmeisesti on esteenä koulutukseen osallistumiselle. Opiskelijaksi pyrkivän tulee antaa koulutuksen järjestäjälle opiskelijaksi ottamisen arvioinnin edellyttämät terveydentilansa koskevat tiedot. Koulutuksen järjestäjän tulee varmistaa, että opiskelijaksi valitun terveydentila on sellainen, että hän voi selviytyä myös koulutukseen kuuluvasta työpaikoilla tapahtuvasta oppimisesta, kuten alan tehtävissä toimiminen ja tutkinnon ammattitaitovaatimusten saavuttaminen edellyttää. Opiskelijan oikeusturvan kannalta on perusteltua, että häntä ei valita sellaiseen koulutukseen, jonka mukaisissa tehtävissä hän ei terveydentilansa vuoksi voisi toimia. Opiskelijavalintaa tehtäessä on

otettava huomioon ammatteihin ja työhön sisältyvät moninaiset tehtävät. On mahdollista, että saman tutkinnon sisällä voi olla tutkinnon osia, jotka edellyttävät erilaisia terveydentilavaatimuksia ja mahdollistavat opiskelijalle yksilöllisiä ratkaisuja koulutuksen suorittamiseen. Sairauden tai vamman opiskelulle aiheuttamat käytännön ongelmat tulee ensisijaisesti pyrkiä ratkaisemaan erilaisten opetusjärjestelyjen ja opiskelijahuoltopalveluiden avulla.

Edellä kuvattuja opiskelijaksi ottamista ammatillisessa koulutuksessa koskevia säännöksiä sovelletaan myös ammatilliseen aikuiskoulutukseen. Tämän mukaisesti opetusministeriö voi tarkemmin päättää opiskelijaksi ottamisen perusteista. Opiskelijaksi ottamisen perusteita koskevaa opetusministeriön asetusta ei kuitenkaan ole toistaiseksi ulotettu näyttötutkintoon valmistavaan koulutukseen eikä muuhun erityisesti aikuisille suunnattuun koulutukseen.

Oppilaitosmuotoisessa opetussuunnitelmaperusteisessa nuorten ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa järjestetään joissain perustutkinnoissa pääsy- tai soveltuvuuskokeet koulutukseen hakijoille. Näin toimitaan esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan perustutkinnossa. Psykologisten testien käyttö on yleistä, lisäksi soveltuvuuskokeessa voi olla haastatteluja ja ryhmätyötilanteita. Näyttötutkintoon valmistavassa aikuiskoulutuksessa ja työvoimapolitiisessa aikuiskoulutuksessa soveltuvuuskokeita järjestetään huomattavasti vähemmän. Esimerkiksi oppisopimuskoulutukseen hakeutuville järjestää noin 30 prosenttia koulutuksen järjestäjistä testejä.

Edellä kuvatun mukaisesti opiskelijaksi ottamisen perusteet ovat erilaiset riippuen siitä, haakeudutaanko ammatillista koulutusta suorittamaan oppilaitosmuotoisesti, näyttötutkintoon valmistavana vai oppisopimusmuotoisena koulutuksena.

Työssäoppiminen ammatillisessa peruskoulutuksessa

Ammatillisessa koulutuksessa tulee ottaa huomioon erityisesti työelämän tarpeet ja koulutusta järjestettäessä tulee olla yhteistyössä elinkeino- ja muun työelämän kanssa. Ammatillisena peruskoulutuksena suoritettaviin tutkintoihin sisältyy ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 12 §:n mukaan ammatillisia opintoja ja niitä tukevaa työssäoppimista sekä ammattitaidon saavuttamiseksi tarpeellisia ja ammattitaitoa täydentäviä yhteisiä opintoja. Opetussuunnitelman perusteiden mukaan ammatillisiin perustutkintoihin sisältyy työssäoppimista vähintään 20 opintoviikkoa.

Työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävä työssäoppiminen perustuu ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 16 §:n ja ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen 5 §:n mukaisesti koulutuksen järjestäjän ja työpaikan väliseen kirjalliseen sopimukseen. Työssäoppiminen toteutetaan pääsääntöisesti siten, että opiskelija ei ole työsopimussuhteessa työnantajaan.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 28 §:n mukaan opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Oikeus turvalliseen ympäristöön kattaa sekä psyykkisen että fyysisen ympäristön. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 19 §:n mukaan työnantaja vastaa työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävässä koulutuksessa tai ammattiosaimisen näytöissä opiskelijan työturvallisuudesta myös silloin, kun opiskelija ei ole työsopimussuhteessa työnantajaan. Myös koulutuksen järjestäjä vastaa opiskelijan työturvallisuudesta. Koulutuksen järjestäjän on toimittava niin, että oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön toteutuu myös työssäoppimisjaksojen aikana. Koulutuksen järjestäjän tulee ennen työssäoppimista koskevan sopimuksen tekemistä selvittää, miten työssäoppiminen voidaan järjestää turvallisesti. Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskelijalla on riittävät perusvalmiudet turvalliseen työhön ja opiskeluun työpaikalla.

Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnossa työssäoppimisen laajuus on vähintään 29 opintoviikkoa. Sosiaali- ja terveysalalla työssäoppiminen toteutetaan aidossa työelämässä, jolloin

opiskelija tai tutkinnon suorittaja tekee työtä eri-ikäisten ja taustaltaan erilaisten ja erilaisissa elämäntilanteissa olevien ihmisten kasvun ja kehityksen tukemisessa ja ohjaamisessa, hoidossa ja huolenpidossa sekä kuntoutumisen tukemisessa.

Opiskeluoikeuden menettäminen

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 32 §:n mukaan opiskelija voi menettää oikeutensa opiskella, jos opinnot tai ammatissa toimiminen edellyttävät erityisiä taiteellisia taipumuksia tai muita ammatissa toimimisen edellyttämiä erityisiä valmiuksia ja on ilmeistä, ettei opiskelijalla ole edellytyksiä opintojen asianmukaiseen suorittamiseen tai tutkintoon johtavassa ammatissa toimimiseen. Opinnoista, joihin pykälää sovelletaan, säädetään valtioneuvoston asetuksella. Ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen 16 §:n mukaan opiskeluoikeuden menettämistä koskevaa säännöstä sovelletaan musiikkialan perustutkintoon ja lennonjohdon perustutkintoon.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 31 §:n mukaan opiskelijan tulee suorittaa opintonsa enintään yhtä vuotta opintojen laajuudeksi määriteltäviksi aikaa pidemmässä ajassa, jolle opiskelijalle perustellusta syystä myönnetään suoritusajaksi pidennystä. Opiskelija, joka ei ole suorittanut opintojaan edellä mainitussa ajassa, katsotaan eronneeksi. Momentin toisen virkkeen mukaan eronneeksi katsotaan myös opiskelija, joka pätevää syytä ilmoittamatta on poissa opetuksesta, jos on ilmeistä, ettei hänen tarkoituksenaan ole jatkaa opintoja.

Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun laissa on viittaussäännös vain ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 31 §:n 2 momentin toisen virkkeen säännöksiin, siitä milloin opiskelija voidaan katsoa eronneeksi. Sen sijaan viittaussäännöstä ei ole muilta osin opiskeluaikaa koskevaan 31 §:ään tai opiskeluoikeuden menettämistä koskevaan 32 §:ään. Näyttötutkintoon valmistavaan koulutukseen ei siten sovelleta ammatillisen koulutuksen opiskeluaikaa tai opiskeluoikeuden menettämistä koskevia säännöksiä.

Kurinpito

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain kurinpitoa koskevat säännökset sisältyvät lain 35 - 35 c §:ään. Opiskelija voidaan häiritsevän käytöksen tai vilpillisen menettelyn vuoksi erottaa oppilaitoksesta enintään yhdeksi vuodeksi sekä erottaa asuntolasta määrääjäksi tai jäljellä olevaksi opintojen ajaksi. Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa lain 11 §:n mukaan ammatillisen koulutuksen kurinpitosäännöksiä sovelletaan näyttötutkintoon valmistavaan koulutukseen. Ammatillisen koulutuksen kurinpitosäännöksiä sovelletaan näyttötutkintoon valmistavaan koulutukseen.

Koulutuksen järjestäjien yhdistys ry. keräsi marraskuussa 2008 jäsenistöltään tietoa opiskelijoiden erottamisesta ammatillisesta koulutuksesta. Kyselyyn vastanneiden koulutuksen järjestäjien piirissä noin 20 - 40 prosentissa oli vuosittain erotettu opiskelijoita. Erotettujen opiskelijoiden lukumäärä oli tyypillisimmin 1 - 2 opiskelijaa koulutuksen järjestäjää kohden. Vuosittaiset luvut eivät ole täysin vertailukelpoisia keskenään, koska osaan tiedoista sisältyy myös asuntolasta erottamisia.

Oppilaitoksista erotetut opiskelijat yhteensä

Vuosi	Erotetut opiskelijat
2004	22
2005	47
2006	17
2007	44
2008	36*

*) tilanne marraskuussa 2008

Lähde: Koulutuksen järjestäjien yhdistys ry.

Erottamiseen johtaneet syyt liittyvät yleisimmin opiskelun laiminlyönteihin ja selittämättömiin poissaoloihin, päihteiden käyttöön oppilaitoksessa tai päihteiden vaikutuksen alaisena esiintymiseen sekä erilaisiin häiriöihin ja oppilaitoksen järjestyssäännön rikkomiseen. Lisäksi esiintyy tapauksia, joissa erottamisen syynä on ollut työturvallisuuden vaarantaminen, väkivaltainen käyttäytyminen, seksuaalinen häirintä tai omaisuuden anastaminen.

Suuri osa erottamisista on tehty kuukaudeksi tai sitä lyhyemmäksi määräajaksi. Myös 2 - 4 kuukaudeksi tehtyjä erottamisia esiintyy. Nykyisen lainsäädännön mukaiseksi yhden vuoden enimmäismääräajaksi on erotettu annettujen vastausten mukaan vuosina 2004–2008 yhteensä kaksi opiskelijaa. Osa kyselyyn vastanneista koulutuksen järjestäjistä ei ole ilmoittanut erottamisten pituuksia.

Menettely ja muutoksenhaku opiskeluoikeuden menettämisessä ja kurinpitoasiassa

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 35 a §:ssä säädetään menettelystä kurinpitoasiassa ja opiskeluoikeuden menettämistä koskevassa asiassa. Ennen opiskelijan erottamista ja opiskeluoikeuden menettämistä koskevan päätöksen tekemistä on kuultava opiskelijaa ja hänen huoltajaansa sekä hankittava tarpeellinen selvitys. Asiasta tulee antaa kirjallinen päätös.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 44 §:n mukaan opiskelijan erottamista koskevaan päätökseen haetaan muutosta hallinto-oikeudelta. Opiskeluoikeuden menettämistä koskevaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla lääninhallitukseen ja edelleen hallinto-oikeuteen. Hallinto-oikeuden päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Hallinto-oikeuksista kerättyjen tietojen mukaan valituksia ei tule kaikissa hallinto-oikeuksissa joka vuosi vireille. Yksittäisessä hallinto-oikeudessa voi olla vuodessa käsiteltävänä enimmillään 3–4 tapausta.

2.1.2 Yliopisto- ja ammattikorkeakoulutus

Opiskelijavalinta

Yliopistolain (558/2009) 36 §:n mukaan opiskelijat ottaa yliopisto. Yliopistolain mukaisesti yliopisto päättää opiskelijavalinnan perusteista ja valintakokeiden järjestämisestä. Hakijoihin on sovellettava yhdenmukaisia valintaperusteita. Valintamenettelyt voivat vaihdella yliopistoittain ja koulutusaloittain. Opiskelijavalinta järjestetään yliopistojen päävalintojen osalta yhteishaun avulla. Opiskelijoiden valintaan liittyvät valintakokeet ovat opiskelijalle maksuttomia.

Ammattikorkeakoululain (351/2003) 22 §:n mukaan opiskelijavalinnan perusteista ja valintakokeen järjestämisestä päättää ammattikorkeakoulu. Hakijoihin on noudatettava yhdenvertaisia valintaperusteita. Opiskelijat ottaa ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulujen opiskelijavalinta järjestetään pääsääntöisesti yhteishaun avulla. Ammattikorkeakoulujen opetuksesta perittävien maksujen perusteista annetun valtioneuvoston asetuksen (354/2003) mukaan valintakokeet kuuluvat maksuttoman ammattikorkeakouluopetuksen piiriin.

Korkeakouluissa alalle soveltuvuutta mitataan valintakokeiden yhteydessä. Soveltuvuutta testataan kirjallisilla tehtävillä, haastatteluilla, erilaisilla ryhmätilanteilla, psykologisilla testeillä ja asiantuntijakonsultaatioilla oppimis- ja työskentelyvalmiuksien sekä sosiaalisten valmiuksien arviointiin.

Harjoittelu

Yliopistojen tutkinnoista annetun valtioneuvoston asetuksen (794/2004) mukaan alempaan korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin voi kuulua perus- ja aineopintoja, kieli- ja viestintäopintoja, monitieteisiä opintokokonaisuuksia, muita opintoja sekä asiantuntijuutta kehittävä

harjoittelua. Farmaseutin, hammaslääkärin ja lääkärin tutkinnoissa opintoihin kuuluu pakollinen harjoittelu.

Ylempään korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin voi kuulua perus- ja aineopintoja sekä syventäviä opintoja, kieli- ja viestintäopintoja, monitieteisiä opintokokonaisuuksia, muita opintoja sekä asiantuntijuutta syventävää harjoittelua. Lääketieteen, hammaslääketieteen ja eläinlääketieteen lisensiaatin tutkinnoissa, yhteiskuntatieteellisen alan tutkintoon kuuluvassa sosiaalityön koulutuksessa, proviisorin tutkinnossa sekä psykologian maisterin tutkinnossa opintoihin kuuluu pakollinen harjoittelu.

Yliopistoissa järjestettävän opettajankoulutuksen erityisenä tavoitteena on antaa opiskelijalle valmiudet itsenäiseen toimintaan opettajana, ohjaajana ja kasvattajana. Opettajankoulutuksen opintoihin kuuluu muun muassa opettajan pedagogiset opinnot ja ohjattua harjoittelua sisältäviä kasvatustieteellisiä opintoja ja jotka voivat suuntautua erityisesti perusopetuksen, lukion, ammatillisen koulutuksen tai aikuiskoulutuksen tehtäviin. Kyseinen harjoittelu suoritetaan harjoittelukoulussa, muussa yliopiston hyväksymässä oppilaitoksessa tai muulla yliopiston hyväksymällä tavalla.

Ammattikorkeakoululain 4 §:n mukaan ammattikorkeakoulun tehtävänä on antaa työelämän ja sen kehittämisen vaatimuksiin sekä tutkimukseen, taiteellisiin ja sivistyksellisiin lähtökohtiin perustuvaa korkeakouluopetusta ammatillisiin asiantuntijatehtäviin, tukea yksilön ammatillista kasvua ja harjoittaa ammattikorkeakouluopetusta palvelevaa sekä työelämää ja aluekehitystä tukevaa ja alueen elinkeinorakenteen huomioon ottavaa soveltavaa tutkimus- ja kehitystyötä sekä taiteellista toimintaa.

Ammattikorkeakoululain 19 §:n mukaan tutkintoon johtavat opinnot järjestetään koulutusohjelmina sen mukaan, kun valtioneuvoston asetuksella säädetään ja ammattikorkeakoulun tutkintosäännössä määrätään. Opetusministeriö päättää koulutusohjelmista ammattikorkeakoulun esityksestä. Ammattikorkeakoulu päättää koulutusohjelmien opetussuunnitelmista. Ammattikorkeakouluasetuksen (352/2003) 4 §:n mukaan ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin kuuluu perus- ja ammattiopintoja, vapaasti valittavia opintoja, ammattitaitoa edistävää harjoittelua sekä oppinnäyte.

Ammattikorkeakoulututkintoon kuuluvan harjoittelun tavoitteena on perehdyttää opiskelija ohjatusti erityisesti ammattiopintojen kannalta keskeisiin käytännön työtehtäviin sekä tietojen ja taitojen soveltamiseen työelämässä. Ammattikorkeakoulututkintojen kokonaislaajuus on 210 - 270 opintopistettä, josta harjoittelun osuus koulutusohjelmasta riippuen 30 - 120 opintopistettä. Esimerkiksi sairaanhoitajan (AMK) tutkinnon laajuus on 210 opintopistettä, josta ammattitaitoa edistävää harjoittelua 75 opintopistettä. Harjoittelu toteutetaan ammattikorkeakoulun harjoitustiloissa ja terveysalan hyväksymissä toimintaympäristöissä perusterveydenhuollossa ja erikoissairaanhoidossa harjoittelusta työelämän kanssa tehtyjen sopimusten mukaisesti.

Opiskeluoikeuden menettäminen

Yliopistolain opiskeluoikeutta koskevan 41 §:n mukaan opiskelijalla on oikeus suorittaa alempan tai ylempään korkeakoulututkintoon johtavat opinnot yliopiston tutkintosäännössä ja opetussuunnitelmassa määräämällä tavalla. Lainkohdassa on lisäksi määritelty tutkintojen laajuuteen perustuvat opintojen enimmäissuoritusajat. Opiskelija, joka ei ole suorittanut opintojaan säädetyssä ajassa, menettää lain 43 §:n nojalla opiskeluoikeutensa, jollei yliopisto myönnä hänelle lisäaikaa opintojen loppuun saattamiseen. Jos opiskeluoikeuden menettänyt henkilö haluaa myöhemmin jatkaa opintojaan, hänen on haettava yliopistolta oikeutta päästä uudelleen opiskelijaksi. Tämän lisäksi opiskeluoikeuden menettää tilanteessa, jossa opiskelija ei ole ilmoittautunut läsnä olevaksi tai poissa olevaksi 39 §:ssä säädetyllä tavalla. Jos tällainen opiskelija haluaa myöhemmin aloittaa opintonsa tai jatkaa niitä, hänen on haettava yliopistolta oikeutta päästä opiskelijaksi. Opiskeluoikeuden palauttaminen ei kummassakaan ti-

lanteessa edellyttä hakemista normaalin valintamenettelyn (pääsykokeen) kautta, vaan yliopisto palauttaa sen hakemuksesta.

Ammattikorkeakoululain (351/2003) 24 §:n mukaan opiskelijalla on oikeus suorittaa ammattikorkeakoulututkintoon tai ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavat opinnot asianomaisen koulutusohjelman ja sen opetussuunnitelmien sekä ammattikorkeakoulun tutkintösäännöissä määrättyjen perusteiden mukaisesti. Lainkohdassa on lisäksi määritetty tutkintojen laajuuteen perustuva opintojen enimmäissuoritus aika. Opiskelija, joka ei ole suorittanut opintojaan säädetyssä ajassa, menettää 25 §:n 2 momentin mukaan opiskeluoikeutensa, jollei ammattikorkeakoulu erityisestä syystä myönnä hänelle lisäaikaa opintojen loppuun saattamiseen.

Kurinpito

Yliopistolain kurinpitoa koskevan 45 §:n mukaan opiskelijaa, joka on syyllistynyt yliopiston opetus- tai tutkimustoimintaan kohdistuvaan rikkomukseen tai muutoin rikkonut yliopiston järjestystä, voidaan kurinpidollisesti rangaista rikkomuksen vakavuudesta riippuen varoituksella tai erottamalla määräajaksi, enintään yhdeksi vuodeksi.

Ammattikorkeakoululain 28 §:n mukaan opiskelija, joka on ammattikorkeakoulussa syyllistynyt vilppiin tai muutoin rikkonut ammattikorkeakoulun järjestystä, voidaan kurinpidollisesti rangaista rikkomuksen vakavuudesta riippuen varoituksella tai erottamalla hänet määräajaksi, enintään yhdeksi vuodeksi.

Opetusministeriö on kerännyt marraskuussa 2008 tietoa kurinporangaistusten käytöstä yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa vuosina 2004 - 2008. Kyselyyn vastasi 14 yliopistoa ja 19 ammattikorkeakoulua.

Kyselyyn vastanneissa yliopistoissa oli annettu vuosina 2004 - 2008 yhteensä 33 varoitusta ja erotettu määräajaksi 13 opiskelijaa. Pisimmät määräaikaiset erottamiset olivat olleet yhden vuoden pituisia ja ne olivat olleet seurausta opinnäytetyön plagioinnista tai järjestyssäännön rikkomisesta. Muutoin erottamisten perusteet liittyivät tyypillisesti vilppiin, asiakirjaväärennöksiin ja IT-palvelujen väärinkäyttöön. Varoitukseen johtaneista tapauksista suurin osa liittyi plagiointiin tai muuhun opintoja koskevaan vilppiin. Yksittäisissä tapauksissa oli kyse sopimattomasta käytöksestä, asiakirjaväärennöksistä ja IT-palvelujen väärinkäytöstä.

Kyselyyn vastanneissa ammattikorkeakouluissa oli annettu vuosina 2004 - 2008 yhteensä 68 varoitusta ja erotettu määräajaksi 9 opiskelijaa. Pisin määräaikainen erottaminen oli tehty yhdeksi vuodeksi ja sen perusteena oli toistuva väkivaltainen käyttäytyminen. Erottamisten perusteet liittyivät tyypillisesti vilppiin ja asiakirjaväärennöksiin. Selkeä enemmistö, 55 kappaletta, varoitukseen johtaneista tapauksista liittyi plagiointiin tai muuhun opintoja koskevaan vilppiin. Loput tapaukset liittyivät erilaiseen sopimattomaan käytökseen, asiakirjaväärennöksiin ja IT-palvelujen väärinkäyttöön.

Menettely ja muutoksenhaku opiskeluoikeuden menettämisessä ja kurinpitoasiassa

Yliopistolain mukaan itsenäisenä julkisoikeudellisena laitoksena toimivassa yliopistossa opiskelijalle annettavasta varoituksesta päättää yliopiston rehtori ja opiskelijan määräaikaisesta erottamisesta yliopiston hallitus. Säätiöyliopistossa opiskelijan kurinpidosta päättää yliopistolain 24 §:n mukainen monijäseninen hallintoelin. Ennen asian ratkaisemista on opiskelijalle todisteellisesti toimitettava tiedoksi, mistä rikkomuksesta häntä syytetään, sekä varattava hänelle tilaisuus tulla asiassa kuulluksi.

Ammattikorkeakoulussa opiskelijalle annettavasta varoituksesta päättää rehtori ja opiskelijan erottamisesta määrääjäksi ammattikorkeakoulun hallitus. Ennen asian ratkaisemista opiskelijalle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi asiassa.

Yliopiston ja ammattikorkeakoulun kurinpitoasiassa antamaan päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen sen mukaan kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Opiskelijan määräaikaista erottamista koskeva päätös voidaan panna täytäntöön siitä tehdystä valituksesta huolimatta, jollei korkeakoulu tai hallinto-oikeus toisin määrää. Opiskelijan kurinpitoa koskevaan hallinto-oikeuden päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Hallinto-oikeuksista kerättyjen tietojen mukaan kurinpitorangeistuksista tehdyt valitukset ovat erittäin harvinaisia.

2.1.3 Opetusministeriön toimialan ulkopuolinen koulutus

Maanpuolustuskorkeakoulu, Poliisiammattikorkeakoulu, Pelastusopisto ja Rikosseuraamusalan koulutuskeskus ovat opetusministeriön hallinnonalan ulkopuolisia oppilaitoksia, joista on säädetty omissa laeissaan. Kyseisiä oppilaitoksia koskevat lait ovat verrattain tuoreita ja niissä on oppilaitosten erityisestä luonteesta johtuen säädetty tarkkaan opiskeluoikeuden menettämisestä, kurinpitorangeistuksista ja päihdetestauksesta.

Maanpuolustuskorkeakoulu

Maanpuolustuskorkeakoulu toimii puolustusministeriön hallinnonalalla ja siitä säädetään laissa Maanpuolustuskorkeakoulusta (1121/2008). Lain 26 §:n mukaan korkeakoulu voi keskeyttää opiskelun enintään vuodeksi kerrallaan pitkäaikaisen sairauden vuoksi tai jos opiskelija ei kykene suorittamaan opintojaan hyväksytysti opetussuunnitelman mukaisesti taikka opiskelijan kohdistuvan rikostutkinnan ajaksi tai muusta näihin rinnastuvasta painavasta syystä.

Lain 27 §:n perusteella opiskelija menettää opiskeluoikeuden, jos hän 1) on antanut vääriä tietoja tai salannut seikan, joka olisi voinut estää valinnan; 2) on syyllistynyt opintojen aikana rikokseen, joka osoittaa sopimattomuutta virkaan taikka käyttäytynyt upseerin arvolle sopimattomalla tavalla opintojen aikana; 3) kieltäytynyt päihdetestauksesta tai antanut päihteiden väärinkäyttöä osoittavan näytteen; 4) laiminlyö opetukseen osallistumisen toistuvasti tai olennaisella tavalla; 5) on rikkonut koulun johtosääntöä toistuvasti tai olennaisella tavalla; 6) ei jatka opiskeluaan keskeyttämistä koskevan määräajan päätyttyä tai perusteita opiskelun jatkamiselle ei enää ole; taikka 7) ei suorita opintoja opetussuunnitelman mukaisessa enimmäisajassa eikä opiskelijalle erityisestä syystä myönnetä lisäaikaa.

Lain 30 §:n mukaan opiskelijaksi hakeutuva on velvollinen osallistumaan terveydenhuollon ammattihenkilön ja laboratoriohenkilökunnan tekemään päihdetestiin ennen opiskelijaksi hyväksymistä. Lisäksi opintoja jo suorittava on velvollinen korkeakoulun määräyksestä osallistumaan päihdetestiin opiskeluaikana tai siihen liittyvässä harjoituksessa, jos on perusteltua aihetta epäillä, että opiskelija esiintyy päihteiden vaikutuksen alaisena. Päihdetestistä saatu tieto on terveydentilatieto ja Maanpuolustuskorkeakoulu saa kirjallisen johtopäätöksen päihdetestistä.

Opiskelun keskeyttämistä tai opiskeluoikeuden menettämistä koskevassa asiassa noudatetaan hallintolakia (434/2003). Opiskelun keskeyttämistä tai opiskeluoikeuden menettämisestä päättää rehtori.

Maanpuolustuskorkeakoulun opiskeluoikeuden menettämistä tai opiskelun keskeyttämistä koskeviin päätöksiin haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen hallintolainkäyttölain (586/1996) mukaisesti. Opiskelijavalintaa koskevaan päätökseen haetaan oikaisua ennen varsinaista muutoksenhakua. Hallinto-oikeuden päätökseen, joka koskee opiskelijaksi hyväk-

symistä, opiskeluoikeuden menettämistä tai opiskelun keskeyttämistä, ei saa hakea muutosta valittamalla.

Poliisiammattikorkeakoulu

Poliisiammattikorkeakoulu toimii sisäasiainministeriön hallinnonalalla ja siitä säädetään laissa poliisikoulutuksesta (68/2005). Lain 12 §:n mukaan ammattikorkeakoulu voi keskeyttää opiskelun enintään vuodeksi kerrallaan pitkäaikaisen sairauden vuoksi tai jos opiskelija ei kykene suorittamaan opintojaan hyväksytysti opetussuunnitelman mukaisesti taikka opiskelijaan kohdistuvan rikostutkinnan ajaksi tai muusta näihin rinnastuvasta painavasta syystä. Poliisiammattikorkeakoulun antaman tiedon mukaan keskeytyspäätöksiä tehdään keskimäärin kahdesta kolmeen kappaletta vuodessa. Syynä on pääsääntöisesti rikosepäily.

Poliisiammattikorkeakoulu voi antaa opiskelijalle kirjallisen varoituksen tai suullisen huomautuksen, jos tämä on koulutuksen aikana käyttäytynyt poliisin arvolle sopimattomalla tavalla, laiminlyönyt opetukseen osallistumisen tai rikkonut Poliisiammattikorkeakoulun järjestyssääntöä. Varoituksia tai huomautuksia annetaan lähinnä järjestyssääntörikkomuksista vuosittain keskimäärin viidestä kymmeneen kappaletta. Varoituksen syynä on useimmiten päihtyneenä esiintyminen Poliisiammattikorkeakoulun alueella tai opetustilanteessa. Huomautuksen syynä on useimmiten luvaton poissaolo koulutuksesta.

Poliisiammattikorkeakoulusta annetussa laissa on säädetty opiskeluoikeuden menettämisestä ja koulutuksesta erottamisesta. Lain 11 §:n nojalla opiskelija, joka ei ole suorittanut opintojaan opetussuunnitelmassa määritellyssä enimmäisajassa, menettää opiskeluoikeutensa, ellei hänelle erityisestä syystä myönnetä lisää aikaa. Lain 14 §:n mukaan Poliisiammattikorkeakoulu voi erottaa opiskelijan koulutuksesta, jos tämä 1) on antanut koulutukseen pyrkiessään sellaisen väärän tai harhaanjohtavan tiedon taikka salannut sellaisen itseään koskevan seikan, joka olisi estänyt hänen valintansa opiskelijaksi; 2) on syyllistynyt koulutuksen aikana sellaiseen rikokseen, joka osoittaa sopimattomuutta poliisimiehen virkaan taikka muutoin käyttäytynyt poliisin arvolle sopimattomalla tavalla eikä kirjallista varoitusta ole pidettävä riittävänä seuraamuksena; 3) poliisin perustutkintoa suorittaessaan kieltäytyy 7 §:ssä tarkoitettua päihdetestauksesta taikka antaa päihteiden väärinkäytön osoittavan näytteen; 4) ei jatka opiskeluaan opiskelun keskeyttämistä koskeneen määräajan päätyttyä taikka perusteita perustutkintokoulutuksen jatkamiselle ei enää ole; 5) laiminlyö toistuvasti taikka olennaisella tavalla opetukseen osallistumisen; tai 6) on toistuvasti taikka olennaisella tavalla rikkonut Poliisiammattikorkeakoulun järjestyssääntöä.

Poliisiammattikorkeakoulun antaman tiedon mukaan tähän mennessä lain 14 §:n nojalla on erotettu lähinnä sellaisia opiskelijoita, jotka ovat syyllistyneet rikokseen, joka osoittaa sopimattomuutta poliisimiehen virkaan. Lisäksi eräissä tapauksissa on erotettu opiskelijoita, jotka eivät ole jatkaneet opiskeluaan keskeytyspäätöksessä annetun määräajan jälkeen. Vuonna 2008 Poliisiammattikorkeakoulusta on erotettu neljä opiskelijaa, joista kahden osalta syynä oli syyllistyminen rikokseen ja kahden osalta lain 12 §:ssä tarkoitettun määräajan päätyminen. Vuonna 2007 erotettiin yksi opiskelija. Tuolloin syynä oli lain 12 §:ssä tarkoitettun määräajan päätyminen.

Päihdetestausta koskeva 7 § vastaa sisällöltään edellä kuvattuja Maanpuolustuskorkeakoulusta annetun lain päihdetestausta koskevia säännöksiä. Perustutkintoa suorittamaan valitut määrätään ennen lopullista valintaa lääkärintarkastukseen, johon kuuluu päihdetesti. Päihdetesteissä ei ole tullut ilmi yhtään positiivista testitulosta. Vuosittain esiintyy yksittäisiä tapauksia, joissa opiskelija kieltäytyy menemästä lääkärintarkastukseen ja päihdetestiin, mikä estää valinnan opiskelijaksi. Poliisikoulutuksesta annetun lain voimaantulon jälkeen ei yhtään Poliisiammattikorkeakoulussa jo opiskelevaa henkilöä ole määrätty opintojen aikana päihdetestiin. Kuitenkin tilanteita, joissa alkoholin vaikutuksen alaisena olevat opiskelijat ovat vapaaehtoisesti puhaltaneet alkometriin, on esiintynyt.

Poliisiammattikorkeakoulun on kuultava opiskelijaa ja yksilöitävä toimenpiteeseen johtava teko tai laiminlyönti sekä hankittava muu tarpeellinen selvitys ennen päätöksen tekemistä. Opiskelu-oikeuden menettämistä, opiskelun keskeyttämistä, varoituksen antamista tai koulutuksesta erottamista koskevaan päätökseen voi vaatia oikaisua Poliisiammattikorkeakoulun hallitukselta. Oikaisuvaatimuksesta annettuun päätökseen haetaan valittamalla muutosta siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Hallinto-oikeuden päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Pelastusopisto

Pelastusopisto on sisäasiainministeriön alainen ja siitä säädetään laissa Pelastusopistosta (607/2007). Lain 28 §:n nojalla opiskelija menettää opiskelu-oikeuden ammatillisessa peruskoulutuksessa, jos 1) hän on antanut väärän tai harhaanjohtavan tiedon taikka salannut seikan, joka olisi estänyt hänen valintansa opiskelijaksi; 2) hän ei ole ilmoittautunut opistoon Pelastusopiston määräämällä tavalla, ellei opisto perustellusta syystä ole hyväksynyt myöhästyntä ilmoittautumista; 3) hän ei suorita opintojaan opetussuunnitelmassa määritellyssä enimmäisajassa eikä opisto erityisestä syystä myönnä lisää aikaa opintojen loppuun saattamiseen; 4) hänellä todetaan sairaus tai vamma, joka on ilmeisesti pysyvä este koulutukselle ja tutkinnon suorittamiselle; 5) hänet on tuomittu rangaistukseen yleisessä tuomioistuimessa ja tehty rikos osoittaa sopimattomuutta alan tehtäviin. Opiskelijalla on velvollisuus pyydettäessä antaa opistolle terveydentilan arvioinnissa tarvittavat tiedot.

Pelastusopisto voi keskeyttää opiskelu-oikeuden ammatillisessa peruskoulutuksessa opiskelijan tai opiston aloitteesta enintään yhdeksi vuodeksi pitkäaikaisen sairauden tai raskauden ja synnytyksen vuoksi. Opisto voi lisäksi keskeyttää opiskelu-oikeuden rikostutkinnan ajaksi perustellusta syystä.

Pelastusopistosta annetun lain 30 §:n mukaan Pelastusopiston ammatillisessa peruskoulutuksessa olevaa opiskelijaa ja pelastustoimen päällystökoulutuksessa olevaa ammattikorkeakouluopiskelijaa, joka on toiminut Pelastusopiston järjestyssäännön määräysten vastaisesti, harjoittanut opinnoissaan vilppiä, kieltäytynyt päihdetestauksesta tai antanut päihteiden väärinkäyttöä osoittavan näytteen, voidaan rangaista rikkomuksen vakavuudesta riippuen joko kirjallisella varoituksella tai erottamalla hänet enintään vuoden pituiseksi määräajaksi.

Pelastusopiston opiskelijalla on velvollisuus osallistua päihdetestaukseen opiston määräyksestä, jos on perusteltua aihetta epäillä, että opiskelija on päihtyneenä harjoittelussa. Opiskelijaksi hakeutuville ei sitä vastoin järjestetä päihdetestausta.

Opiskelijalle annettavasta varoituksesta, opiskelu-oikeuden keskeyttämisestä sekä opiskelu-oikeuden menettämisestä päättää rehtori. Erottamisesta päättää oikaisu- ja kurinpitolautakunta. Lautakuntaan kuuluu sisäasiainministeriön opiston henkilöstöstä määräämät puheenjohtaja ja kolme muuta jäsentä.

Rikosseuraamusalan koulutuskeskus

Rikosseuraamusalan koulutuskeskus on oikeusministeriön hallinnonalalla Rikosseuraamusviraston alaisuudessa toimiva valtion oppilaitos, josta säädetään Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksesta annetussa laissa (1316/2006).

Lain 22 §:n mukaan koulutuskeskuksen johtaja voi määrätä opiskelu-oikeuden tutkintoon johtavassa koulutuksessa menetetyksi, jos opiskelijaksi hyväksytty laiminlyö opiskelijaksi ilmoittautumisen, jos opiskelijalla on todettu sellainen sairaus tai vamma, joka ilmeisesti on pysyvänä esteenä koulutukseen osallistumiselle ja tutkinnon suorittamiselle tai jollei opiskelija ole suorittanut opintojaan opetussuunnitelmassa määritellyssä ajassa. Koulutuskeskuksen johta-

ja voi 23 §:n perusteella omasta aloitteestaan myös keskeyttää tutkintoon johtavassa koulutuksessa opiskelevan opiskelun enintään yhden vuoden määräajaksi kerrallaan pitkäaikaisen sairauden vuoksi tai jos opiskelija ei kykene suorittamaan opintojaan hyväksytysti opetussuunnitelman mukaisesti, opiskelijan tekemäksi epäillyn rikoksen esitutkinnan ajaksi tai muusta vastaavasta painavasta syystä. Opiskelijan tulee pyydettyessä antaa koulutuskeskukselle terveydentilan arvioinnissa tarvittavat tiedot.

Lain 24 §:n mukaan tutkintoon johtavassa koulutuksessa opiskelevalle voidaan antaa koulutuskeskuksen johtajan toimesta kirjallinen varoitus, jos opiskelija on käyttäytynyt koulutuksen aikana Vankeinhoitolaitoksen virkamiehelle sopimattomalla tavalla, on laiminlyönyt opetukseen osallistumisen tai on rikkonut koulutuskeskuksen järjestyssääntöä. Kirjallinen varoitus voidaan antaa myös, jos opiskelija kieltäytyy päihdetestauksesta tai antaa päihteiden väärinkäytön osoittavan näytteen.

Koulutuskeskuksen johtaja voi lain 25 §:n perusteella erottaa opiskelijan tutkintoon johtavasta koulutuksesta, jos opiskelija 1) on antanut koulutukseen pyrkiessään sellaisia vääriä tai harhaanjohtavia tietoja, jotka olisivat voineet estää koulutukseen valinnan taikka jättänyt kertomatta sellaisen itseään koskevan olennaisen seikan, joka olisi voinut muodostua valinnan esteeksi; 2) on syyllistynyt koulutuksen aikana sellaiseen rikokseen, joka osoittaa sopimattomutta rikosseuraamusalalle taikka muutoin käyttäytynyt Vankeinhoitolaitoksen virkamiehelle sopimattomalla tavalla eikä kirjallista varoitusta ole pidettävä riittävänä seuraamuksena; 3) kieltäytyy päihdetestauksesta taikka antaa päihteiden väärinkäytön osoittavan näytteen eikä kirjallista varoitusta ole pidettävä riittävänä seuraamuksena; 4) ei jatka opiskeluaan koulutuksen keskeyttämistä koskevan määräajan jälkeen taikka perusteita koulutuksen jatkamiselle ei enää ole; 5) laiminlyö toistuvasti tai olennaisella tavalla opetukseen osallistumisen tai 6) toistuvasti tai olennaisella tavalla rikkoo koulutuskeskuksen järjestyssääntöä. Laissa tarkoitettuna sopimattomana käytöksenä pidetään erityisesti tekoa tai käytöstä, joka on omiaan vaarantamaan luottamusta vankeinhoitotyössä toimivalle virkamiehelle kuuluvien tehtävien rehelliseen, luotettavaan ja oikeudenmukaiseen hoitoon.

Tutkintoon johtavassa koulutuksessa opiskeleva on velvollinen koulutuskeskuksen määräyksestä osallistumaan terveydenhuollon ammattihenkilön tai laboratoriohenkilökunnan tekemään päihdetestiin, jos on perusteltua aihetta epäillä, että opiskelija esiintyy päihtyneenä koulutuksessa tai työharjoittelussa. Opiskelijavalinnan yhteydessä ei järjestetä päihdetestejä. Koulutuskeskus vastaa päihdetesteistä aiheutuvista kustannuksista.

Ennen opiskeluoikeuden menettämistä tai keskeyttämistä koskevan päätöksen tekemistä, huomautuksen tai varoituksen antamista taikka opiskelijan erottamista on päätöksen perusteena oleva asia, teko tai laiminlyönti yksilöitävä, kuultava opiskelijaa sekä hankittava muu tarpeellinen selvitys. Opiskeluoikeuden menettämistä, opiskelun keskeyttämistä, varoituksen antamista tai koulutuksesta erottamista koskevaan päätökseen tyytymätön voi hakea siihen kirjallisesti oikaisua koulutuskeskuksen johtokunnalta. Oikaisuvaatimuksesta annettuun päätökseen haetaan muutosta hallinto-oikeudelta siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

2.1.4 Päihdetestaus

Päihdetestaus työelämässä

Perustuslain 7 § turvaa oikeuden henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Pykälän mukaan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta. Perustuslain 10 §:ssä on turvattu yksityiselämän suoja ja henkilötietojen suoja. Nämä perusoikeudet vaikuttavat päihdetestauksen sääntelyn ja käytännön testaamisen taustalla.

Työpaikoilla tapahtuvasta huumausainetestauksesta säädetään laissa yksityisyyden suojasta työelämässä (759/2004). Huumausaineiden määrittely on huumausainelain (1289/1993) mukainen. Huumausainetestin tulos on arkaluonteinen terveydentilaa koskeva tieto. Työterveyshuoltolain (1383/2001) 19 §:n ja yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain 6 §:n mukaan testitulokset annetaan työntekijälle, jotta tämä voi toimittaa sen työnantajalle. Jos työnhakija tai työntekijä aiotaan testauttaa huumausaineen käytön suhteen, tulee työnantajalla olla kirjallinen päihdeohjelma.

Yksityisyyden suojaa työelämässä koskevassa laissa säännellään erikseen työnhakijan ja työntekijän testauksesta. Laissa on säädetty tiukemmat edellytykset työnantajan oikeuteen esittää vaatimus huumausainetestitulosten toimittamisesta työsuhteen aikana kuin silloin, kun kyse on työnhakutilanteesta. Työhön otettaessa työnantaja saa ottaa vastaan huumausaineiden käyttöä koskevia testitietoja työnhakijan suostumuksella, kun kyse on työstä, jossa edellytetään tarkkuutta, luotettavuutta, itsenäistä harkintakykyä tai hyvää reagoitakykyä, ja jossa työskentely huumeiden vaikutuksen alaisena tai huumeista riippuvaisena voi esimerkiksi vaarantaa työntekijän tai muun henkeä, terveyttä tai työturvallisuutta, liikenneturvallisuutta tai työtehtävissä saatujen tietojen suojaa. Tämän lisäksi työnantajalla on työntekijän suostumukseen perustuva oikeus tietojen käsittelyyn muun muassa myös silloin, kun tehtäviin kuuluu olennaisesti alaikäisten kasvatusta, opetusta, hoitoa tai muuta huolenpitoa eikä niihin osallistu muita henkilöitä tai tehtävissä pääsee itsenäisesti ja vaivatta käsiksi huumausaineisiin tai suureen määrään huumaavia lääkkeitä. Työnhakijalla ei kuitenkaan ole velvollisuutta esittää todistusta huumausainetestistä, mutta tällöin työnantaja voi olla ottamatta henkilöä haettuun tehtävään.

Työsuhteen aikana työntekijä voidaan velvoittaa esittämään todistus huumausainetestistä, jos on perusteltua aihetta epäillä, että työntekijä on huumausaineiden vaikutuksen alaisena työssä tai että työntekijällä on riippuvuus huumeista, ja jos testaaminen on välttämätöntä työtai toimintakyvyn selvittämiseksi. Lisäksi edellytetään työhönhakutilannetta vastaavasti työn luonteeseen ja työskentelyyn huumeiden vaikutuksen alaisena tai huumeista riippuvaisena liittyvien turvallisuus- ja riskitekijöiden täyttymistä. Jos työntekijä on aiemman positiivisen huumausainetestituloksen perusteella sitoutunut hoitoon ja kyse hoidon toteutumisen seurannasta, on työnantajalla myös oikeus käsitellä testitietoja.

Alkoholitestaus työpaikalla ja työnantajan oikeus vaatia työntekijää osallistumaan alkoholitestaukseen on lainsäädännössä sääntelemättä. Aina tämänhetkinen työelämän alkoholitestaukseen koskeva lainsäädännös on yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain 14 §:ssä. Säädöksen mukaan työntekijöiden terveydentilaa koskevien tarkastusten ja testien suorittamiseen sekä näytteiden ottamiseen tulee käyttää terveydenhuollon ammattihenkilöitä, asianomaisen laboratoriokoulutuksen saaneita henkilöitä ja terveydenhuollon palveluja. Pykälän toisen momentin mukaan tämä koskee myös alkoholi- ja huumeetestejä. Sen sijaan puhalluskoe ei kuulu momentin soveltamisalaan. Velvollisuus alistua puhalluskokeeseen voi perustua vain lakiin. Toinen asia on se, että työntekijä voi riittävästi informoituna antaa suostumuksensa kokeeseen. Tilanne on kuitenkin oikeudellisesti epäselvä niin kauan kunnes työpaikan alkoholitestauksesta säädetään lailla.

Alkoholitestin tekeminen työntekijälle on kuitenkin mahdollista osana työterveyshuollon terveystarkastusta. Työntekijällä on työterveyshuoltolain 13 §:n perusteella velvollisuus osallistua terveystarkastukseen, joka on välttämätön hänen terveydentilansa selvittämiseksi erityistä sairastumisen vaaraa aiheuttavassa työssä tai työympäristössä tai hänen työ- tai toimintakykynsä selvittämiseksi työstä aiheutuvien, terveydentilaan kohdistuvien vaatimusten vuoksi. Tällaisesta testistä saa kieltäytyä vain perustellusta syystä. Terveystarkastuksen perusteella annettavaan todistukseen saadaan merkitä ainoastaan yleinen arvio työntekijän työkyvystä tehtävien kannalta. Tällä perusteella työnantaja ei voi saada tietoa alkoholitestin tuloksesta. Työntekijän alkoholin käytön selvittäminen liittyy myös kysymykseen työnantajan työturvallisuusvelvoitteesta.

Päihdetestaus oppilaitoksissa, työssäoppimisessa ja harjoittelussa

Päihdetestaukseen liittyvät yksityisyyden suojan tarpeet ovat työntekijöiden ja opiskelijoiden osalta pitkälti toisiinsa rinnastuvia. Edellä kohdassa 2.1.3 kuvattujen opetusministeriön hallinnonalaan kuulumattomien oppilaitosten osalta päihdetestauksesta säädetään oppilaitoskohteisissa erityislaeissa.

Ammatillista koulutusta koskevassa laissa, ammatillista aikuiskoulutusta koskevassa laissa, ammattikorkeakoululaissa tai yliopistolaissa ei ole säännöksiä, jotka velvoittaisivat opiskelijaa osallistumaan huumetesteihin. Jos harjoittelu toteutetaan työsuhteessa harjoittelupaikkaan, opiskelijaan sovelletaan yksityisyyden suojasta työelämässä annettua lakia huumausainetestiä koskevat säännökset mukaan lukien. Samoin jos opiskelija on muutoin opintojensa aikana työsuhteessa, sovelletaan työaikana yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain säännöksiä.

Sosiaali- ja terveysministeriön asettama työryhmä, jonka tehtävänä oli 2000–2002 selvittää huumetestaukseen liittyviä kysymyksiä työelämässä sekä opiskeluun liittyvän työharjoittelun osalta, katsoi että oppilaitoksissa tapahtuva testaaminen poikkeaa siinä määrin työssä tapahtuvasta testaamisesta, että työelämän sääntöjen rinnastaminen suoraan koulutukseen ei ole mahdollista. Tämä johtuu muun muassa alaikäisten opiskelijoiden testaamiseen liittyvistä erityiskysymyksistä, kuten suostumuksen antaminen, tietosuoja, hoitoonohjaus ja mahdolliset lastensuojelullisen toimenpiteet, lisäksi tulee ottaa huomioon nuorten syrjäytymiseen liittyvät kysymykset.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies ja valtioneuvoston oikeuskansleri ovat eräissä huumetestausta koskevissa ratkaisuisaan (EAOA 21.6.2000, OKA 4.10.2000, EAOA 7.6.2004) katsoeet, että oppilaitoksissa suoritettuja huumetestejä voidaan pitää hyväksyttävänä vain, jos opiskelija on testin tarkoitukselta ja vapaaehtoisuudesta informoitu antanut testin toteuttamiseen nimenomaisen suostumuksen. Edellytyksenä on, että alaikäinen oppilas kykenee arvioimaan antamansa suostumuksen merkityksen. Suostumusta voidaan pitää aidosti vapaaehtoisena vain silloin, kuin kun kieltäytymiseen ei liity mitään kielteisiä seuraamuksia opiskelijalle. Ratkaisuisissa on todettu, että huumetestien järjestämisestä tulisi säätää lailla. Sellaista käytäntöä, että eri oppilaitokset noudattavat osin erilaisia käytäntöjä ei voida pitää opiskelijoiden oikeusturvan kannalta hyväksyttävänä. Opetushallitus on toimittanut kouluille ja oppilaitoksille huumetestejä koskevan muistion, jossa on otettu huomioon edellä mainittua ratkaisukäytäntöä.

Työelämän pakolliseen terveystarkastukseen sisältyvä alkoholitestaus voisi sopia erityisissä tilanteissa myös opiskelijoiden testaamiseen. Työterveyshuoltolakia sovelletaan työhön, jossa työnantaja on velvollinen noudattamaan työturvallisuuslakia (738/2002). Työturvallisuuslain 4 §:n mukaan lakia sovelletaan opiskelijan työhön koulutuksen yhteydessä. Tällaisessa tilanteessa opiskelijalla saattaisi olla velvollisuus osallistua myös terveystarkastukseen. Opiskelijan työn luonteen johdosta pakollinen tarkastus ei kuitenkaan voine tulla kovin usein kysymykseen.

2.1.5 Terveystarkastuksen ammattihenkilöiden ammatinharjoittamisoikeuden rajoittaminen

Laissa terveydenhuollon ammattihenkilöistä (559/1994) säädetään terveydenhuollon ammattihenkilöiden laillistamisesta, nimikesuojauksesta, luvasta sekä ammatinharjoittamisoikeuden rajoittamisesta. Lain tarkoituksena on edistää potilasturvallisuutta sekä terveydenhuollon palvelujen laatua. Terveystarkastuksen ammattihenkilöllä tarkoitetaan esimerkiksi lääkäreitä, proviisoreita, psykologeja, farmaseutteja, sairaanhoitajaa, kättilää, terveydenhoitajaa, fysioterapeuttia ja laboratoriohoitajaa.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (aiemmin Terveydenhuollon oikeusturvakeskus) myöntää hakemuksesta henkilölle, joka on suorittanut kyseiseen ammattiin johtavan koulutuksen, oikeuden harjoittaa ammattia laillistettuna ammattihenkilönä, luvan saaneena ammattihenkilönä tai nimikesuojattuna ammattihenkilönä. Kyseessä on pääosin asetuksella säädellyt koulutukset, joiden osalta todistus koulutuksen hyväksytystä suorituksesta johtaa laillistukseen tai nimikesuojaukseen ja rekisteröintiin terveydenhuollon ammattihenkilöiden keskusrekisteriin (Terhikki-rekisteri). Käytännössä päätös merkitsee, että henkilö on oikeutettu toimimaan kyseisessä ammatissa ja käyttämään siihen liittyvää ammattinimikettä. Hakemus voidaan hylätä vain samoilla perusteilla, joiden nojalla ammatinharjoittamisoikeutta voidaan rajoittaa. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto perustaa päätöksensä oppilaitoksen myöntämään todistukseen, eikä se saa muualta tietoa kyseisestä henkilöstä. Tämän vuoksi koulutuksen hyväksytyn suorittamisen tulee merkitä myös kykyä toimia kyseisessä ammatissa.

Terveydenhuollon ammattihenkilön ammatinharjoittamisoikeutta voidaan rajoittaa laissa määritellyissä tilanteissa. Lain 26 §:n mukaan Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto voi antaa seuraamuksen virheellisestä toiminnasta, jos ammattihenkilö esim. laiminlyö eräitä laissa määriteltäviä velvollisuuksiaan, suorittaa tehtäviä joihin hänen ammattitaitoaan ja koulutustaan on pidettävä riittämättömänä tai toimintamahdollisuuksiaan rajoitettuina tai toimii muutoin virheellisesti tai moitittavasti. Tällöin laillistetun ammattihenkilön ammatinharjoittamisoikeutta voidaan rajoittaa tai se voidaan kokonaan poistaa määräajaksi tai toistaiseksi. Lain 27 ja 28 §:n perusteella myös ammattitoiminnassa tehty rikos, jos se osoittaa, ettei henkilö ole vaadittavan luottamuksen arvoinen, tai kykenemättömyys toimia ammattihenkilönä sairauden, päihteiden väärinkäytön, heikentyneen toimintakyvyn tai muun vastaavan syyn taikka muulla tavoin perustellusti todetun ammattitaidottomuuden vuoksi voi johtaa ammatinharjoittamisoikeuden rajoittamiseen.

Lain 25 §:n nojalla voidaan terveydenhuollon ammattihenkilö velvoittaa lääkärintarkastukseen tai sairaalatutkimuksiin, jos on perusteltua aihetta olettaa, että henkilö on sairauden, päihteiden väärinkäytön, heikentyneen toimintakyvyn tai muun vastaavaan syyn takia kykenemätön toimimaan ammatissaan. Lisäksi ammattihenkilö voidaan velvoittaa ammattitaitojen tai tietojen tutkimiseksi työkokeiluun, työnäytteeseen tai kuulusteluun, jos on perusteltua aihetta olettaa, että henkilön ammatinharjoittamistaidoissa tai ammattitiedoissa on puutteita.

Ammatinharjoittamisen rajoittamisen perusteena on potilasturvallisuus. Ammatinharjoittamisen rajoittaminen koskee ammattihenkilöitä, ei harjoittelussa olevia opiskelijoita. Opiskelijatkin kuuluvat säännösten piiriin, jos he työskentelevät tilapäisesti ammattihenkilönä työ- tai virkasuhteessa. Muutamissa tapauksissa opiskelijoiden oikeuksia toimia tilapäisesti ammattihenkilötehtävissä on rajoitettu.

Ammatinharjoittamisen rajoittamista koskeva tieto on julkinen ja se annetaan tiedoksi asianosaiselle, viralliseen lehteen, Terhikki-rekisteriin ja muiden pohjoismaiden viranomaisille. Ammatinharjoittamisen rajoittamista koskevat päätökset kohdistuvat pääosin lääkäreihin, mutta sairaanhoitajia koskevien päätösten määrä on kasvussa. Oheisessa taulukossa esitetyissä luvuissa on mukana myös muita ammattiryhmiä.

Terveydenhuollon oikeusturvakeskuksessa ratkaistut valvonta-asiat

	2006	2007	2008
Ammatinharjoittamisen rajoitukset	14	18	18
Oikeuksien poistot	12	13	49
Ratkaistut valvonta-asiat yhteensä	463	538	675

2.1.6 Tietosuoja ja tiedonvaihto

Perustuslain 10 § turvaa yksityisyyden suojan perusoikeutena jokaiselle. Pykälän mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Tämän henkilötietojen suojaa koskevan perusoikeussäännöksen kannalta tärkeitä sääntelykohteita ovat ainakin rekisteröinnin tavoite, rekisteröitävien henkilötietojen sisältö, niiden sallitut käyttötarkoitukset mukaan luettuna tietojen luovutettavuus ja tietojen säilytysaika henkilörekisterissä sekä rekisteröidyn oikeusturva samoin kuin näiden seikkojen sääntelemisen kattavuus ja yksityiskohtaisuus lain tasolla.

Viranomaiset voivat käsitellä laissa säädettyjen tehtäviensä hoitamiseksi tarpeellisia henkilötietoja. Viranomaisen tehtävät tulee ilmetä tarkkarajaisesti laista, jonka perusteella arvioidaan, minkälaisen henkilötietojen käsittely on tehtävän hoidon kannalta tarpeellista. Jos viranomaisen on tarpeellista saada tehtäviensä hoitamiseksi rekisteröityä koskevia henkilötietoja joltakin ulkopuoliselta taholta, tulee arvioida, onko tietojen hankkiminen lain mukaan mahdollista. Tarpeellisista tietojen luovutuksista säädetään lailla.

Henkilötietojen käsittelystä säädetään henkilötietolaissa (523/1999). Henkilötietoja voi käsitellä, jos käsittely johtuu rekisterinpitäjälle laissa säädetystä tehtävästä. Koulutusta koskevien henkilörekisterien rekisterinpitäjänä on koulutuksen järjestäjätaho. Arkaluonteisia tietoja, kuten terveydentilatietoja, voi käsitellä vain lain 12 §:ssä määritellyin edellytyksin. Käsittely on mahdollista, jos se johtuu välittömästi rekisterinpitäjälle laissa säädetystä tehtävästä.

Henkilötietolaissa määritelty henkilörekisteri on rekisteri, johon kuuluvat kaikki ne tiedot, joita käytetään saman lainsäädännössä määrätyn tehtävän hoitamiseen. Opiskelijavalinnassa kerättävät tiedot talletetaan valintarekisteriin. Opetusta järjestettäessä kerättävät tiedot talletetaan opiskelijarekisteriin ja sen eri osarekistereihin. Esimerkiksi rangaistuksia koskevat tiedot muodostavat tällaisen osarekisterin. Henkilötietojen käsittelyn tarkoituksen (henkilörekisterin käyttötarkoitus) kannalta tarpeettomia tietoja ei saa kerätä ja tallettaa rekisteriin. Henkilötietoja voivat käsitellä vain ne henkilöt, jotka tarvitsevat tietoja työtehtävissään.

Tietojen luovuttamisesta viranomaisen henkilörekisteristä säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999, jäljempänä julkisuuslaki). Salassa pidettävän tiedon voi antaa, jos tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen on laissa erikseen nimenomaisesti säädetty tai jos se, jonka etujen suojaamiseksi salassapitovelvollisuus on säädetty, antaa siihen suostumuksensa. Opetuksen järjestäjällä ei ole mahdollisuutta saada muilla perusteilla opiskelijaa koskevia tietoja joltakin ulkopuoliselta taholta.

Opetuksen ja koulutuksen järjestämisen osalta salassapitoon liittyviä säännöksiä sisältyy koulutusta koskevaan lainsäädäntöön, sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntöön sekä julkisuuslakiin. Salassapidon perusteista säädetään julkisuuslain 24 §:ssä, opetuksen ja koulutuksen järjestämisen näkökulmasta erityisesti 1 momentin 25, 29, ja 30 kohdissa. Mainitun 25 kohdan mukaan tiedot henkilön terveydentilasta tai vammaisuudesta, 29 kohdan mukaan psykologisesta testistä tai soveltuvuuskokeesta tai sen tuloksesta sekä 30 kohdan mukaan oppilashuoltoa koskevat asiakirjat ovat ehdottomasti salassa pidettäviä.

Oppilaan ja opiskelijan kurinpitoa koskevat asiakirjat sen sijaan ovat lähtökohtaisesti julkisia. Niihin voi kuitenkin sisältyä myös salassa pidettäviksi säädettyjä tietoja, jolloin asiakirjat on näiltä osin pidettävä salassa. Jos lähtökohtaisesti julkiseen asiakirjaan sisältyy salassa pidettäviksi säädettyjä tietoja, tulee asiakirjasta tieto antaa siltä osin, kuin se ei sisällä salassa pidettäviä tietoja.

Julkisuuslain 26 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan salassa pidetyn tiedon saa antaa, jos tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen on laissa nimenomaan säädetty. Lain 26 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan salassa pidettävästä asiasta voidaan antaa tieto, jos se,

jonka etujen suojaamiseksi salassapitovelvollisuus on säädetty, antaa siihen suostumuksesta. Lähtökohta on, että alaikäinen opiskelija voi antaa suostumuksen häntä itseään koskevan salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen. Tällöin on kuitenkin otettava huomioon salassa pidettävän tiedon luonne sekä alaikäisen kehitystaso ja kyky arvioida antamansa suostumuksen merkitys.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 42 §:n mukaan koulutuksen järjestämisestä vastaavien toimielinten jäsenet sekä 40 §:ssä tarkoitettu henkilöstö (toiminnasta vastaava rehtori, opettajat ja muu henkilöstö) ja opetusharjoittelua suorittavat eivät saa luvattomasti sivullisille ilmaista, mitä he ovat koulutukseen liittyviä tehtäviä hoitaessaan saaneet tietää opiskelijoiden ja henkilöstön sekä heidän perheenjäsentensä henkilökohtaisista oloista ja taloudellisesta asemasta. Edellä tarkoitettut henkilöt sekä opiskeluterveydenhuollosta ja muusta oppilashuollosta vastaavat henkilöt saavat salassapitosäännösten estämättä antaa toisilleen sekä koulutuksesta vastaaville viranomaisille opiskelun asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot. Henkilö, jonka hallussa tai tiedossa salassa pidettävä asiakirja tai tieto on päättää tiedon tai tietojen luovuttamisesta. Tietoa pyytävällä ei ole lakiin perustuvaa oikeutta saada pyytämänsä tieto. Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 16 §:n 4 kohdassa on viittaus ammatillisen koulutuksen salassapitosäännöksiin.

Ammattikorkeakoululaissa tai yliopistolaisissa ei ole salassapitoa koskevia erityissäännöksiä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöä koskevia salassapitoa koskevia säännöksiä on terveydenhuoltoa koskevassa lainsäädännössä, kuten potilaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (785/1992), sosiaalihuollon asiakkaan asemasta annetussa laissa sekä terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain (559/1994, jäljempänä potilaslaki) 16 ja 17 §:ssä.

Potilaslain 13 §:n 1 momentin mukaan potilasasiakirjoihin sisältyvät tiedot ovat salaisia. Terveydenhuollon ammattihenkilö tai muu terveydenhuollon toimintayksikössä työskentelevä ei saa ilman potilaan kirjallista suostumusta antaa tietoja sivulliselle, joita ovat kaikki muut kuin potilaan hoitoon tai siihen liittyviin tehtäviin osallistuvat henkilöt. Pykälän 3 momentin nojalla tiedot voidaan antaa, jos tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen on säädetty.

Sosiaalihuollon asiakaslaisissa on julkisuuslakia täydentäviä erityissäännöksiä, jotka antavat oikeuden luovuttaa salassa pidettäviä tietoja. Lähtökohtana on asiakkaan suostumus tietojen luovuttamiseen. Jos suostumusta ei saada, sosiaalihuollon järjestäjä tai toteuttaja saa sosiaalihuollon asiakaslain 17 §:n 1 momentin nojalla antaa salassapitovelvollisuuden estämättä asiakirjasta tietoja, jotka ovat välttämättömiä asiakkaan hoidon, huollon tai koulutuksen järjestämiseksi tai toteuttamiseksi.

Lähtökohtana on, että sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö ei saa ilman potilaan kirjallista suostumusta antaa tietoja sivullisille. Opiskeluterveydenhuollosta ja muusta oppilashuollosta vastaavat saavat kuitenkin ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 42 §:ssä säädetyin edellytyksin luovuttaa tietoja toisilleen ja oppilaitoksen henkilöstölle.

2.1.7 Opiskelijahuollon järjestäminen

Opiskelijahuollolla tarkoitetaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 37 a §:n mukaan opiskelijan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa.

Opetushallitus päättää ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 13 §:n 2 momentin (479/2003) mukaan kodin ja oppilaitoksen yhteistyön sekä opiskelijahuollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskelijahuollon tavoitteista yhteistyössä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (ent. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus) kanssa. Opetushallitus on päättänyt näistä tavoitteista opetussuunnitelman perusteissa. Opiskelija-

huollon tavoitteena on luoda turvallinen ja terveellinen opiskeluympäristö ja edistää oppilaitoksen yhteisöllisyyttä, hyvinvointia ja viihtyisyyttä. Tavoitteena on tukea opiskelijaa sekä säilyttää oppilaitoksen toimintakyky fyysistä ja psyykkistä turvallisuutta sekä hyvinvointia koskevissa tilanteissa.

Opiskelijaterveydenhuollosta säädetään kansanterveyslaissa (866/1972) ja opiskelijoiden sosiaalisten psyykkisten vaikeuksien poistamiseksi tarvittavista palveluista lastensuojelulaissa (417/2007). Koulutuksen järjestäjän tulee toimia yhteistyössä mainittuja palveluita antavien ja järjestävien viranomaisten ja muiden tahojen kanssa sekä antaa opiskelijoille tieto näistä eduista ja palveluista. Tarvittaessa opiskelija tulee ohjata hakemaan näitä etuja ja palveluita.

Kansanterveyslain 14 §:n 1 momentin 6 kohdassa (626/2007) säädetään opiskeluterveydenhuollosta. Kunnan tulee ylläpitää kunnan alueella sijaitsevien ammatillista koulutusta järjestävien oppilaitosten, ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen opiskelijoille heidän kotipaikastaan riippumatta opiskeluterveydenhuoltoa, johon luetaan opiskeluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden edistäminen, opiskelijoiden terveyden ja opiskelukyvyn edistäminen, terveyden- ja sairaanhoitopalveluiden, mielenterveyspalvelut ja suun terveydenhuolto mukaan lukien, järjestäminen opiskelijoille, sekä omalta osaltaan koko opiskeluyhteisön hyvinvoinnin varmistaminen.

Valtioneuvoston asetuksella (28.5.2009/380) on säädetty opiskeluterveydenhuollon tarkemmasta sisällöstä. Kunnan on järjestettävä määräaikaista terveystarkastuksia kaikille ennalta määriteltävään vuosiluokkaan tai muuhun ryhmään kuuluville ja yksilöllisestä tarpeesta johtuvia terveystarkastuksia. Terveystarkastajan tai lääkärin tulee pyrkiä selvittämään määräaikaista terveystarkastuksista poisjäävien tuen tarve. Asetuksen 9 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan kunnan on järjestettävä opiskelijalle, joka opiskelee ammatillista koulutusta järjestävässä oppilaitoksessa, ensimmäisenä opiskeluvuonna terveydenhoitajan tarkastus ja ensimmäisenä tai toisena opiskeluvuonna lääkärintarkastus, ellei lääkärintarkastusta ole tehty opiskelijaksi hyväksymisen yhteydessä. Lääkärintarkastus tulee kuitenkin aina järjestää ensimmäisenä opiskeluvuonna opiskelijalle, joka on erityisopetuksessa tai jonka terveydentilan ja opiskelukyvyn selvittäminen on tarpeellinen opiskelualan tai tulevan ammatin vuoksi. Asetuksen 1 momentin 6 kohdan mukaan kunnan on järjestettävä opiskelijalle, joka opiskelee ammattikorkeakoulussa tai yliopistossa, ensimmäisenä opiskeluvuonna terveystarkastus, jonka perusteella tehdään tarvittaessa terveystarkastus. Kunta on velvollinen järjestämään edellä mainitut määräaikaista terveystarkastukset vuoden 2011 alusta lukien.

Oppilaan ja opiskelijan terveysneuvonnan on tuettava ja edistettävä itsenäistymistä, opiskelukykä, terveellisiä elämäntapoja sekä hyvää kuntoa ja mielenterveyttä sekä ehkäistävä koulukiusaamista. Lisäksi opiskelijalle tulee antaa tietoa ammatissa toimimisen edellytyksistä sekä työhön ja ammattiin liittyvistä terveydellisistä vaaratekijöistä. Terveysneuvonta ja terveystarkastukset on järjestettävä siten, että opiskelijan erityisen tuen tarve tunnustetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja tarpeenmukainen tuki järjestetään viiveettä. Erityisen tuen tarve on selvitettävä, jos opiskelijassa on tekijöitä, jotka voivat vaarantaa tervettä kasvua ja kehitystä. Asetuksen 17 §:n mukaan opiskeluterveydenhuoltoon kuuluvat terveystarkastusten ja terveysneuvonnan lisäksi muun muassa mahdollisten mielenterveyshäiriöiden ja päihdeongelmien varhaisista toteamista, hoitoa ja jatkohoitoon ohjausta koskevat terveyden- ja sairaanhoitopalvelut.

Kansanterveyslain mukaan yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opiskelijoiden terveydenhoito ja sairaanhoito sekä suun terveydenhuolto voidaan kunnan suostumuksella järjestää myös muutoin sosiaali- ja terveysministeriön hyväksymällä tavalla. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö on valtakunnallinen organisaatio, joka tarjoaa terveyden- ja sairaanhoidon, mielenterveyshuollon sekä suun terveydenhuollon palveluja yliopisto-opiskelijoille.

2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden lainsäädäntö

2.2.1 Ruotsi

Ammatillisesta koulutuksesta annettu laki (Lag (2001:239) om kvalificerad yrkesutbildning) ja korkeakoululaki (Högskolelag (1994:1434)) mahdollistavat, että opiskelija voidaan erottaa toistaiseksi, jos opiskelija kärsii psyykkisestä häiriöstä, väärinkäyttää alkoholia tai huumausaineita taikka on syyllistynyt vakavaan rikokseen. Lisäksi edellytetään, että edellä sanotusta syystä arvioidaan aiheutuvan merkittävä riski sille, että opiskelija vahingoittaa toista henkilöä tai arvokasta omaisuutta opiskelujensa aikana. Erottamisesta päättää, myös ammatillisen koulutuksen osalta, korkeakoulujen erottamislautakunta. Korkeakoulujen osalta sääntely koskee myös jatko-opiskelijoita.

Erottamisen syistä psyykkiset häiriöt ovat yleisimpiä siten, että ne ovat yksin tai yhdessä toisen erottamisperusteen kanssa noin joka toisen erottamistapauksen syynä. Psyykkistä häiriötä ei ole täsmällisesti määritelty ja eri psykiatrien tulkinnat asiasta voivat olla erilaisia. Alkoholin tai huumausaineiden väärinkäyttö on yksinään harvinaisin erottamisen syy, mutta toisaalta väärinkäyttö liittyy usein muihin erottamisperusteisiin.

Vakavaan rikokseen syyllistyminen on syynä noin joka kolmannessa erottamispäätöksessä. Vakavalla rikoksella tarkoitetaan väkivaltarikoksia ja törkeitä huumausainerikoksia, joista on tuomittu tai olisi normaalisti tuomittu vähintään vuoden vankeusrangaistus. Myös törkeä vahingonteko ja tietyt yleisvaaralliset rikokset, joista on säädetty vähintään vuoden vankeusrangaistus, katsotaan vakaviksi rikoksiksi. Myös tällaisen rikoksen yritys katsotaan tässä yhteydessä yhtä vakavaksi kuin täytetty teko. Opiskelija voidaan erottaa myös silloin, jos hän syyllistyy edellä kuvattuihin rikoksiin siten, ettei yhdestäkään yksittäistä teosta seuraa vähintään vuoden vankeusrangaistusta, mutta eri rikoksista yhteensä tuomitaan vähintään vuoden vankeusrangaistus.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen (Förordning (2001:1131) om kvalificerad yrkesutbildning) ja opiskelijan erottamisesta korkeakouluopetuksesta annetun asetuksen (Förordning (2007:989) om avskiljande av studenter från högskoleutbildning) mukaan erotettu opiskelija ei saa jatkaa opintojaan. Kielto voi koskea kyseisen opiskelupaikan lisäksi myös muuta vastaavaa koulutusta. Lautakunta voi päätöksessään kieltää opiskelijalta muutkin korkeakoulu- ja ammattikouluopinnot. Opiskelijan hakemuksesta voidaan päätöstä arvioida uudelleen aikaisintaan kahden vuoden kuluttua erottamisesta. Jos opiskeluoikeus palautetaan, voi opiskelija jatkaa opintojaan ilman eri hakemusta ja hän saa lukea hyväkseen aikaisemmin suorittamansa opinnot.

Korkeakoulujen erottamislautakunnassa on viisi jäsentä. Puheenjohtajana toimii tuomarin kokemuksen omaava lakimies ja lautakuntaan kuuluu psykiatrian asiantuntija, korkeakoulujen olosuhteet tunteva jäsen, korkeakouluopiskelijoiden edustaja ja yleistä etua edustava jäsen. Menettely lautakunnassa muistuttaa tuomioistuinmenettelyä, siten että opiskelija ja oppilaitos ovat asiassa toistensa vastapuolia. Lautakunnalla on vastuu siitä, että asia tulee riittävällä tavalla selvitettyksi ja se voi edellyttää lisäselvityksiä. Opiskelija ja oppilaitos voivat valittaa ratkaisusta.

Korkeakoulujen erottamislautakunnan käsiteltäväksi tulee vuosittain kolmesta viiteen asiaa. Määrä on pysynyt suhteellisen vakiintuneella tasolla. Suurin osa tapauksista koskee korkeakouluopiskelijoita, ammatillinen koulutus tuli lautakunnan toimivallan piiriin vasta vuonna 2001. Lautakuntaa perustettaessa (prop 1986/87:100) arvioitiin, että tapauksia olisi vuosittain noin 10 kappaletta. Tässä on voinut olla kyse yliarvioinnista, mutta lisäksi hyvä tiedotus on vähentänyt perusteettomia ilmoituksia ja oppilaitokset ovat käyttäneet lievempinä toimina opintojen keskeyttämistä ja kurinpidollisia toimenpiteitä. Lisäksi epävarmoissa tilanteissa op-

pilaitos voi jättää ilmoituksen lautakunnalle tekemättä, jos se arvioi oppilaitokselle kielteisen päätöksen todennäköisyyden merkittäväksi.

Lautakunnan ensimmäisen kymmenen toimintavuoden (1988 - 1998) toimintakertomuksen mukaan opiskelijan erottamista on haettu 31 kertaa. Näistä 12 on kohdistunut naispuoliseen ja 19 miespuoliseen opiskelijaan. Tapauksista 18 on koskenut sosiaali- ja terveystieteitä, kuusi luonnontieteitä ja tekniikkaa sekä neljä opettajakoulutusta. Opiskelu-oikeuden palautusta on haettu vastaavana aikana 11 kertaa, joista kaksi hakijaa on ollut naisia ja yhdeksän miehiä.

Tehdyistä 31 ilmoituksesta 20 on johtanut erottamiseen joko meneillään olevasta ja muusta samanlaisesta koulutuksesta (13 päätöstä) tai kaikesta koulutuksesta (seitsemän päätöstä). Neljässä tapauksessa ilmoitus ei ole johtanut toimenpiteisiin, yhden kerran ilmoitus on jätetty käsittelemättä ja kuusi kertaa ilmoitus on peruutettu.

Opiskelu-oikeuden palauttamista koskeneista 11 hakemuksesta kahteen on tehty kielteinen päätös, kolmessa päätetty osittaisesta palautuksesta ja kuudessa tapauksessa opiskelu-oikeus on palautettu kokonaan. Kaikista toimintakertomuksessa käsitellyistä 42 asiasta on valitettu yhteensä 13 kertaa. Näistä kolmessa tapauksessa lautakunnan päätöstä on muutettu.

Korkeakoulujen erottamislautakunnan kustannukset ovat olleet saatavilla olevan 1990-luvun loppua koskevan tiedon mukaan noin 100 000 Ruotsin kruunua käsiteltyä asiaa kohti.

2.2.2 Norja

Yliopisto- ja korkeakoululaki (Lov om universiteter og høyskoler) sisältää lukuisia säännöksiä opiskelijan opetuksesta poissulkemisesta ja erottamisesta. Opiskelija, joka kirjallisesta varoituksesta huolimatta toistuvasti ja vakavasti häiritsee kanssapöskelijöiden työtä tai oppilaitoksen toimintaa, voidaan erottaa vuodeksi. Lisäksi opiskelija voidaan erottaa vuodeksi, jos hän syyllistyy opinnoissaan vilppiin.

Opiskelija, joka vakavasti moittavalla tavalla aiheuttaa hengen- tai terveyden vaaran potilaille, asiakkaille, lastentarhalapsille, koululaisille tai muille, jöiden kanssa opiskelija on tekemisissä osana kliinistä opetusta tai käytännön harjoittelua, voidaan erottaa kolmeksi vuodeksi. Lisäksi opiskelija voidaan erottaa kolmeksi vuodeksi, jos hän syyllistyy vaitiolovelvollisuuden törkeään rikkomiseen.

Päätöksen opiskelijan opetuksesta poissulkemisesta tai erottamisesta tekee oppilaitos tai oppilaitoksen valituslautakunta vähintään kahden kolmasosan enemmistöpäätöksenä.

Opinnoissa, joissa oppilas on tekemisissä potilaiden, asiakkaiden, päiväkodissa olevien lasten, koululaisten tai muiden osana kliinistä opetusta tai harjoittelua, voidaan vaatia todistus, joka osoittaa, onko oppilasta epäilty, syytetty tai tuomittu seksuaalisesta väkivallasta, törkeästä väkivaltarikoksesta tai huumausainerikoksesta (mukaan lukien lääkeaineet). Oppilas, joka on tuomittu rikoksesta, joka osoittaa soveltumattomuutta osallistua potilaisiin, asiakkaisiin, lastentarhalapsiin, koululaisiin tai muihin henkilöihin liittyvään työhön, voidaan sulkea pois harjoittelusta tai kliinisestä opetuksesta, jos osallistuminen olisi sopimatonta tässä yhteydessä muodostuvan kontaktin vuoksi. Kansallinen lautakunta ratkaisee harjoittelusta tai kliinisestä opetuksesta poissulkemista koskevan asian oppilaitoksen tai sen valituslautakunnan lausunnon saatuaan. Kansallisessa lautakunnassa on viisi jäsentä, joista kaksi nimetään opiskelijajärjestöjen esitysten perusteella. Lautakunnan puheenjohtajana toimii tuomarin pätevyyden omaava henkilö.

Lain perusteella voidaan asetuksella säätää opinnoista, joissa oppilaitos arvioi yksittäisen oppilaan soveltuvuutta ammattiin tämän koko opintojen ajan. Tällöin todistus opintojen suorittamisesta luo oletuksen alalle soveltuvuudesta. Oppilaitos tai oppilaitoksen valituslautakunta

voivat soveltuvuuslautakunnan arvion jälkeen päättää, ettei oppilas sovellu alalle, johon hän opiskelee. Opiskelija, joka ei ole sovellu alalle, jota hän opiskelee, voidaan sulkea pois opetuksesta. Soveltumattomuutta koskeva päätös täytyy tehdä vähintään kahden kolmasosan määränemmistöpäätöksenä ja siitä voidaan valittaa.

Opintoalat, joilla edellä kuvatun mukaista soveltuvuusarviointia suoritetaan, määritellään asetuksessa (Forskrift om hvilke utdanninger som skal omfattes av skikkethetsvurdering etter lov om universiteter og høyskoler § 4-10). Näitä aloja ovat tietyt opetustoimen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviin valmistavat opintoalat.

Soveltuvuusarvioinnista korkea-asteen koulutuksessa annetun asetuksen (Forskrift om skikkethetsvurdering i høyere utdanning) mukaan kaikkien oppilaiden ammatillisia ja henkilökohtaisia edellytyksiä työskennellä opettajana tai sosiaali- ja terveysalan ammattiteissa arvioidaan kokonaisarviointina läpi opintojen. Opiskelija, joka muodostaa todennäköisesti vaaran päiväkodissa olevan lapsen, koululaisen tai potilaan, asiakkaan taikka käyttäjän hengelle, fyysiselle tai psyykkiselle terveydelle, oikeuksille tai turvallisuudelle ei ole soveltuva ammattiin. Jos opiskelijan soveltuvuutta on perusteltua syytä epäillä, järjestetään erityinen soveltuvuusarviointi.

Soveltuvuuden arviointikriteerit on määritelty yksityiskohtaisesti asetuksessa. Arvioitavia ominaisuuksia opettajakoulutuksen osalta ovat mm. opiskelijan haluttomuus tai kyvyttömyys huolenpitoon ja lapsen tai nuoren oppimisen ohjaamiseen koulun tai päiväkodin toiminnan mukaisesti, haluttomuus tai kyvyttömyys luokan tai lapsiryhmän seurantaan ja lapsen tai nuoren turvallisuuden sekä fyysisen ja psyykkisen terveyden huomioon ottavan ympäristön muodostamiseen, haluttomuus tai kyvyttömyys kommunikoida ja tehdä yhteistyötä lasten, nuorten ja aikuisten kanssa sekä puutteellinen itsetuntemus suhteessa opettajaopintojen ja tulevan ammattiroolin vaatimuksiin.

Arvioitavia ominaisuuksia sosiaali- ja terveydenhuoltoalan koulutuksen osalta ovat mm. opiskelijan haluttomuus tai kyvyttömyys potilaiden, asiakkaiden tai käyttäjien huolenpitoon, ymmärrykseen ja kunnioitukseen, haluttomuus tai kyvyttömyys yhteistyöhön sekä luottamussuhteen perustamiseen ja kommunikointiin potilaiden, asiakkaiden ja yhteistyökumppaneiden kanssa, uhkaava tai loukkaava toiminta opiskelutilanteessa, huumausaineiden väärinkäyttö tai lääkeaineiden laitton hallussapito, sekä puutteellinen itsetuntemus suhteessa opintojen ja tulevan ammattiroolin vaatimukseen taikka varomattomuus tai vastuuttomuus, joka voi aiheuttaa vaaraa potilaille tai asiakkaille.

2.2.3 Saksa

Saksan koulutusjärjestelmässä on ammattikoulutuksen osalta valittavana joko oppisopimustyyppinen ammatillinen koulutus ammatillisessa oppilaitoksessa ja yrityksessä eli ns. duaalijärjestelmä tai täysipäiväinen opiskelu ammattiin valmistavissa kouluissa. Ammatillisen koulutuksen opiskelijoista suurin osa suuntautuu Suomen oppisopimuskoulutusta vastaavaan ammatilliseen koulutukseen. Duaalijärjestelmä muodostuu ammatillisesta harjoittelusta yrityksessä sekä koulussa annettavasta opetuksesta. Saksassa on useita eritasoisia ja eri tavalla järjestettyjä ammatillisia oppilaitoksia.

Kun henkilö otetaan oppilaaksi duaalijärjestelmän mukaiseen ammatilliseen koulutukseen, solmitaan opiskelusta ammatillista koulutusta koskevan lain mukaan sopimus. Opiskelu alkaa vähintään yhden ja enintään neljän kuukauden koeajalla. Koeajan aikana voidaan ammattikoulutusta koskeva suhde päättää ilman irtisanomisaikaa. Koeajan jälkeen irtisanominen voidaan tehdä painavasta syystä ilman irtisanomisaikaa ja muutoin opiskelijan toimesta neljän viikon irtisanomisajalla, jos tämä jättää ammattiopinnot kesken tai vaihtaa opiskelemaan toista alaa.

Sosiaali- ja terveysalalla on säädetty edellytyksistä eri ammatteihin. Lääkäreitä ja sairaanhoitajia koskevassa lainsäädännössä edellytetään esimerkiksi, että laillistamista hakeva ei ole terveydellisistä syistä sopimaton ammattiin tai että hän ei ole syyllistynyt lääkärin tai sairaanhoitajan arvolle sopimattomaan taikka epäluotettavuutta osoittavaan toimintaan.

Myös sairaanhoitajakoulutukseen hakeutuvalta edellytetään, että hän ei ole terveydellisistä syistä sopimaton ammattiin. Koulutussuhteesta solmitaan kirjallisen sopimus, jonka vähimmäissisältö on määritelty laissa. Vähimmäissisältöön kuuluu mm. koeajan pituudesta sopiminen. Koeajan aikana osapuolet voivat purkaa koulutussuhteen ilman irtisanomisaikaa. Koeajan päätyttyä voidaan koulutussuhde purkaa ilman irtisanomisaikaa vain, jos opiskelija on syyllistynyt menettelyyn, jota suhteessa ammatinharjoittamiseen olisi pidettävä arvolle sopimattomana tai joka osoittaisi epäluotettavuutta, jos hän on terveydellisten syiden vuoksi sopimaton harjoittamaan ammattia tai muun vastaavan painavan syyn vuoksi. Koeajan päätyttyä opiskelija voi irtisanoa koulutussuhteen neljän viikon irtisanomisajalla. Vanhustenhoitajia koskeva lainsäädäntö sisältää vastaavat säännökset.

Edellä kuvatuin perustein on saksalaisessa oikeuskäytännössä mm. katsottu, että lasten sairaanhoitajaksi opiskeleva ei ollut vaadittavalla tavalla luotettava, kun oli näytetty, että hän oli pian koulutuksen alkamisen jälkeen syyllistynyt huumausaineiden myyntiin ja käyttöön, mistä hänet oli tuomittu 1 vuoden 6 kuukauden vankeusrangaistukseen. Kyseisessä tilanteessa työnantajalla oli oikeus purkaa koulutussuhde ilman irtisanomisaikaa.

2.2.4 Iso-Britannia

Lääketieteen opiskelijoilta odotetaan opiskeluaikana vastuullista ammatillista käyttäytymistä. Vuonna 2005 General Medical Council (GMC) ja Medical Schools Council (MSC) perustivat yhteistyöelimen, joka antaa suosituksia lääketieteen opiskelijoilta edellytettävästä käyttäytymisestä ja terveydentilasta terveydenhuollon työelämään soveltuvuuden arviointia varten. GMC:n on oltava ennen opiskelijan lääkäriksi rekisteröitymistä vakuuttunut siitä, että valmistuva opiskelija on käytännön lääkärin työhön soveltuva.

Opiskelijan tulee osoittaa työelämään soveltuvuutensa nuhteettomalla ammatillisella käyttäytymisellään. Mikä tahansa huono käytös lääketieteellisten opintojen aikana voi vaikuttaa opiskelijan mahdollisuuteen valmistua lääkäriksi. Lääketieteen opiskelijan lääkäriksi valmistuminen voidaan estää mm. tilanteissa, joissa opiskelija on syyllistynyt vakaviin ja toistuviin diagnosoivirheisiin, saattanut potilaan uhkaavaan tilanteeseen, ei ole tutkinut potilasta asianmukaisesti tai hänen potilaalle määräämänsä hoidot eivät ole olleet järkeviä. Myös tilanteissa, joissa opiskelija on käyttänyt väärin potilaalta saamia tietoja, hoitanut potilasta ilman asianmukaista suostumusta tai lupaa, ollut epärehellinen potilasta kohtaan tai osoittanut epärehellisyyttä tutkimustyötä koskevissa taloudellisissa asioissa, voidaan lääkärin ammatissa toimiminen evätä. Lääkäriksi valmistuva ei saa syyllistyä potilaan seksuaaliseen häirintään eikä alkoholin tai muiden päihteiden väärinkäyttöön.

Lääketieteen opiskelijan sopimaton käyttäytyminen voi johtaa kurinpitotoimenpiteisiin. Lievimmissä tapauksissa opiskelijalle ei tule varoitusta tai ammatinharjoittamista estävää rangaistusta. Opiskelija voi saada varoituksen ilmeisen huonon käytöksen vuoksi, mutta opiskelijan ammatinharjoittamista ei rajoiteta varsinaisilla rangaistuksilla. Vakavammista rikkeistä opiskelija voi saada rangaistuksen, johon voi liittyä lupaus parantaa käytöstä, ehdot työkelppoisuuden kohentamiseksi, lääketieteellisen koulutuksen keskeyttäminen määräajaksi tai lääketieteellisestä koulutuksesta erottaminen. Lääketieteen alan opiskelijoiden alalle soveltumattomuudesta päättää asiantuntijapaneeli.

Nursing & Midwifery Council (NMC) on sairaanhoitaja- ja kättilölain nojalla (2001) valtuutettu ylläpitämään rekisteriä, jonka yhteydessä on määritelty sairaanhoitajalta ja kättilöltä vaaditta-

va terveydentila ja henkilökohtaiset ominaisuudet, joiden perusteella voidaan arvioida hänen kykynsä turvalliseen ja tehokkaaseen työskentelyyn käytännön hoitotyössä.

Sairaanhoitaja- ja kättilökoulutuksen järjestäjät vastaavat siitä, että opiskelijaksi hakeutuvat, koulutukseen valitut ja sen jälkeen ammattiin rekisteröityvät sairaanhoitajat ja kättilöt täyttävät NMC:n kriteerit ja että heillä on valmiudet toimia ammatissaan ilman valvontaa itsenäisesti, turvallisesti ja tehokkaasti. Valmistuvien tulee täyttää myös NMC:n asettamat muut ammatillisen käyttäytymisen ja työstä suoriutumisen laatustandardit. Opiskelijoiden opiskelua seurataan ja heidän odotetaan etenevän opinnoissaan siten, että he täyttävät rekisteröinnin edellyttämät vaatimukset.

Koulutuksen järjestäjän tulee tarkistaa, että koulutukseen valittua henkilöä ei ole tuomittu lapsiin tai muihin haavoittuviin väestöryhmiin kuuluviin henkilöihin kohdistuvista rikoksista. Koulutukseen valitun tulee opintojen aloittamisen jälkeen toimittaa koulutuksen järjestäjälle tieto, mikäli hän syyllistyy tällaiseen tekoon koulutuksen aikana. Myös sairaanhoitaja- ja kättilökoulutuksessa alalle soveltuvuuden arvioinnissa käytetään asiantuntijapaneelia.

2.3 Nykytilan arviointi

2.3.1 Alalle soveltumattomuus ja sen aiheuttamat turvallisuusuhat

Eräillä koulutusaloilla opiskeleminen tai koulutuksen mukaisessa ammatissa toimiminen edellyttää alan omasta lainsäädännöstä tai alan erityisvaatimuksista muutoin johtuen erityisten edellytysten täyttymistä. Nämä erityisedellytykset voivat liittyä terveydentilaa koskeviin vaatimuksiin tai ammatissa toimimisen edellyttämiin psyykkisiin tai fyysisiin ominaisuuksiin. Sosiaali- ja terveysalalla ja kasvatusalalla korostuvat erityisesti soveltuvuuteen liittyvät vaatimukset.

Koulutukseen hakeutumiseen liittyvästä valintaprosessista ja siihen liittyvistä mahdollisista soveltuvuuskokeista huolimatta koulutukseen voi tulla valituksi alalle soveltumattomia opiskelijoita. Valintaprosessilla ja soveltuvuuskokeilla ei myöskään voida estää vasta koulutuksen aikana esiin tulevia ongelmia.

Alalle soveltumattomalla opiskelijalla ei ole edellytyksiä toimia ammatissa, johon hän opiskelee, eikä hän välttämättä selviydy myöskään ammattiin johtavista opinnoista tai harjoittelusta. Alalle soveltumattomuus ei yksinään välttämättä edellytä mahdollisuutta puuttua opiskeluoikeuteen. Mutta jos kyseiseen alaan liittyy olennaisesti sellaisia turvallisuusnäkökohtia, joiden toteutumisen soveltumattomuus vaarantaa, voi opiskeluoikeuden peruuttaminen olla perusteltua.

Alalle soveltumattomuus voi ilmetä monin eri tavoin sekä oppilaitoksessa tapahtuvassa koulutuksessa että työelämässä tapahtuvassa harjoittelussa. Tavallisimmin käsitys alalle soveltumattomuudesta syntyy opiskelijan työssäoppimisjakson tai harjoittelun aikana. Tällöin työelämän edustajat, työpaikka- ja harjoittelun ohjaajat sekä opettajat arvioivat opiskelijan toimintaa ja oppimistuloksia suhteuttamalla havaintojaan ammatin ja työelämässä toimimisen vaatimuksiin, opintojen kulloiseenkin vaiheeseen, alan kriteereihin ja käytäntöihin sekä opintojaksolle asetettuihin tavoitteisiin ja ammattitaitovaatimuksiin.

Soveltumattomuus voi ilmetä muun muassa vajaakuntoisena toimimisena työvuoroissa, muihin henkilöihin kohdistuvana uhkailuna, vilpillisyytenä, annetun ohjauksen mitätöintinä, piittaamattomuutena, varastamisena ja omaisuuden vahingoittamisena. Alalle soveltumattomuudesta koulutuksen aikana voivat viestiä myös muu rikollinen toiminta tai kurinpidolliset ongelmat kuten toistuva epäasiallinen, arvaamaton ja poikkeava käytös, eri-ikäisiin kohdistuva seksuaalinen tai muu hyväksikäyttö, fyysisen ja henkisen väkivallan uhka tai todelliset väkivaltatilanteet.

Tilastotietoja alalle soveltumattomuudesta ei ole saatavilla. Alalle soveltumattomiksi katsottavien määrä ei todennäköisesti ole millään alalla kovin suuri, mutta ilmetessään tilanteet voivat olla vakavia ja niihin tulee voida puuttua ennen vahinkojen aiheutumista.

Nykyiset säännökset antavat ammatillisessa koulutuksessa mahdollisuuden opinto-oikeuden menettämiseen ainoastaan musiikkialan ja lennonjohdon koulutuksessa, jos on ilmeistä, että opiskelija ei kykene toimimaan siinä ammatissa, johon hän on opiskelemassa. Lainsäädäntö mahdollistaa kyseisen säännöksen soveltamisalan laajentamisen muuhun ammatilliseen koulutukseen valtioneuvoston asetuksella. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen osalta voimassa oleva lainsäädäntö ei anna lainkaan mahdollisuutta opinto-oikeuden menettämiseen alalle soveltumattomuuden vuoksi.

Mikäli alalle soveltumattomuus ilmenee koulutuksen aikana, tulee korkeakoululla tai koulutuksen järjestäjällä ole keino arvioida ja ratkaista, että edellytyksiä alan opintoihin ja ammatissa toimimiseen ei ole. Opiskelu-oikeuden peruuttaminen soveltumattomuuden perusteella tulisi voida ulottaa tutkintoihin johtaviin koulutuksiin niillä aloilla, joissa opintoihin tai ammatissa toimimiseen liittyy keskeisesti alaikäisten tai muiden erityisryhmien parissa työskentely taikka joissa on erityisiä turvallisuutta koskevia vaatimuksia. Tällaisia aloja ovat erityisesti sosiaali- ja terveysala, opetus- ja kasvatustila sekä liikenne- ja kuljetustila.

Opiskelu-oikeuden peruuttaminen ei olisi kurinpidollinen toimenpide vaan virheellisen valintapäätöksen korjaaminen ja asiakkaiden, potilaiden, opiskelijan itsensä ja muiden osallisena olevien tahojen turvallisuuden varmistaminen.

Humanistinen ja kasvatustila

Humanistisen ja kasvatustilan ammatillisessa ja ammattikorkeakoulutuksessa ja koulutuksen kautta hankituissa ammateissa työskennellään lasten ja nuorten kanssa erilaisissa toimintaympäristöissä. Opinnoissa ja työssä painottuu lasten ja nuorten ohjaus ja henkisen kasvun tukeminen. Työ on vastuullista, alaikäisten yksilöiden ja ryhmien ohjausta ja ohjattavien fyysisestä ja henkisestä turvallisuudesta huolehtimista tilanteen mukaan tarvittaessa läpi vuorokauden esim. leiritoiminnassa ja matkoilla. Monikulttuuriset ja muut erityisryhmät, kuten kuulo- ja näkövammaiset, kehitysvammaiset, erityislapset ja -nuoret muodostavat haasteellisen kohderyhmän alalla. Tavallisimpia työpaikkoja, joissa opiskelijat ovat työssäoppimisjaksoilla tai ohjatussa harjoittelussa ovat päiväkodit, perhepäivähoito, seurakuntien avoimet varhaiskasvatustilat, perhekerhot ja erilaiset lastensuojelun työyhteisöt, koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta, nuorisotalot, järjestöjen tekemä nuorisotyö, koulut ja erilaiset lasten ja nuorten hoitolaitokset. Sosiaalihuollon ammattien kelpoisuuslain (272/2005) pohjalta osa humanistisen ja kasvatustilan tutkinnoista antaa kelpoisuuden työhön varhaiskasvatukseen ja sosiaalihuollon tehtävissä.

Yliopistot järjestävät humanistisen ja kasvatustilan koulutuksessa opettajankoulutusta. Yliopistot päättävät opiskelijavalinnan perusteista ja soveltuvuuskokeistaan itse. Opiskelijavalintaan liittyy soveltuvuuskokeita, joihin sisältyy esimerkiksi psykologisia testejä, haastatteluja ja pienryhmätehtäviä. Soveltuvuuskokeet ovat viime vuosina yleistyneet. Niillä pyritään erityisesti selvittämään alalle motivoituneisuutta ja sitoutuneisuutta, mutta myös karsimaan hakijoista sellaiset, joiden soveltuvuudessa alalle voi olla ongelmia. Opettajankoulutukseen kuuluu ohjattua ja pakollista harjoittelua, joka toteutetaan joko yliopiston harjoittelukouluissa tai kunnallisissa ns. kenttäkouluissa aidoissa tilanteissa.

Humanistisella ja kasvatustilalla turvallisuusuhat liittyvät lasten ja nuorten haavoittuvuuteen, joka on yhteydessä lapsen ja nuoren kehitysvaiheeseen, aiempiin elämäkokemuksiin ja muuhun kasvuympäristöön. Alan ammattilaisten tehtävänä on tukea monipuolisesti lapsen ja nuoren kasvua ja itsenäistymistä. Keskeistä on alan ammattilaisen ja lapsen/nuoren välille

syntyvä luottamussuhde. Alalle soveltumattomuus ilmenee tämän luottamussuhteen väärinkäyttönä, joka voi pahimmillaan vaurioittaa lapsen ja nuoren tasapainoista kehitystä pysyvästi. Erityisen haavoittuvia ovat lapset ja nuoret, joilla on syystä tai toisesta vakavia turvattuuden kokemuksia vanhempiensa tai muiden aikuisten kanssa.

Rikosrekisterilain (770/1993) 6 §:n mukaan henkilö saa itseään koskevan otteen rikosrekisteristä voidakseen ryhtyä sellaiseen tehtävään, johon pysyväisluonteisesti ja olennaisesti kuuluu työskentelyä alaikäisten parissa. Ote on lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain (504/202) mukaan toimitettava työnantajalle tai viranomaiselle. Tämä lainsäädäntö ei ulotu opiskelijaan, jonka koulutukseen kuuluu työskentelyä lasten parissa.

Sosiaaliala

Sosiaalialan koulutuksessa ja koulutuksen kautta hankituissa ammateissa työskennellään perheiden, lasten ja nuorten, vanhusten, vammaisten ja muiden sosiaalihuollon asiakasryhmien kanssa erilaisissa toimintaympäristöissä. Sosiaalipalveluja ovat sosiaalityö, kasvatus- ja perheneuvonta, kotipalvelut, asumispalvelut, laitoshuolto, perhehoito, vammaisten henkilöiden työllistymistä tukeva toiminta ja vammaisten henkilöiden työtoiminta sekä elatusavun vahvistamiseksi tehdyt toimenpiteet. Lisäksi sosiaalipalveluihin kuuluu muun muassa lasten ja nuorten huollon, lasten päivähoiton, kehitysvammaisten huollon ja päihdehuollon järjestäminen. Sosiaalipalveluihin kuuluu erilaisissa elämäntilanteissa olevien yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen huolenpito, syrjäytymisen ehkäisy, toimintakyvyn edistäminen, kuntoutumisen ja hyvinvoinnin turvaaminen. Luottamuksellisuus ja asiakaslähtöisyys ovat keskeisiä sosiaalialan ammattilaisten toimintaa ohjaavia periaatteita, joista on säädetty sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (812/2000).

Turvallisuushat sosiaalialan työssä liittyvät siihen, että työtä tehdään ilman ulkopuolista valvontaa alaikäisten, vanhusten, vammaisten tai muuten heikommassa asemassa olevien henkilöiden kanssa. Työtä tehdään usein asiakkaan kodissa tai kodinomaisissa ympäristöissä. Sosiaalihuollon asiakasryhmät ja yksilöt voivat tilanteestaan johtuen olla erityisen haavoittuvia fyysiselle tai psyykkiselle kaltoinkohtelulle, taloudelliselle hyväksikäytölle tai muulle epäasialliselle toiminnalle tai käyttäytymiselle. Myös alan opiskelijat voivat muodostaa ammattiin sopimattomalla toiminnallaan asiakkaille turvallisuushan.

Terveysala

Terveysalan koulutuksessa ja koulutuksen kautta hankituissa ammateissa työskennellään sairaiden ja muiden terveydenhuollon potilaiden kanssa. Potilasturvallisuus ja palveluiden laatu asettavat terveydenhuollossa erityisvaatimuksia ammattihenkilöiden koulutukselle, harjoittelulle, työskentelylle ja organisaatioiden johtamiselle. Potilasturvallisuuden tarkoituksena on varmistaa hoidon turvallisuus sekä suojata potilasta vahingoittumasta. Potilaan näkökulmasta potilasturvallisuus tarkoittaa sitä, että potilas saa tarvitsemansa ja oikean hoidon, josta aiheutuu mahdollisimman vähän haittaa.

Potilasturvallisuus on osa hoidon laatua. Potilasturvallisuus kattaa hoidon turvallisuuden, lääkitysturvallisuuden ja laiteturvallisuuden. Potilasturvallisuudessa voidaan erotella valitun hoitomenetelmän turvallisuus sekä hoitoprosessin turvallisuus. Menetelmän turvallisuutta voi vaarantaa haittavaikutus, joka voi aiheutua esimerkiksi hoidosta, lääkkeestä tai hoitolaitteesta. Hoitoprosessin turvallisuutta voi vaarantaa jokin poikkeama suunnitellusta hoitoprosessista, kuten poikkeama sovitusta hoitotavasta, lääkityksestä tai laitteen virheellinen käyttö.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston arvion mukaan Suomessa aiheutuu arviolta 1 000–2 000 kuolemantapausta vuodessa erilaisten potilasturvallisuutta vaarantaneiden haittatapahtumien vuoksi. Haittatapahtumien vuosittaisiksi kustannuksiksi arvioidaan noin 40 miljoonaa euroa. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksen mukaan eniten haittatapahtumia

esiintyy lääke- ja nestehoidossa (52,1%), tapaturmina ja onnettomuuksina (12,5 %), tiedonkulun tai tiedonhallinnan virheinä (12,0) sekä väkivaltana (5,5 %). Lääkehoidon osalta haittatapahtumat ovat tyypillisesti jakovirheitä, antovirheitä tai kirjaamisvirheitä. Lisäksi potilaiden ja henkilöstön turvallisuutta voivat vaarantaa mm. potilashoitoon liittyvien ohjeiden laiminlyönti, potilaan erityistarpeiden huomiotta jättäminen, vastuualueiden ylittäminen tai reseptien väärennökset tai lääkkeiden varastaminen.

Potilasturvallisuutta säätelee mm. perustuslain 19 §, jonka mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveystalvet ja edistettävä väestön terveyttä. Potilaan asemaan ja oikeuksiin terveyden- ja sairaanhoitoa järjestettäessä sovelletaan potilaslakia (785/1992). Lain 3 §:n 2 momentin mukaan potilaalla on oikeus laadultaan hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon. Hänen hoitonsa on järjestettävä ja häntä on kohdeltava siten, ettei hänen ihmisarvoaan loukata ja että hänen vakaumustaan ja hänen yksityisyyttään kunnioitetaan.

Terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain (559/1994) 15 §:n mukaan terveydenhuollon ammattihenkilön ammattitoiminnan päämääränä on terveyden ylläpitäminen ja edistäminen, sairauksien ehkäiseminen sekä sairaiden parantaminen ja heidän kärsimystensä lievittäminen. Terveydenhuollon ammattihenkilön on ammattitoiminnassaan sovellettava yleisesti hyväksytyjä ja kokemusperäisiä perusteltuja menettelytapoja koulutuksensa mukaisesti, jota hänen on pyrittävä jatkuvasti täydentämään. Ammattitoiminnassaan terveydenhuollon ammattihenkilön tulee tasapuolisesti ottaa huomioon ammattitoiminnasta potilaalle koituvat hyödyt ja sen mahdolliset haitat. Terveydenhuollon ammattihenkilön velvollisuus on ottaa huomioon, mitä potilaan oikeuksista säädetään.

Kuljetusala

Kuljetusalan ammattitaitovaatimuksissa korostuvat liikenneturvallisuus, työturvallisuus sekä asiakasturvallisuuden takaaminen. Kuljettajan on tunnettava ajoneuvon liikennekelpoisuuden vaatimukset, osattava varmistaa ajoneuvon ja sen lisälaitteiden turvallinen toiminta, osattava lastata ajoneuvo turvallisuusmääräysten edellyttämällä tavalla ja kuljettaa ajoneuvoa turvallisesti ja vastuullisesti. Kuljetusalalla turvallisuusuhkia voi aiheutua erilaisista liikenne- ja työturvallisuuteen liittyvistä tekijöistä. Nämä voivat liittyä esimerkiksi liikennesääntöjen tai alan turvallisuusmääräysten noudattamatta jättämiseen tai olla seurausta päihteiden väärinkäytöstä. Lisäksi erilaiset terveydentilaan liittyvät tekijät voivat estää alalla työskentelyn.

Lääkäreillä on ilmoitusvelvollisuus kuljettajan heikentyneestä terveydentilasta, mikä voi johtaa ajoluvan väliaikaiseen tai lopulliseen poistamiseen. Lääkäri arvioi ajokortinhaltijan terveydentilan säädettyjen ajokorttitarkastusten yhteydessä ja laatii poliisille toimitettavan lääkärintodistuksen henkilön ajokyvystä. Raskaan ajoneuvon kuljettajien ja henkilöauton ammattiajoluvan haltijoiden terveyttä seurataan muita kuljettajia tiheämmin.

Merenkulkualan ammateissa asetetaan toimintaympäristön vuoksi työntekijän terveydelle ja suorituskyyville erityisvaatimuksia. Merenkulkualalla toiminnan tavoitteena on yleinen meriturvallisuus. Meriturvallisuutta tai muiden aluksissa olevien henkilöiden turvallisuutta voi vaarantaa merenkulkusääntöjen tai alan turvallisuusmääräysten noudattamatta jättäminen tai päihteiden väärinkäyttö. Lisäksi erilaiset terveydentilaan liittyvät tekijät voivat estää alalla työskentelyn.

Merenkulkualalla ammatilliset pätevyys- ja terveydentilavaatimukset on määritelty tavanomaista tarkemmin kansainvälisin sopimuksin ja kansallisella lainsäädännöllä. Merenkulun muodolliset kelpoisuusehdot säädetään aluksen miehityksestä, laivaväen pätevyydestä ja vahdinpidosta annetussa asetuksessa (1256/1997). Edellytettävästä terveydentilasta säädetään merimiehen lääkärintarkastuksista annetussa asetuksessa (476/1980).

Lentoliikenteeseen kohdistuu erittäin ankaria turvallisuusvaatimuksia. Ammattilentäjien lupa-
kirjakelpoisuutta koskevat tiukat ja yksityiskohtaiset yhteiseurooppalaiset terveysvaatimukset.
Näitä kelpoisuusvaatimuksia sovelletaan käytännössä myös alan opiskelijoihin. Vastaavat
turvallisuusriskit sekä terveysvaatimukset koskevat myös lennonjohtajiksi ja lennontiedottajik-
si opiskelevia.

Opiskelijoiden mielenterveysongelmat

Alalle soveltumattomuudesta syntyvä turvallisuusriski voi kasvaa erityisesti silloin, kun opis-
kelijalla on hoitamaton vakava mielenterveysongelma.

Koko väestön tasolla mielenterveyden häiriöt ovat muodostuneet yleisimmäksi työkyvyttö-
myyden aiheuttajaksi. Opiskelijoiden mielenterveysongelmista ei ole olemassa kattavia tietoa,
mutta Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiöllä (YTHS) on tuoretta tutkimustietoa tilanteesta
ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opiskelijoiden osalta sekä vertailutietoa yliopisto-
opiskelijoiden osalta aiemmilta vuosilta. Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuksen 2008
mukaan psyykkisiä vaikeuksia oli 27 %:lla vastanneista (miehet 19 %, naiset 32 %). Yleisim-
piä ongelmia olivat jatkuvan ylirasituksen kokeminen, itsensä kokeminen onnettomaksi ja
masentuneeksi, tehtäviin keskittyminen sekä valvominen huolien takia. Mielenterveysseulan
mukaan opiskelijoista 27 % koki runsaasti stressiä. Psyykkisten vaikeuksien ja stressin ko-
keminen oli samankaltaista molemmilla koulutusasteilla ja yliopisto-opiskelijoilla suunnilleen
yhtä yleisiä kuin v. 2004 (Kunttu K., Huttunen T.: Korkeakoulu-opiskelijoiden terveystutkimus
2008. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön tutkimuksia 45, 2009). Nämä psyykkiset vaikeudet
eivät lähtökohtaisesti kuitenkaan vaikuta alalle soveltuvuuteen tai aiheuta estettä opinnoille.

Vuonna 2002 tehdyn tutkimuksen mukaan lukion käynneistä 20–24 -vuotiaista 10 prosentilla
voitiin todeta mielenterveyssyistä alentunut toimintakyky (Aalto-Setälä T. Depressive disor-
ders among young adults. Helsinki: Kansanterveyslaitos, 2002). Viime vuosina noin 11–14
prosenttia varusmiehistä on keskeyttänyt asepalveluksen terveydellisten syiden johdosta.
Näistä keskeyttämisistä noin 40 prosenttia on johtunut erilaisista mielenterveyden häiriöistä.

Mielenterveyden häiriöt voivat olla hoitamattomina pitkäkestoisia. Toisaalta nuoret aikuiset
ovat kehitysvaiheessa, jolloin hyvällä hoidolla häiriöiden pitkittymistä voidaan ehkäistä ja häi-
riöitä parantaa. Alalle soveltumattomuudesta syntyvä turvallisuusriski voi kasvaa erityisesti
silloin, jos opiskelijalla on vakava psykoottinen häiriö, vakava asosiaalisesti väritynyt persoo-
nallisuushäiriö tai hallitsematon vakava päihde- tai huumeriippuvuus. Havaitsemattomat ja
hoitamattomat mielenterveyshäiriöt muodostavat merkittävimmän mielenterveysongelmiin liit-
tyvän turvallisuusuhan. Mielenterveysongelmissa hoitoon ohjaus, hyvä ja varhainen hoito on
paras ennaltaehkäisy, jolloin estettä koulutukseen osallistumiselle ja alalla toimimiselle ei ole.

Myös hallitsematon vakava huume- tai muu päihderiippuvuus voi johtaa alalle soveltumatto-
muuteen. Päihteiden väärinkäytön yleisyyttä on kuvattu kappaleessa 2.3.3.

2.3.2 Kurinpito

Kurinpitotoimilla vastataan oppilaitoksissa ja opiskelussa ilmenevään epäasialliseen käyttä-
ytymiseen. Jo pelkällä kurinpitokeinojen olemassaololla pyritään ennakkollisesti vähentämään
epäasiallista käyttäytymistä. Rikkomusten tapahtumisen jälkeen yksittäiseen oppilaaseen
kohdistettavilla kurinpitotoimilla pyritään estämään epäasiallisen käyttäytymisen uusiutumisen.

Opiskelijoiden häiriökäyttäytyminen oppilaitoksissa on yleistynyt. Käytännössä epäasiallinen
käyttäytyminen tulee ilmi esimerkiksi opetuksen häiritsemisenä, varkauksina, omaisuuden
vahingoittamisena, alkoholin, huumeiden tai lääkkeiden vaikutuksen alaisena esiintymisenä
koulutuksessa, plagiointina ja muuna opintoihin liittyvänä vilppinä, internetin välityksellä ta-

pahtuvana kiusaamisena sekä työharjoittelussa asiakkaisiin, potilaisiin tai työtovereihin kohdistuvana väkivaltana tai sen uhkana. Tapaukset ovat yksittäisiä, mutta tilanteet voivat olla hyvin vaikeita. Tapauksiin voi myös liittyä päihde- ja mielenterveysongelmia.

Voimassa olevat kurinpitosäännökset ovat pääosin toimivia. Säännösten perusteella koulutuksen järjestäjä tai korkeakoulu voi tarvittaessa antaa opiskelijalle kirjallisen varoituksen tai erottaa hänet määräajaksi, enintään vuodeksi. Nämä kurinpitotoimet ovat riittäviä seuraamuksia valtaosaan väärinkäytöksistä. Vakavimmissa tapauksissa vuoden määräaikainen erottaminen ei kuitenkaan ole riittävä seuraamus.

Kerättyjen tietojen mukaan opiskelijan määräaikaiseen erottamiseen johtavia tilanteita on ammatillisessa ja ammatillisessa aikuiskoulutuksessa noin 20–40 tapausta vuodessa. Yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa on vuosittain vain yksittäisiä erottamistapauksia. Näistäkin erottamistapauksissa vain pienessä osassa määräaikainen erottaminen on tehty voimassa olevan lainsäädännön mahdollistamaksi yhden vuoden enimmäisajaksi. Tästä huolimatta yhden vuoden määräaikaista erottamista ei voida pitää riittävänä kurinpitoseuraamuksena kaikkein vakavimmissa yksittäisissä kurinpitotilanteissa.

Jos muiden opiskelijoiden, henkilökunnan, asiakkaiden tai potilaiden taikka sivullisten turvallisuus sitä edellyttää, tulisi koulutuksen järjestäjällä ja korkeakoululla olla äärimmäisissä tilanteissa mahdollisuus nykyistä tehokkaampiin kurinpitokeinoihin eli käytännössä opiskelijan pysyvään erottamiseen oppilaitoksesta. Tehdyn väärinkäytöksen ja kurinpitotoimen on kaikissa tilanteissa oltava oikeudenmukaisessa suhteessa toisiinsa. Tämän mukaisesti opiskelija tulisi voida erottaa pysyvästi vain vakavimmissa väärinkäytöstilanteissa.

2.3.3 Päihteiden väärinkäyttö ja päihdetestaus

Päihteiden väärinkäytöstä opiskelijoiden keskuudessa ei ole käytettävissä täsmällistä tilastotietoa. Nuorten alkoholin ja huumeiden käyttöä seurataan mm. Eurooppalaisella koululais-tutkimuksella (ESPAD) ja kouluterveyskyselyllä. Nuorten huumeiden käyttö ja kokeilu vaikuttaa vähentyneen viimeisten vuosien aikana. Vuoden 2005 kouluterveyskyselyn perusteella huumekekeilujen määrä on laskenut 16–18 -vuotiaiden keskuudessa vuoden 1997 kyselyn tulosten tasolle. Noin kuusi prosenttia 16–18 -vuotiaista nuorista ilmoitti kokeilleensa huumeita. Vuoden 2003 ESPAD-kyselyn mukaan 15–16 -vuotiaista nuorista 11 prosenttia oli kokeillut laiton huumetta. Yleisin kokeiltu huume on kannabis. Lääkeaineiden ja alkoholin sekkäyttö on Suomessa yleisempää kuin muissa ESPAD-kyselyyn osallistuneissa maissa. Vuonna 2003 oli 15–16 -vuotiaista 17 prosenttia käyttänyt alkoholia ja lääkkeitä sekaisin, kun muissa maissa vastaava osuus oli 9 prosenttia. Tutkimukset eivät ole suoraan sovellettavissa opiskelijoihin eivätkä ongelmakäyttöön, sillä ne ovat kohdistuneet peruskouluikäisiin koululaisiin ja kuvaavat huume- ja päihdekokeiluja. Tästä huolimatta tiedot kuvaavat osaltaan huumeiden ja päihteiden käytön kehityssuuntaa nuorison keskuudessa.

Huumausaineiden ongelmakäyttäjien osuudet ovat merkittävästi pienempiä. Arvioiden mukaan amfetamiinin ja opiaattien ongelmakäyttäjää vuonna 2005 oli 15–25 -vuotiaista 0,63–0,95 prosenttia ja 26–35 -vuotiaista 0,68–0,94 prosenttia. Ongelmakäyttäjien kokonaismäärän kasvu vaikuttaa pysähtyneen ja nuorimmissa ikäluokissa ongelmakäyttäjien määrä on hieman vähentynyt.

Myös varusmiespalveluksen huumausainediagnoosin vuoksi keskeyttäneiden määrä vaikuttaa vakiintuneen ja kääntyneen hieman laskuun vuoden 2003 jälkeen. Vuosina 2000–2003 huumausainediagnoosin vuoksi keskeyttäneiden osuus oli 0,75–0,84 prosenttia kun vuosina 2004–2007 osuus oli 0,56–0,67 prosenttia. Alkoholin väärinkäyttöön liittyvien keskeyttämisten lukumäärässä ei sitä vastoin ole nähtävissä samanlaista trendiä, vaan keskeyttämisten lukumäärä on vakiintunut noin 50 tapaukseen vuodessa.

Edellä kuvatut tilastotiedot ja arviot eivät kohdistu opiskelijoihin eikä niistä voida suoraan soveltaa opiskelijaväestöön. Esimerkiksi päihdehuollon huumeasiakkaista vuonna 2006 kerättyjen tietojen perusteella asiakkaiden koulutustaso oli matala ja 62 prosenttia asiakkaista oli työttömiä. Vakavat päihdeongelmat eivät välttämättä ole kovin yleisiä, mutta yksittäiset tapaukset voivat olla hyvin vakavia. Alkoholin ongelmakäyttö on huumeiden ongelmakäyttöä yleisempi ongelma. Voitaneen arvioida, että opiskelijaväestön keskuudessa erityisesti huumeiden ongelmakäyttö on suhteessa vähäisempää kuin edellä kuvatuissa tilastotiedoissa.

Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuksen 2008 mukaan opiskelijoista 23 % on kokeillut tai käyttänyt jotakin huumetta, yleisimmin yliopistoissa opiskelevat miehet. Miesopiskelijoista neljännes kuului runsaasti alkoholia kuluttaviin, naisopiskelijoista 12 %. Yliopisto-opiskelijoilla miesten keskimääräinen alkoholinkäyttö on lisääntynyt edellisiin tutkimuksiin verrattuna, mikä johtuu vanhimman ikäryhmän lisääntyneestä kulutuksesta. Vähän käyttävien miesten ja naisten osuus on pysynyt samansuuruisena, mutta runsaasti kuluttavien osuus on hieman kasvanut.

Voimassa olevassa lainsäädännössä ei ole säännöksiä opiskelijoiden päihdetestauksesta ammatillisessa koulutuksessa, ammatillisessa aikuiskoulutuksessa, ammattikorkeakouluissa tai yliopistoissa. Vakavan päihderiippuvuuden ja päihteiden vaikutuksen alaisena esiintymisen katsotaan yleisesti muodostavan merkittävän turvallisuusrisin opiskeluun liittyvässä työharjoittelussa tai työelämässä. Päihteiden vaikutuksen alaisena toimiminen opintoihin kuuluvassa harjoittelussa voi vaarantaa niin opiskelijan oman ja muiden työturvallisuuden kuin asiakas- ja potilasturvallisuuden.

Ilman nimenomaista lain säännöstä ei opiskelijaa voida velvoittaa osallistumaan päihdetesteihin. Testien suorittaminen on tällöin mahdollista vain, mikäli siihen saadaan testattavan aidosti vapaaehtoinen suostumus. Suostumuksen vapaaehtoisuuden arviointi on ongelmallista, jos kieltäytymisestä voi koitua haitallisia seuraamuksia opiskelijalle. Päihtyneenä esiintyminen oppilaitoksessa tai harjoittelussa voi kuitenkin nykyisen lainsäädännön nojalla johtaa kurinpitotoimiin, vaikka päihteiden käyttöä ei todetakaan testillä. Eri oppilaitokset noudattavat tältä osin erilaisia käytäntöjä, mitä ei voida pitää opiskelijoiden oikeusturvan kannalta perusteltuna. Päihdetestauksen järjestämisestä sekä testien seurauksista tulisi tämän vuoksi säätää lailla.

2.3.4 Tietosuoja ja tiedonvaihto

Turvallisen opiskeluympäristön varmistaminen ja tutkinnon suorittamisen edellytysten arviointi edellyttävät tarkoituksenmukaista yhteistyötä ja tiedonvaihtoa eri tahojen välillä. Käytännössä ongelmana on se, että velvollisuutta luovuttaa tai oikeutta saada salassa pidettäviä tietoja ei lähtökohtaisesti ole. Eri ammattihenkilöitä koskevat tietojen salassapitoperusteet määräytyvät eri perustein. Koulutuksesta annettuun lainsäädäntöön sisältyy erityisiä salassapito- ja tiedonvaihtosäännöksiä ammatillisen koulutuksen henkilöstön ja oppilashuollon henkilöstön kesken, mutta nämä koskevat vain opiskelun asianmukaisen järjestämisen edellyttämiä välttämättömiä tietoja. Lisäksi tiedon saanti on ehdollista eli tietoa pyytävällä ei ole lakiin perustuvaa oikeutta saada pyytämäänsä tietoa.

Opiskelijaterveydenhuoltoa koskevat salassapitosäännökset ovat terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa ja potilaslaissa. Erityislainsäädännön lisäksi sovelletaan julkisuuslain salassapitosäännöksiä. Nykyisin tiedonsaantioikeuteen ja tiedonantovelvollisuuteen liittyvät puutteet voivat hankaloittaa ja hidastaa opiskelijaa koskevaa päätöksentekoa ja tukitoimien järjestämistä sekä pahimmillaan jopa vaarantaa opiskelijoiden ja muiden henkilöiden turvallisuutta opiskelun, siihen liittyvän työssäoppimisen tai harjoittelun taikka ammatissa toimimisen aikana. Salassa pidettävien tietojen luovuttamista koskevien säännösten tarkastelu on tämän vuoksi tarpeen.

3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET

3.1 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on parantaa turvallisuutta koulutuksessa ja sen jälkeisessä työelämässä kehittämällä koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen keinovalikoimaa opiskelijoita koskevien soveltumattomuus- ja turvallisuuskysymysten osalta. Esityksellä pyritään parantamaan potilas-, asiakas-, liikenneturvallisuutta ja yleistä turvallisuutta ehkäisemällä erilaisia vahinkoja ja väärinkäytöksiä. Erityisesti pyritään suojaamaan alaikäisiä ja muita haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä, kuten sairaita, vanhuksia ja vammaisia. Lisäksi tavoitteena on varmistaa opiskelijoiden oikeusturva opiskeluun liittyvissä ongelmatilanteissa selkeyttämällä ja kehittämällä sääntelyä.

Tavoitteiden toteuttamisen keinona olisi, että alalle soveltumattomalta opiskelijalta voitaisiin säädetyissä tilanteissa peruuttaa opiskeluoikeus, jos alaikäisten suojeleminen taikka potilas-, asiakas-, tai liikenneturvallisuus taikka yleinen turvallisuus sitä edellyttää opintoihin tai ammatissa toimimiseen liittyvien vaatimusten perusteella. Tavoitteita toteutettaisiin myös mahdollistamalla kurinpidollinen opiskelijan pysyvä erottaminen tilanteessa, jossa opiskelija on syyllistynyt erittäin vakavaan väärinkäytökseen ja aiheuttanut vakavaa uhkaa tai vahinkoa toisen henkilön terveyteen tai yleiseen turvallisuuteen. Lisäksi tavoitteita toteutettaisiin päihdetestauksen mahdollistaminen eräissä tilanteissa. Päihdetestaus olisi tarpeen erityisesti sellaisissa tilanteissa, joissa päihteen vaikutuksen alaisena toimiminen opiskeluun liittyvässä harjoittelussa tai työssäoppimisjaksolla aiheuttaa vaaraa omalle tai muiden henkilöiden terveydelle, potilaiden turvallisuudelle tai liikenneturvallisuudelle.

Kaikki mainitut keinot ovat luonteeltaan äärimmäisiä ja liittyisivät vain erityisen vakaviin tilanteisiin. Tavoitteena olisi tarjota lainsäädännössä koulutuksen järjestäjille ja korkeakouluille työkaluja puuttua vaikeimpiin soveltumattomuustilanteisiin ja väärinkäytöksiin.

Potilas- ja asiakasturvallisuutta sekä alaikäisten turvallisuutta parannettaisiin pyrkimällä varmistamaan, että opiskelijat, jotka opinnoissaan tai opintoihin kuuluvassa työssäoppimisessa sekä myöhemmin työelämässä työskentelevät potilaiden, lasten ja vanhusten tai muiden vastaavien erityisryhmien parissa ovat alalle soveltuvia. Potilas- ja asiakasturvallisuuden osalta tavoitteena olisi hoitovirheiden, väärinkäytösten, laiminlyöntien ja muiden vahinkotapahtumien väheneminen.

Liikenneturvallisuutta parannettaisiin pyrkimällä varmistamaan, että ammattikuljettajat ja muun liikennealan ammattilaiset ovat alalle soveltuvia. Liikenneturvallisuuden osalta tavoitteena olisi liikenneonnettomuuksien ja vaaratilanteiden vähentäminen.

Esityksen tavoitteena on myös yleisen turvallisuuden parantaminen muun muassa ennaltaehkäisemällä erilaisia yleistä turvallisuutta ja järjestystä uhkaavia tilanteita.

Päihteen vaikutuksen alaisena tai niistä riippuvaisena toimiminen voi vaarantaa opiskelijan itsensä lisäksi muiden opiskelijoiden taikka asiakkaiden, potilaiden tai sivullisten hengen tai terveyden. Arvioitaessa vaarantamisen merkitystä, tulisi sen perusteena olla opiskelijan suorittamat tehtävät. Tehtäviä, joissa hengen tai terveyden vaarantuminen on mahdollista, on esimerkiksi liikennealalla, sosiaali- ja terveydenhuollossa ja rakennusalalla. Päihdetestausta koskeva sääntely tarjoaa koulutuksen järjestäjälle ja korkeakoululle mahdollisuuden varmistaa opiskelijan toimintakyky tilanteissa, joissa on perusteltua aihetta epäillä opiskelijan olevan päihtyneenä ja jossa tästä voisi aiheutua säännöksissä kuvattu vaaratilanne. Näin voidaan sekä ennaltaehkäistä vahinkotapahtumia että parantaa oppilaitosten mahdollisuuksia kurinpiitoon. Toisaalta lakiin kirjatut päihdetestauksen edellytykset myös parantavat opiskelijoiden oikeusturvaa. Antamalla negatiivisen tuloksen päihdetestissä, opiskelija voi torjua häneen

kohdistuneet perusteettomat epäilykset. Vuosittain tulee julkisuuteen yksittäisiä tapauksia, joissa oppilaitokset ovat perusteettomasti velvoittaneet opiskelijoita päihdetesteihin. Päihdetestejä koskevalla lainsäädännöllä voidaan parhaiten turvata opiskelijoiden asema perusteettomia testejä vastaan.

Esityksen tavoitteisiin kuuluu päihdetestien oppilaitos ja työpaikka, jossa mahdollisuus vaatia päihdetestausta perustuisi laissa säädettäviin edellytyksiin, joilla turvattaisiin toisten perusoikeuksien toteutumista. Säännökset merkitsisivät siten päihdetestien vastaista toimintaa. Päihdetestauksen edellytykset olisivat edellä mainittuihin tavoitteisiin suhteutettuja ja ne turvaisivat pääasiassa opiskelijan itsensä tai toisten henkeä, terveyttä ja turvallisuutta.

Esityksen periaatteisiin liittyy olennaisesti opiskelijoiden yhdenvertaisuuden varmistaminen, esteettömän opiskelun tavoitteet sekä opiskelijan syrjäytymistä ehkäisevien toimintatapojen varhainen käyttö. Opiskeluoikeuden peruuttamista, kurinpitoa ja päihdetestausta koskevien menettelyiden yhteydessä on opiskelijoille tarjottava asianmukaisia ja riittäviä tukitoimia.

Tietojen saantia ja tietojen käsittelyä koskevien ehdotusten tarkoituksena on luoda selkeät säännökset opiskelijoiden ja oppilaitosten väliselle, oppilaitosten keskinäiselle sekä oppilaitosten ja terveydenhuollon henkilöstön väliselle tiedonvaihdolle ja siihen liittyvälle menettelylle.

3.2 Toteuttamisvaihtoehdot

Esityksen valmistelun yhteydessä on tunnistettu erilaisia vaihtoehtoja, joilla mahdollisesti voitaisiin edistää esityksellä tavoiteltavia seikkoja. Lähtökohtaisia keinoja ovat erilaiset ennaltaehkäisevät toimenpiteet, kuten varhainen puuttuminen. Esityksessä korostuisikin oppilaitosten velvollisuus tarjota opiskelijalle opinto-ohjausta ja ohjata opiskelija hakemaan opiskelija-huoltopalveluja. Varhaista puuttumista ongelmatilanteisiin voidaan käytännössä monilla tavoin toteuttaa jo nykyisen lainsäädännön puitteissa, eikä näiltä osin ole varsinaisesti kyse lainsäädännön kehittämistarpeista. Ennaltaehkäisevät toimenpiteet eivät kuitenkaan ole yksinään riittäviä esityksen turvallisuuden edistämistä koskevien tavoitteiden saavuttamiseksi.

Opiskelijoiden terveydenhuollon ja opiskelijahuollon muut kehittämistoimet tukevat esityksen tavoitteita. Sosiaali- ja terveysministeriössä valmisteltu asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (380/2009) on tullut voimaan 1.7.2009. Uuden asetuksen tavoitteena on ehkäistä syrjäytymistä, sairauksia, ongelmia ja terveyserojen syntymistä varhaisen puuttumisen mallin mukaisesti. Asetuksen piiriin kuuluvat mielenterveyshäiriöiden varhainen toteaminen, hoito ja jatkohoittoon ohjaus, päihdeongelmien varhainen toteaminen, hoito ja jatkohoittoon ohjaus, suun terveydenhuollon palvelut, seksuaaliterveyttä edistävät palvelut ja muut oppilaitoksen sijaintikunnan järjestämät kansanterveyslain (66/1972) mukaiset terveyden- ja sairaanhoitopalvelut. Opiskelijahuollon kehittämiseksi on ryhdytty myös muihin toimenpiteisiin sosiaali- ja terveysministeriön sekä opetusministeriön yhteistyönä.

Koska esitykseen sisältyvillä opiskeluoikeuden peruuttamista koskevilla säännöksillä pyritään puuttumaan vakavimpiin alalle soveltumattomuuteen liittyviin tilanteisiin, voidaan perustellusti arvioida, että esityksen tavoitteita voitaisiin edistää myös hakumenettelyä ja siihen sisältyvää soveltuvuusarviointia kehittämällä. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan yliopistot ja ammattikorkeakoulut päättävät itse opiskelijavalinnan perusteista yhdenvertaisuusperiaatteet huomioon ottaen. Tätä lähtökohtaa ei ole katsottu tarkoituksenmukaiseksi muuttaa nykyisestä. Ammatillisen koulutuksen osalta ministeriö voi päättää opiskelijaksi ottamisen perusteista, joten tältä osin soveltuvuusarvioinnin kehittäminen opetusministeriön toimilla on mahdollista jo nykyisen lainsäädännön perusteella. Opiskelijaksi ottamiseen liittyvässä soveltuvuusarvioinnissa on todennäköisesti monilta osin kehitettävää. Esityksen valmistelun yhteydessä on kuitenkin katsottu, ettei soveltuvuusarvioinnin ja muun hakumenettelyn kehittäminen itses-

sään ole riittävä toimenpide esityksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Soveltuvuusarviointi suoritetaan hakumenettelyn yhteydessä, jonka jälkeen opiskelujen aikana opiskelijan tilanne voi muuttua niin oleellisesti, ettei häntä voida enää pitää soveltuvana alalle. Opiskeluoikeuden peruuttamisella voidaan ääritilanteissa jälkikäteen korjata virheelliseksi osoittautunut soveltuvuusarvio.

Edelleen olisi mahdollista harkita opintojen yhteydessä käytettävää koeaikaa, jonka kuluessa opiskeluoikeuden peruuttaminen olisi erityisen helppoa. Opintoihin liitettävän koeajan etuna on mahdollisuus arvioida opiskelijan soveltuvuutta pidemmällä aikavälillä kuin hakumenettelyn yhteydessä tehtävällä soveltuvuusarviointilla. Koeaika ei kuitenkaan käytännössä voisi olla kuin joitain kuukausia ja sen jälkeen ilmeneviin soveltuvuusongelmiin se ei toisi uutta ratkaisua. Vaikka koeaika itsessään voisi olla käyttökelpoinen väline esityksen tavoitteiden edistämiseksi, sen käyttöönottoon sisältyisi useita ongelmia. Koeaikajärjestely sopii opiskelua paremmin työelämään ja sitä voidaankin käyttää oppisopimuskoulutuksessa. Koeaika ja siihen liittyvä helppo mahdollisuus opiskeluoikeuden peruuttamiseen voisi johtaa hakumenettelyn ja sen yhteydessä tehtävän soveltuvuusarvioinnin painoarvon kevenemiseen. Lisäksi koeaika aiheuttaisi opiskelijoille tarpeetonta epävarmuutta opiskelupaikan pysyvyydestä.

Opinto-ohjauksen tavoitteena on tukea opiskelijaa opiskeluaan koskevien valintojen tekemisessä sekä auttaa ratkomaan opintoihin liittyviä ongelmia opintojen kuluessa. Opinto-ohjauksen avulla opiskelija saa tietoa ja tukea päätöksilleen, jotka koskevat sitä mitä opiskella ja miten. Valinnoissaan epävarmalle opiskelijalle opinto-ohjaus tarjoaa mahdollisuuden vahvistaa motivaatiansa ja tehdä tarvittaessa uusia valintoja. Oppimisongelmista kärsivälle opintojen ohjaus voi tarjota uusia välineitä opiskeluun tai mahdollisuuden asiantuntijan kanssa arvioida soveltuvuuttaan opiskelemalleen alalle. Opinto-ohjauksen kehittäminen on tärkeä mutta yksinään riittämätön väline tämän esityksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Ongelmat liittyvät tyypillisesti sellaisia opiskelijoita koskeviin tilanteisiin, jotka eivät tunnista ongelmiaan tai eivät halua turvautua opinto-ohjaukseen.

Esityksen valmistelun aikana on pohdittu myös sitä, olisiko tarpeen lisätä eri koulutusalojen opiskelijavalintaa koskeviin pykäliin säännös, jonka mukaan tietyt laissa mainituista rikoksista saadut rangaistukset olisivat esteenä tiettyihin opintoihin pääsemisessä. Säännöksen sisältöä voitaisiin tällöin muotoilla lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain (504/2002) säännöksiä vastaaviksi. Ammatillista koulutusta koskevassa laissa sekä ammattikorkeakoulu- ja yliopistolaissa voitaisiin esimerkiksi säätää, että opintoihin, joihin liittyvään työssäoppimiseen tai harjoitteluun kuuluu ilman huoltajan läsnäoloa tapahtuvaa alaikäisen kasvatusta, opetusta, hoitoa tai muuta huolenpitoa taikka muuta työskentelyä henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa alaikäisen kanssa, ei voida ottaa henkilöä, joka on tuomittu seksuaalirikoksista, huumausainerikoksista tai törkeästä ryöstöstä taikka tietyistä henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista tai rikoksista yleistä järjestystä vastaan. Oppilaitoksen tulisi tällöin ennen lopullista opiskelijavalintaa pyytää opiskelijaksi hakeneelta nähtäväksi rikosrekisterilain (770/1993) 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu rikosrekisteriotte.

Edellä selostetun opiskelijavalintaan liittyvän säännöksen perusteella henkilö, joka ei lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain nojalla voisi toimia ammatissa, johon koulutus johtaa, ei myöskään voisi aloittaa opintoja kyseisellä alalla. Näin ollen sääntämisen perusteena olisi alaikäisten suojelun lisäksi se, että henkilöä ei ole tarkoituksenmukaista kouluttaa ammattiin, jossa hän ei voi käytännössä toimia. Koska korkeakouluopinnoissa ei suoritettavan tutkinnon ja ammatissa toimimisen välinen yhteys ole yhtä selvä kuin ammatillisen koulutuksen osalta, on korkeakoululainsäädäntöön harkittu sisällytettäväksi säännöstä, joka opiskelijavalinnan sijasta liittyisi nimenomaisesti harjoitteluun eli henkilöltä edellytettäisiin rikosrekisteriotetta ennen harjoittelua, jos harjoitteluun kuuluu ilman huoltajan läsnäoloa tapahtuvaa alaikäisen kasvatusta, opetusta, hoitoa tai muuta huolenpitoa taikka muuta työskentelyä henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa alaikäisen kanssa.

Rikosrekisteriotteen vaatimisesta aiheutuisi lisää hallinnollista työtä erityisesti oppilaitoksille ja oikeusrekisterikeskukselle. Säännös aiheuttaisi lisätyötä ja kustannuksia myös opiskelijaksi hakeville. Lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annettu laki suojaa alaikäisten koskemattomuutta riittäväällä tavalla ottaen lisäksi huomioon sen, että työssäoppiminen ja harjoittelu toteutetaan aina toisen henkilön ohjauksessa. Myöskään koulutuspoliittisia tarkoituksenmukaisuuskysymyksiä ei ole katsottu riittävän painaviksi, jotta kaavailtua säännöstä voisi pitää suhteellisuusperiaatteen mukaisena. Kun säännöksellä saavutettavien hyötyjen on arvioitu kokonaisuudessaan jäävän vähäisemmiksi kuin siitä aiheutuvat haitat, on esityksen valmistelun aikana luovuttu ajatuksesta ottaa rikostaustan selvittämiseen liittyvät säännökset eri koulutusaloja koskevaan lainsäädäntöön.

3.3 Keskeiset ehdotukset

3.3.1 Opiskeluoikeuden peruuttaminen

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi opiskeluoikeuden peruuttamisesta ammatillisesta koulutuksesta annetun 32 §:ssä, ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 11 §:ssä, ammattikorkeakoululain 25 a §:ssä ja yliopistolain 43 a §:ssä.

Opiskeluoikeuden peruuttamisesta säätämällä estettäisiin opintojen jatkaminen ja tutkinnon suorittaminen sellaiselta opiskelemalleen alalle selvästi soveltumattomalta opiskelijalta, joka voisi opintoihin tai ammatissa toimimiseen liittyen aiheuttaa vaaraa muille tai yleiselle turvallisuudelle. Koulutusmuotokohtaisissa laeissa määritellään tarkemmin vaaran aiheuttamisen yhteys kyseisiin opintoihin. Säännöksissä olisi määriteltävä ne turvattavat tai suojeltavat intressit, joiden tulisi vaarantua soveltumattomuuden vuoksi, sekä kriteerit, joihin perustuen opiskelija voitaisiin katsoa soveltumattomaksi.

Mahdollisuus peruuttaa opiskeluoikeus alalla soveltumattomuuden vuoksi koskisi vain opintoja, jotka edellyttävät alaikäisten parissa työskentelyä tai joihin liittyy potilas-, asiakas- tai liikenneturvallisuutta taikka yleistä turvallisuutta koskevia vaatimuksia. Opintoaloja, joilla nämä suojelu- tai turvallisuusnäkökulmat voisivat tulla kyseeseen ovat esimerkiksi sosiaali- ja terveysala, humanistinen ja kasvatustieteiden ala sekä liikenne- ja turvallisuusala.

Alaikäisten parissa työskentelyä edellyttävät opinnot ovat tyypillisesti sellaisia kasvatustieteiden alan opintoja, joiden suorittamista ei ole mahdollista järjestää ilman opintoihin kuuluvaa alaikäisten parissa tapahtuvaa harjoittelua. Tällaisissa opinnoissa korostuu vastuu alaikäisistä henkilöistä ja heidän turvallisuudestaan sekä henkisestä kasvustaan. Alalla työskenteleminen edellyttää erityistä soveltuvuutta.

Potilasturvallisuuteen liittyvät kysymykset korostuvat terveysalan koulutuksessa. Kaikki potilaat eivät kykene itse varmistamaan omaa turvallisuuttaan ja ovat siten riippuvaisia muiden hoidosta ja kohtelusta. Hoitavilta henkilöiltä edellytetään tämän vuoksi ehdotonta luotettavuutta ja vastuullisuutta.

Asiakasturvallisuudella tarkoitetaan sosiaalialan asiakkaiden oikeuksien ja asianmukaisen kohtelun varmistamista. Sosiaalialan asiakkaat voivat olla vammaisia, vanhuksia tai muutoin muista riippuvaisessa taikka haavoittuvassa asemassa olevia. Näillä aloilla opintoihin soveltumattomuus voi vaarantaa asiakasturvallisuutta.

Liikenneturvallisuus liittyy erityisesti kuljetus- ja muun liikenteen alan koulutukseen. Alalla toimitaan ajoneuvojen, koneiden ja laitteiden kanssa, joiden käyttäminen edellyttää erityistä huolellisuutta ja turvallisuusnormien tarkkaa noudattamista. Soveltumattomuudesta alalle voi seurata merkittävä onnettomuusriski opintojen tai ammatissa toimimisen aikana. Tällöin vaarantuu sekä opiskelijan oma että sivullisten turvallisuus.

Yleinen turvallisuus kattaa sellaisia opintoaloja, joihin sisältyy merkittäviä yleiseen turvallisuuteen vaikuttavia vaatimuksia. Esimerkiksi suojelu- ja turvallisuusaloilla pyritään tyypillisesti yhteiskunnan turvallisuuden ylläpitämiseen. Yleistä turvallisuutta koskevia vaatimuksia voi myös olla aloilla, joissa käytetään tai muutoin käsitellään räjähdysaineita tai vaarallisia aineita opintoihin kuuluvassa harjoittelussa.

Opiskelijalta voitaisiin peruuttaa opiskelu-oikeus edellä kuvattujen turvallisuusnäkökohtien vaarantuessa vain ehdotettaviin säännöksiin sisältyvillä henkilön kyseiselle alalle soveltumattomuutta osoittavilla perusteilla. Opiskelu-oikeuden peruuttamisessa on kyse virheellisen alan valinnan korjauksesta erityistilanteissa, millä pyritään ennakolta parantamaan turvallisuutta ja ehkäisemään tulevia vahinkoja tai väärinkäytöksiä. Opiskelu-oikeuden peruuttamista koskevia säännöksiä ei missään tilanteessa voi käyttää kurinpitotarkoituksiin.

Opiskelijalta voitaisiin ensinnäkin peruuttaa opiskelu-oikeus, jos on ilmeistä, ettei hän saavuttaisi ohjauksesta ja tukitoimista huolimatta tutkinnolle tai koulutusohjelmalle asetettuja erityisiä ammattitaitovaatimuksia. Erityisillä ammattitaitovaatimuksilla tarkoitetaan lähinnä turvallisuuden edellyttämiä tiedollisia tai taidollisia vaatimuksia. Esimerkiksi sosiaali- ja terveysalalla on potilasturvallisuuden näkökulmasta välttämätöntä, että opiskelija saavuttaa ammattiin kuuluvat hoitotaidot ja riittävän perusosaamisen lääkehoidon kannalta. Työssäoppimisessa ja harjoittelussa on voitava luottaa siihen, että opiskelija kykenee suoriutumaan tehtävistään tutkinnolle asetettujen tavoitteiden mukaisesti.

Esityksessä ehdotetaan, että opiskelijalta voitaisiin peruuttaa opiskelu-oikeus, jos hän osoittaa opinnoissaan tai niihin kuuluvassa harjoittelussa vakavaa piittaamattomuutta oman tai toisen henkilön terveyttä tai yleistä turvallisuutta kohtaan. Tällainen piittaamattomuus voisi ilmetä esimerkiksi vakavina tai toistuvina työturvallisuusmääräysten laiminlyönteinä tai turvallisuutta vaarantavina epäselvyyksinä opintoihin tai harjoitteluun liittyvien tehtävien hoidossa. Piittaamattomuuteen voisi liittyä myös opiskelijan välinpitämättömyyttä hänen toiminnastaan aiheutuvia seuraamuksia kohtaan.

Esityksen mukaan opiskelijalta voitaisiin peruuttaa opiskelu-oikeus, jos hänellä ilmenee koulutuksen aikana sellainen terveydentilaa koskeva seikka, joka on ilmeinen este tutkinnon suorittamiselle. Säännöksen tarkassa sisällössä olisi koulutusmuotokohtaisia eroja. Käytännössä tällaiset terveydentilaa koskevat seikat olisivat vakavia ja luonteeltaan pysyviä sairauksia tai vammoja, joiden johdosta tutkinnon suorittaminen ei olisi ilmeisesti mahdollista. Tarkoitettujen seikoiden voisi liittyä sekä fyysiseen että psyykkiseen terveyteen. Opiskelu-oikeutta voitaisiin rajoittaa vain, mikäli terveydentilaan liittyvä seikka objektiivisesti arvioiden estää opinnot ja voisi vaarantaa muiden henkilöiden turvallisuutta. Koulutuksen järjestäjän ja korkeakoulun tulee edistää esteetöntä opiskelua ja pyrkiä ratkaisemaan sairauden tai vamman opiskelulle aiheuttamat käytännön ongelmat ensisijaisesti erilaisten opiskelijajärjestelyjen ja opiskelijahuoltopalveluiden avulla.

Terveydentilaan liittyvillä seikoilla, jotka voisivat johtaa opiskelu-oikeuden peruuttamiseen tarkoitettaisiin säännöksessä esimerkiksi vakavaa asosiaalisesti väritynyttä persoonallisuushäiriötä, vakavia psykoottisia häiriöitä, joissa ei ole saatu riittävästi hoidollista vastetta sekä vakavaa päihderiippuvuutta, jota ei ole saatu hoidolla hallintaan. Tällaiset terveydentilaan liittyvät seikat voivat vaarantaa muiden turvallisuutta. Terveydentilaan liittyvällä seikalla ei säännöksessä tarkoiteta lievempiä mielenterveyden häiriöitä, jotka liittyvät enemmän ikään ja elämänvaiheeseen. Tällaisia mielenterveyden häiriöitä voidaan onnistuneella hoidolla parantaa tai merkittävästi lieventää siten, että mahdolliset esteet ammatissa toimimiselle voidaan poistaa. Alalle soveltumattomuudelle ei voida asettaa selkeitä diagnostisia rajoja, vaan asia on arvioitava yksilöllisesti ko. alan näkökulmasta.

Esityksessä ehdotetaan, että opiskelijalta voitaisiin peruuttaa opiskelu-oikeus, jos hänet on tuomittu rangaistukseen yleisessä tuomioistuimessa ja tehty rikos osoittaa ilmeistä soveltu-

mattomuutta kyseisiin opintoihin. Säännöksen soveltaminen ei edellytä sitä, että teko olisi tapahtunut tai tuomio olisi annettu opiskeluaikana. Opiskelu-oikeuden peruuttamista koskevaan arviointiin vaikuttaisivat esimerkiksi tehdyn rikoksen vakavuus ja siitä saadun rangaistuksen ankaruus, rikoslajin suhde kyseiseen ammattialaan sekä rikoksen tekohetken ja opiskelijaksi hyväksymisen ajallinen suhde. Tarkoitettu tilanne voisi olla kyseessä esimerkiksi silloin, kun opiskelija on tuomittu vakavasta henkeen ja terveyteen kohdistuvasta rikoksesta ja kyseisiin opintoihin liittyy keskeisesti alaikäisten parissa työskentely. Myös esimerkiksi opiskelija, joka on tuomittu huumausainerikoksesta voisi olla soveltumaton terveysalalle, jossa työskennellään lääkaineiden parissa. Vastaavasti kuljetusalalle voisi olla soveltumaton opiskelija, joka on tuomittu toistuvasti rattijuopumuksesta tai liikenneturvallisuuden vaarantamisesta.

Esitykseen sisältyy koulutusmuodoittain säännökset, joiden perusteella opiskelijaksi pyrkivän olisi pyydettäessä kerrottava koulutuksen järjestäjälle tai korkeakoululle aiemmasta opiskelu-oikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä. Koulutuksen järjestäjän tai korkeakoulun tulisi pyytää tietoa vain niihin koulutuksiin hakeuduttaessa, joita koskee mahdollisuus opiskelu-oikeuden peruuttamiseen. Näitä ovat koulutukset, jotka edellyttävät alaikäisen parissa työskentelyä tai niihin liittyy potilas-, asiakas- tai liikenneturvallisuutta taikka yleistä turvallisuutta koskevia vaatimuksia. Näin varmistettaisiin se, ettei opiskelija voisi opiskelu-oikeuden peruuttamisen jälkeen pyrkiä opiskelemaan samaa alaa toiseen oppilaitokseen ilman, että uusi oppilaitos saa tietoa aiemmasta opiskelu-oikeuden peruuttamisesta. Aiempi opiskelu-oikeuden peruuttaminen ei välttämättä estäisi opiskelijaksi valintaa, mutta koulutuksen järjestäjä tai korkeakoulu voi ottaa asian huomioon opiskelijan valinnan yhteydessä soveltuvuusarvioinnissa. Jos opiskelija salaisi tiedon aiemmasta opiskelu-oikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä silloin, kun tietoa on pyydetty opiskelijavalinnan yhteydessä, voitaisiin opiskelijalta peruuttaa opiskelu-oikeus.

Edellä kuvattujen edellytysten täytyessä opiskelija ei menettäisi opiskelu-oikeuttaan automaattisesti, vaan koulutuksen järjestäjällä ja korkeakoululla olisi asiassa harkintavaltaa. Ennen päätöstä opiskelu-oikeuden peruuttamisesta opiskelija tulisi joka tapauksessa ohjata hakemaan opiskeluterveydenhuollon palveluja ja annettava opiskelijalle riittävästi ohjausta, jotta hän voisi löytää itselleen paremmin sopivan koulutusalan. Opiskelijan kanssa voitaisiin myös sopia siitä, että opiskelija siirretään koulutuksen järjestäjän tai korkeakoulun muuhun koulutukseen. Siirron edellytyksenä on arvio siitä, että opiskelijalla on edellytykset saavuttaa tutkintovaatimukset toisella alalla ja että hän täyttää opiskelijavalinnan edellytykset. Opiskelijan siirtyminen merkitsisi sitä, että opiskelu-oikeuden peruuttamista koskeva menettelyprosessi lopetettaisiin kesken eikä päätöstä opiskelu-oikeuden peruuttamisesta tarvitsisi tehdä. Opiskelijan siirtymisestä toiseen koulutukseen tulee kuitenkin sopia kirjallisesti ja samalla kirjata opiskelijan luopuminen opiskelu-oikeudesta aiempaan koulutukseen.

Esityksen mukaan opiskelu-oikeuden menettänyt opiskelija voisi hakea opiskelu-oikeuden palauttamista, jos opiskelu-oikeuden peruuttamiseen johtaneet perusteet ovat poistuneet. Palauttamista voisi hakea aikaisintaan kahden vuoden kuluttua opiskelu-oikeuden peruuttamista koskevan päätöksen tekemisestä.

Opiskelu-oikeuden palauttamista voisi hakea silloin, jos henkilöltä on peruutettu opiskelu-oikeus, koska hän ei ollut saavuttanut opinnoissaan tutkintoon asetettuja erityisiä ammattitaitovaatimuksia, hän oli osoittanut opinnoissaan vakavaa piittaamattomuutta omaan tai toisen henkilön terveyteen taikka yleiseen turvallisuuteen tai hänellä oli ilmennyt sellainen terveydentilaa koskeva seikka, joka oli ollut ilmeinen este tutkinnon suorittamiselle. Koulutuksen järjestäjä voisi tällöin harkintansa mukaan palauttaa opiskelu-oikeuden, jos se katsoo opiskelu-oikeuden peruuttamisen aiheuttaneen perusteen poistuneen. Näyttövelvollisuus asiassa olisi opiskelu-oikeuden palauttamista hakevalla. Opiskelu-oikeuden menettäneen henkilön tulisi esimerkiksi toimintakyvyn arviointimenettelyyn osallistumisella, lääkärinlausunnolla ja muulla vastaavalla todistuksella osoittaa, että opiskelu-oikeuden palauttamiselle on riittävät perusteet.

Mahdollistamalla opiskeluoikeuden palauttaminen pyrittäisiin tukemaan ja kannustamaan opiskeluoikeuden menettäneen opiskelijan paluuta opintoihin tilanteissa, joissa opiskeluoikeuden peruuttamisen taustalla on ollut esimerkiksi erilaisia elämänhallintaan liittyviä ongelmia, jotka henkilö on saanut hallintaan. Tällaisia ongelmia voisivat olla esimerkiksi päihde- tai mielenterveysongelma.

Opiskeluoikeuden palauttamisen liittyvällä kahden vuoden määräajalla pyrittäisiin rauhoittamaan olosuhteita siten, että opiskeluoikeuden menettäneellä henkilöllä olisi halutessaan mahdollisuus keskittyä oman tilanteensa arviointiin ja opiskeluoikeuden peruuttamiseen johdaneiden ongelmien selvittämiseen. Määräaika myös korostaisi opiskeluoikeuden peruuttamista koskevan päätöksen vakavuutta. Lisäksi se myös selkeyttäisi tilannetta siltä osin, että opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä mahdollisesti tehty valitusprosessi ja opiskeluoikeuden palauttamista koskeva hakemus eivät todennäköisesti olisi samanaikaisesti vireillä. Opiskeluoikeuden palauttaminen ei olisi muutoksenhaku- tai oikeusturvakeino, vaan se edellyttäisi muutosta opiskelijan henkilökohtaisissa olosuhteissa.

3.3.2 Kurinpito

Esityksessä ehdotetaan täydennettäväksi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 35 §:ää, ammattikorkeakoululain 28 §:ää ja yliopistolain 45 §:ää päihdetestaukseen liittyvillä kurinpitösäännöksillä sekä mahdollistamalla opiskelijan pysyvä erottaminen. Pysyvä erottaminen olisi mahdollista myös ammatillisessa aikuiskoulutuksessa nykyisen viittaussäännöksen nojalla.

Kurinpitotilanteiden lähtökohtana olisi edelleen, että opiskelijalle, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan antaa kirjallinen varoitus. Esityksessä ehdotetaan, että myös päihdetestauksesta kieltäytyminen tai päihteiden väärinkäyttöä osoittavan näytteen antaminen voisi johtaa kirjalliseen varoitukseen. Kurinpitoseuraamuksen mahdollisuus on näissä tilanteissa tarpeen, jotta päihdetestaus toimisi käytännössä ja voisi vaikuttaa ennaltaehkäisevästi päihteiden väärinkäyttöön oppilaitoksissa.

Jos teko tai laiminlyönti olisi vakava tai jos opiskelija jatkaisi epäasiallista käyttäytymistään kirjallisen varoituksen saatua, voitaisiin opiskelija erottaa oppilaitoksesta määräajaksi enintään vuodeksi. Ammatillisessa koulutuksessa opiskelija voitaisiin tällöin erottaa myös asuntolasta määräajaksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi. Ehdotus vastaa ammatillisen koulutuksen osalta voimassa olevaa sääntelyä. Korkeakoulujen osalta esitys lisäisi määräaikaisen erottamisen perusteeksi opiskelijan epäasiallista käyttäytymisen jatkumisen kirjallisen varoituksen jälkeen. Myös korkeakouluilla tulee tarvittaessa olla mahdollisuus varmistaa järjestys ja opiskelurauha oppilaitoksessa erottamalla määräajaksi opiskelija, joka jatkaa häiritsevää tai muuten epäasiallista käyttäytymistään kirjallisesta varoituksesta huolimatta.

Esityksessä ehdotetaan säädettävän opiskelijan pysyvästä erottamisesta. Pysyvä erottaminen voisi tulla kysymykseen vain sellaisissa poikkeuksellisissa tilanteissa, joissa opiskelija teko tai laiminlyönti on erittäin vakava ja hän on aiheuttanut vakavaa uhkaa tai vahinkoa toisen henkilön terveyteen tai yleiseen turvallisuuteen. Ammatillisessa koulutuksessa opiskelija voidaan samassa yhteydessä erottaa pysyvästi myös asuntolasta. Koulutusmuotokohtaisissa säännöksissä määritellään tarkemmin ympäristö, jossa teko tai laiminlyönti voisi tapahtua.

Pysyvään erottamiseen voisivat johtaa lähinnä vakava väkivaltaisuus tai sillä uhkaaminen. Kyseessä voisivat olla tyypillisesti rikoslain (39/1889) rangaistavaksi säädetyt henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset tai yleisvaaralliset rikokset, kuten henkirikokset, pahoinpitely tai tuho työ. Tällaisia tekoja voisivat käytännössä olla toiseen opiskelijaan tai oppilaitoksen henkilökuntaan kohdistunut vakava väkivalta, vakava seksuaalirikos taikka esimerkiksi tuhopolttotai räjäyttämisen oppilaitoksessa. Äärimmäinen esimerkki pysyvään erottamiseen johtavasta teosta olisi oppilaitoksessa tapahtuva ampumistilanne. Tarkoitetuissa tilanteissa olisi

opiskelijoiden ja henkilökunnan kannalta kohtuutonta, että rikokseen syyllistynyt henkilö jatkaisi opiskeluaan oppilaitoksessa. Pysyvään erottamiseen johtavat teot tai laiminlyönnit olisivat käytännössä sellaisia, joista tuomittaisiin rangaistus myös yleisessä tuomioistuimessa. Pysyvää erottamista koskevia säännöksiä sovellettaisiin lähtökohtaisesti erittäin harvoin.

Määräaikaisen enintään vuoden erottamisen ja pysyvän erottamisen välinen ero kurinpitorangaistuksina on huomattava. Pysyvälle erottamiselle asetettavat ankarat vaatimukset tukevat seuraamusten välistä eroa. Määräaikaisessa ja pysyvässä erottamisessa on kysymys erilaisista tilanteista. Määräaikaisia erottamisia on vain harvoin tehty voimassa olevien säännösten mukaisesti enimmäisajaksi, eikä esille ole noussut tarvetta pidentää määräaikaisen erottamisen enimmäisaikaa.

Esityksessä on otettu huomioon perustuslakivaliokunnan kannanotot (PeVL 74/2002 vp ja PeVL 11/2009) kytkemällä seuraamuksen ankaruus teon tai laiminlyönnin vakavuuteen.

3.3.3 Päihdetestaus

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi päihdetestauksesta ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 34 a §:ssä, ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 11 §:ssä, ammattikorkeakoululain 25 c §:ssä ja yliopistolain 43 c §:ssä.

Opiskelija olisi säädettävien edellytysten täytyessä velvollinen koulutuksen järjestäjän tai korkeakoulun määräyksestä osallistumaan terveydenhuollon ammattihenkilön ja laboratoriohenkilökunnan tekemään päihdetestiin. Päihdetestauksella selvitettäisiin alkoholin, huumeiden ja lääkeaineiden väärinkäyttö. Sääteily olisi siis alkoholin osalta laajempi kuin yksityisyyden suojasta työelämässä annetussa laissa. Maanpuolustuskorkeakoulua, Poliisiammattikorkeakoulua, Pelastusopistoa ja Rikosseuraamusalan koulutuskeskusta koskeva lainsäädäntö mahdollistaa päihdetestauksen myös alkoholin osalta.

Päihdetestiin liittyvän näytteenoton suorittaisi aina terveydenhuollon ammattihenkilö. Jos opiskelijan epäiltäisiin esiintyvän alkoholin vaikutuksen alaisena, voitaisiin asiaa koskeva puhalluskoe suorittaa opiskelijan suostumuksella myös oppilaitoksen henkilökunnan toimesta. Jos opiskelija kieltäytyisi puhalluskokeesta tai puhalluskoe osoittaisi positiivista tulosta, hänet voitaisiin ohjata terveydenhuolto- tai laboratoriohenkilökunnan suorittamaan päihdetestiin. Kurinpitoseuraamusta ei voitaisi määrätä pelkästään puhalluskokeen perusteella.

Velvollisuus osallistua päihdetestiin edellyttäisi, että on perusteltua aihetta epäillä opiskelijan esiintyvän päihteiden vaikutuksen alaisena opiskelutilanteessa tai opiskeluun kuuluvassa harjoittelussa ja että testaaminen on välttämätöntä opiskelijan toimintakyvyn selvittämiseksi. Perusteltu epäily ei tarkoittaisi, että päihteiden käyttö olisi näytetty toteen, vaan se voisi perustua esimerkiksi opettajan tai harjoittelun ohjaajan tekemiin havaintoihin opiskelijan käyttäytymisestä tai työsuorituksesta, muilta opiskelijoilta tai harjoittelupaikalta saatuun palautteeseen tai muihin tietolähteisiin, joita oppilaitos pitää luotettavina.

Testaamisen edellytyksenä olisi lisäksi, että päihteiden vaikutuksen alaisena tai päihteistä riippuvaisena toimiminen vaarantaisi opiskelijan itsensä tai toisen henkeä tai terveyttä, liikenneturvallisuutta, salassapitosäännöksiin suojattujen tietojen suojaa tai eheyttä tai voisi lisätä huumaus- tai lääkeaineiden laittoman kaupan, hallussapidon, käytön tai leviämisen riskiä. Tämän mukaisesti päihdetestaus olisi mahdollinen vain opiskelijan suorittaessa opintoihinsa liittyviä käytännön tehtäviä, joissa mainitut suojattavat intressit voivat vaarantua. Jos opiskelija on päihteiden vaikutuksen alaisena teoriaoppitunnilla tai -luennolla, eivät testaamisen edellytykset täytyisi, sillä päihteiden vaikutuksen alaisena tai päihteistä riippuvaisena osallistumisen oppitunnille tai -luennolle ei voida katsoa aiheuttavan esitettävissä säädöksissä edellytettävää vaaraa.

Opiskelijan itsensä tai toisen henki tai terveys voi vaarantua esimerkiksi sellaisissa opinnoissa tai niihin liittyvässä työssäoppimisessa tai harjoittelussa, joissa opiskelija käyttää vaarallisia koneita, laitteita tai työkaluja taikka vastaa esimerkiksi lääkkeiden annostelusta. Liikenneturvallisuus voi puolestaan vaarantua lähinnä kuljetus- ja liikennealan opinnoissa tai muissa opinnoissa, joissa opiskelija kuljettaa ajoneuvoa. Salassapitosäännösin suojattujen tietojen suoja tai eheys voi vaarantua esimerkiksi potilastietojen osalta sairaalassa tai terveyskeskuksessa suoritettavassa työssäoppimisessa tai harjoittelussa. Potilastietojen virheellisyys tai puutteet voivat johtaa vakaviin hoitovirheisiin. Myös huumausaineiden ja lääkeaineiden laittomaan kauppaan, hallussapitoon, käyttöön ja leviämiseen liittyvät riskit liittyvät tyypillisesti esimerkiksi sairaalassa tai terveyskeskuksessa suoritettavaan työssäoppimiseen tai harjoitteluun, jossa opiskelijalla on mahdollisuus päästä käsiksi huumaus- ja lääkeaineisiin.

Jotta opiskelijalle voidaan tehdä päihdetesti, olisi koulutuksen järjestäjällä tai korkeakoululla oltava kirjalliset toimintaohjeet opiskelijoiden päihteiden käytön ehkäisemiseksi ja päihdeongelmiin puuttumiseksi. Ohjeita ei voida laatia siinä akuutissa tilanteessa, kun päihdetesti halutaan tehdä, vaan ne täytyy valmistella ja hyväksyä ennakoon.

Päihdetestausta koskeva säännös olisi poikkeus perustuslaissa turvattuun henkilökohtaisen vapauden ja koskemattomuuden suojaan, joten säännöksen soveltaminen olisi rajoitettu ja säännös muotoiltu tarkkarajaiseksi. Perusoikeutta rajoitettaessa on huolehdittava myös riittävästä oikeusturvajärjestelystä. Päihdetestistä kieltäytyminen tai positiivinen testitulokset voisi johtaa kurinpitotoimiin. Tyypillisimmin kieltäytyminen tai positiivinen testitulokset johtaisi kirjalliseen varoitukseen, mutta kirjallisen varoituksen jälkeen toistuessaan päihdetestistä kieltäytyminen tai positiivinen testitulokset voisi johtaa määräaikaiseen erottamiseen. Myös yksittäinen päihdetestistä kieltäytyminen tai positiivinen testitulokset voisi johtaa määräaikaiseen erottamiseen, jos tilanne olisi katsottava vakavaksi siihen liittyvien seikkojen vuoksi. Tällainen seikka voisi olla esimerkiksi päihteiden vaikutuksen alaisena aiheutettu konkreettinen vaaratilanne.

Päihdetestaukseen liittyvissä tilanteissa olisi oikeusturvan takeina mahdollisuus valittaa päihdetestin seurauksena annettavasta kurinpitorangeistuksesta hallinto-oikeuteen. Kurinpitorangeistus edellyttäisi aina terveydenhuolto- tai laboratoriohenkilökunnan suorittamaa testausta tai kieltäytymistä mainitusta testistä.

3.3.4 Tietosuoja ja tiedonvaihto

Esityksessä ehdotetaan, että opiskelijan tulee opintojen aikana pyydetessä antaa koulutuksen järjestäjälle tai korkeakoululle terveydentilan arvioinnissa tarvittavat tiedot opiskeluoikeuden edellytysten arviointia varten. Nykyisin vain opiskelijaksi pyrkivän tulee ammatilliseen koulutukseen pyrkiessään antaa opiskelijaksi ottamisen arvioinnin edellyttämät terveydentilaansa koskevat tiedot. Esityksen mukaan opiskelija voidaan opintojen aikana myös määrätä terveydentilan toteamiseksi suoritettaviin tarkastuksiin ja tutkimuksiin jos on perusteltua aihetta epäillä, että opiskelijalla on terveydellinen este tutkinnon suorittamiselle. Perusteltu epäily voisi perustua esimerkiksi opettajan tai harjoittelun ohjaajan tekemiin havaintoihin opiskelijan käyttäytymisestä tai työsuorituksesta.

Koulutuksen järjestäjällä olisi salassapitosäännösten estämättä oikeus saada terveydenhuollon ammattihenkilöltä kirjallinen johtopäätös opiskelijan terveydentilasta opiskeluoikeuden arviointia varten sekä päihdetestistä kurinpitotoimien arviointia varten. Terveydentilan arviointia koskevaa tietoa saisivat käsitellä vain ne henkilöt, jotka valmistelevat tai tekevät päätöksen opiskeluoikeudesta tarkastuksen tai tutkimuksen perusteella. Päihdetestiä koskevaa tietoa saisivat käsitellä vain ne henkilöt, jotka valmistelevat tai tekevät päätöksen opiskelijalle testituloksen johdosta aiheutuvista seuraamuksista.

Terveydentilaa koskevat tiedot ovat arkaluonteisia tietoja, jonka käsittelyssä noudatetaan henkilötietolain säännöksiä. Myös päihdetestissä saatu tieto on terveydentilatieto. Arkaluon-

toiset tiedot on säilytettävä muista henkilötiedoista erillään ja ne on poistettava rekisteristä välittömästi sen jälkeen kun käsittelylle ei enää ole perustetta. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan poliisikoulutusta koskevasta lakiehdotuksesta (PeVL 28/2004) katsonut, että henkilötietolain säännöksestä riippumatta tietojen säilytysaika on selvyuden vuoksi asianmukaista sisällyttää erityislakiin. Esityksen mukaan terveydentilaa koskevat tiedot olisi poistettava viimeistään neljän vuoden kuluttua tietojen merkitsemisestä rekisteriin.

Esityksessä ehdotetaan, että opiskelijaksi pyrkivän tulee koulutukseen pyrkiessään antaa tieto opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä ammatillisessa koulutuksessa, ammatillisessa aikuiskoulutuksessa, ammattikorkeakoulussa tai yliopistossa. Koulutuksen järjestäjällä ja korkeakoululla olisi oikeus salassapitosäännösten estämättä saada tieto opiskeluoikeuden peruuttamista koskevan päätöksestä ja sen perusteluista toiselta oppilaitokselta. Koulutuksen järjestäjä tai korkeakoulu arvioisi tämän jälkeen opiskeluoikeuden peruuttamista koskevan päätöksen merkityksen opiskelijaksi ottamisen kannalta. Lisäksi esityksen mukaan korkeakoululla olisi oikeus salassapitosäännösten estämättä antaa toiselle korkeakoululle tieto vireillä olevasta opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta käsittelystä siirto-opiskelijan osalta.

Sosiaali- ja terveysalan asiakas- ja potilasturvallisuutta koskevien erityisvaatimusten vuoksi esityksessä ehdotetaan, että koulutuksen järjestäjät ja korkeakoulut olisivat velvollisia antamaan Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviranomaiselle sen toimialaan kuuluvan valvonnan edellyttämät välttämättömät tiedot opiskeluoikeuden peruuttamisesta.

4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Esityksellä ei ole vaikutuksia valtion talousarvioon eikä esityksestä aiheutuisi merkittäviä kustannuksia. Kuluja aiheutuisi päihdetestauksesta. Huumetestin yksikköhinta riippuu testin kattavuudesta ja siitä sisältääkö testin hinta pelkän seulonnan vai myös positiivisen seulontatuloksen perusteella tehtävän tarkemman tutkimuksen. Tyypillisesti huumetestin hinta kattaa amfetamiinin johdannaisineen, bentsodiatsepiinit, opiaatit kuten morfiinin ja heroiinin, kannabiksen ja hasiksen sekä kokaiinin. Tämän sisältöisen laboratoriotestin hinta on noin 20–35 euroa. Tämän lisäksi mahdollisesti aiheutuvat näytteenottokustannukset ovat noin 20 euroa. Verikoekseen perustuvan alkoholitestin yksikköhinta on noin 30 euroa. Päihdetestien kustannukset jäisivät koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen maksettavaksi.

Kustannuksia aiheutuisi myös koulutuksen järjestäjälle ja korkeakoululle niiden määräämistä opiskelijan terveydentilaa koskevista tarkastuksista ja tutkimuksista. Kustannukset riippuisivat suoritettavien tarkastusten ja tutkimusten laajuudesta.

Esitettävillä lakimuutoksilla pyritään kokonaisuudessaan vähentämään erilaisia koulutuksen aikaisia ja sen jälkeen tapahtuvia vahinkotapahtumia. Alalle soveltumattomuudesta johtuvien vahinkojen pienikin vähentyminen tuottaisi merkittäviä säästöjä yhteiskunnalle. Vahinkotapahtumien aiheuttamien kustannusten määrän muutoksen arvioiminen ja syy-yhteyden todentaminen on käytännössä erittäin vaikeaa. Myös opiskeluaikaisten väärinkäytösten vähentyminen tuottaisi kustannussäästöjä.

4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Esitys vaikuttaisi jonkin verran koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen henkilöstön sekä opiskelijaterveydenhuollon henkilöstön tehtäviin ja yhteistyöhön. Päihdetestauksen ja terveystarkastusten toteuttaminen vaikuttaisi terveydenhuollon henkilöstön työmäärään riippuen

koulutuksen järjestäjän tai korkeakoulun määräämien testien, tarkastusten ja tutkimusten määrästä sekä ennaltaehkäisevän työn tarpeesta.

Kurinpito toimien ja opiskelijaoikeuden arvioinnista aiheutuisi jossain määrin lisääntyvää työpanosta koulutuksen järjestäjille ja korkeakouluille, erityisesti hallinnollisessa päätöksenteossa. Myös opinto-ohjaustehtävien merkitys kasvaisi sekä perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa että ammatillisessa koulutuksessa ja korkeakouluissa. Kyse on kuitenkin pikemminkin nykyisen työn tehostamisesta. Tavoitteena on ratkaista ongelmalliset tilanteet nykyistä nopeammin, mikä säästää työtä ja kustannuksia pitkällä tähtäimellä.

Esitys parantaisi koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen keskinäistä sekä niiden ja terveydenhuollon henkilöstön välistä tiedonvaihtoa ongelmatilanteissa. Myös Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto saisi sen toimialaan kuuluvan asiakas- ja potilasturvallisuuden valvonnan hoitamiseksi paremmin tietoa.

4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Vaikutukset perusoikeuksien ja oikeusturvan toteutumiseen

Esityksellä on vaikutuksia opiskelijoiden asemaan. Oikeus sivistykseen on perusoikeus, joka on turvattu perustuslain 16 §:ssä. Julkisen vallan on turvattava jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykujensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Esityksen pohjalta sivistyksellisiin oikeuksiin voitaisiin puuttua perustellusta syystä siten, että opiskelijalta peruutettaisiin opiskelu-oikeus. Näissä tilanteissa on kyse muiden perusoikeuksien turvaamisesta.

Esityksellä olisi vaikutuksia opiskelijoiden yksityiselämän suojaan ja koskemattomuuteen lähinnä päihdetestauksen osalta. Päihdetestausta koskevat menettelyt olisivat tarkoin säänneltyjä ja testien tekeminen edellyttäisi säädettyjen edellytysten täyttymistä. Päihdetestausta koskevan sääntelyn yhtenä tavoitteena on päihteetön opiskelu-ympäristö. Esityksellä pyritään osaltaan vähentämään ja torjumaan päihteiden käyttöä oppilaitoksissa.

Esityksellä olisi vaikutuksia yksityiselämän suojaan myös päihdetestien ja terveystarkastusten yhteydessä saatavien arkaluonteisten henkilötietojen käsittelyn näkökulmasta. Henkilötietojen suojasta huolehditaan esityksessä säätämällä terveydentilaa koskevien tietojen käsittelyä ja säilyttämistä.

Esityksessä varmistetaan opiskelijoiden oikeusturva opiskeluun liittyvissä ongelmatilanteissa. Sääntelyn selkeyttäminen ja kehittäminen edesauttaa opiskelijoiden tasapuolista kohtelua. Menettelyä ja muutoksenhakua koskevat säännökset turvaavat asianmukaisen käsittelyn.

Vaikutukset yhdenvertaisuuteen ja syrjimättömyyteen

Esitys kohtelisi opiskelijoita yhdenvertaisin perustein. Perustuslain mukainen syrjinnän kieltä voisi vaikuttaa terveydellisten syiden perustella tapahtuvaan opiskelu-oikeuden peruuttamisen arviointiin. Esityksen mukaan opiskelijan sairaus, vamma tai muu terveydentilaan liittyvä seikka, joka on ilmeinen este tutkinnon suorittamiselle, voi olla peruste opiskelu-oikeuden peruuttamiselle, jos opinnot edellyttävät alaikäisten parissa työskentelyä tai niihin liittyy potilas-, asiakas- tai liikenneturvallisuutta taikka yleistä turvallisuutta koskevia vaatimuksia. Päätöksenteossa on tällöin kyse alalle soveltumattomuuden ratkaisemisesta ja alan turvallisuusvaatimusten varmistamisesta. Koulutuksen järjestäjän ja korkeakoulun tulee edistää opiskelijan hakeutumista muuhun koulutukseen, esimerkiksi toiselle alalle tai erityisoppilaitokseen.

Vaikutukset rikosentorjuntaan ja turvallisuuteen

Esitys parantaisi muun muassa potilas-, asiakas-, liikenne-, työ- ja opiskeluturvallisuutta. Mahdollisuus poistaa ääritilanteissa alalle soveltumattomien opiskelijoiden opiskeluoikeus, mahdollisuus päihdetestaukseen sekä mahdollisuus pysyvään erottamiseen parantavat kukin osaltaan turvallisuutta ja vähentävät osaltaan myös alttiutta tehdä rikoksia. Esitys parantaisi erityisesti oppilaitosten mahdollisuuksia turvata opiskelijoilla turvallinen opiskeluympäristö.

Vaikutukset lapsiin ja nuoriin sekä muihin erityisryhmiin

Ehdotukset päihdetestauksesta, pysyvistä erottamisesta ja opiskeluoikeuden peruuttamisesta koskisivat yhtä lailla niin nuoria kuin aikuisia opiskelijoita. Ammatillisessa koulutuksessa osa opiskelijoista on alle 18-vuotiaita.

Esitys edistää lasten ja muiden heikommassa asemassa olevien suojelua. Esityksessä mahdollistetaan opiskeluoikeuden peruuttaminen alalle soveltumattomilta alaikäisten, potilaiden ja sosiaalihuollon asiakkaiden parissa työskenteleviltä jo opiskeluvaiheessa. Näin osaltaan ehkäistään tutkintoon sisältyvässä harjoittelussa tai opiskelun aikaisessa työskentelyssä tapahtuvia väärinkäytöksiä.

Sukupuolivaikutukset

Esityksellä ei ole välittömiä sukupuolivaikutuksia eikä se kohtele eri sukupuolia eri tavoin. Esityksen vaikutukset painottuvat sosiaali- ja terveysalalle, humanistiselle ja kasvatusalalle, kuljetusalalle ja turvallisuusalalle. Näistä sosiaali- ja terveysala sekä humanistinen ja kasvatuala ovat tyypillisesti naisvaltaisia, mutta kuljetusala ja turvallisuusala ovat miesvaltaista.

5 ASIAN VALMISTELU

5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Esitys on valmisteltu opetusministeriön 12.3.2008 asettamassa työryhmässä. Työryhmässä on ollut jäsenenä edustajat sosiaali- ja terveysministeriöstä sekä oikeusministeriöstä, Yliopistojen rehtorien neuvoston ja ARENE:n yhteinen edustaja, Koulutuksen järjestäjien yhdistyksen edustaja, SYL:n ja SAMOKin yhteinen edustaja, SAKKI ry:n ja OSKU:n yhteinen edustaja sekä edustajat VALVIRAsta (aik. Terveysturvakeskus), Opetushallituksen edustaja sekä eri koulutusmuotojen edustajat opetusministeriöstä. Syksyllä 2008 järjestettiin kuulemistilaisuus, johon kutsuttiin laaja joukko sidosryhmiä, muun muassa koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen edustajia, eri ammattialojen ja työelämän edustajia, opiskelija- ja henkilöstöjärjestöjä sekä kansalaisjärjestöjä. Työryhmä sai kuulemistilaisuuteen osallistuneilta tahoilta kirjalliset kommentit. Lisäksi työryhmä on kuullut lukuisia asiantuntijoita työryhmän kokouksissa.

5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Esityksestä on pyydetty lausunnot - - -

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Laki ammatillisesta koulutuksesta

27 § *Opiskelijaksi ottamisen perusteet*

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavan siten, että sairauden ja vamman lisäksi myös muu terveydentilaan liittyvä seikka, joka on ilmeiden este koulutukseen osallistumiselle, voi estää opiskelijaksi ottamisen.

Opetussuunnitelmien perusteita ollaan uudistamassa ammatillisessa koulutuksessa. Opetussuunnitelmien perusteissa kiinnitetään erityistä huomiota tutkintokohtaisiin terveydentilavaatimuksiin. Jotta opiskelijavalinta onnistuisi opiskelijan kannalta parhaalla mahdollisella tavalla, koulutuksen järjestäjän tulee tiedottaa alaa koskevista terveydentilaa koskevista vaatimuksista ja edellytyksistä sekä mahdollisista riskeistä opiskelijaksi hakeutuville.

Esityksen mukaan opiskelijan pääsyä ammatilliseen koulutukseen voitaisiin rajoittaa silloin kun sairaus, vamma tai muu terveydentilaan liittyvä seikka objektiivisesti arvioiden estää opinnot. Muu terveydentilaan liittyvä seikka voi olla esimerkiksi vakava huumausaine- tai muu päihderiippuvuus, joka vaikuttaa merkittävästi henkilön terveydentilaan tai toimintakykyyn. Opiskelijaksi pyrkivällä on voimassa olevan pykälän 2 momentin mukaan velvollisuus antaa koulutuksen järjestäjälle opiskelijaksi ottamisen arvioinnin edellyttämät terveydentilaansa koskevat tiedot. Säännös ei kuitenkaan mahdollistaisi opiskelijaksi pyrkiville tehtäviä päihdetestejä, vaan päihdetestejä voitaisiin tehdä vain opiskelijoille ehdotettavan lain 34 a §:n perusteella.

Sairauden, vamman tai muun terveydentilaan liittyvän seikan opiskelulle aiheuttamat käytännön ongelmat tulee ensisijaisesti pyrkiä ratkaisemaan erilaisten opetusjärjestelyiden ja opiskelijahuoltopalveluiden avulla. Opiskelijaterveydenhuollosta säädetään kansanterveyslaissa (66/1972) ja opiskelijoiden sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien poistamiseksi tarvittavista palveluista lastensuojelulaissa (683/1983). Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 37 §:n mukaan koulutuksen järjestäjän tulee toimia yhteistyössä edellä mainittuja palveluita antavien ja järjestävien viranomaisten ja muiden tahojen kanssa sekä antaa opiskelijoille tieto näistä eduista ja palveluista. Tarvittaessa opiskelija tulee ohjata hakemaan näitä etuja ja palveluita.

Pykälän uuden 3 momentin mukaan opiskelijaksi ei voitaisi ottaa sellaista henkilöä, jolta on peruutettu opiskeluoikeus, jos tämä on ilmeisesti esteenä koulutukseen osallistumiselle. Koulutuksen järjestäjän tulee arvioida aiemman opiskeluoikeuden peruuttamisen merkitys kyseisen koulutuksen kannalta. Opiskelijaksi pyrkivän, jolta on peruutettu opiskeluoikeus toisen ammatillisen koulutuksen järjestäjän oppilaitoksessa tai korkeakoulussa, on hakiessaan opiskeluoikeutta pyydettäessä annettava koulutuksen järjestäjälle tieto opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä. Koulutuksen järjestäjän tulisi pyytää tietoa vain niihin koulutuksiin hakeuduttaessa, joita koskee mahdollisuus opiskeluoikeuden peruuttamiseen. Näistä koulutuksista on säädetty 32 § 1 momentissa. Ehdotettavan 43 §:n nojalla koulutuksen järjestäjällä olisi oikeus saada tieto opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä ja sen perusteluista toiselta koulutuksen järjestäjältä, ammattikorkeakoulusta tai yliopistosta.

Pykälän nykyiset 3-4 momentit siirtyisivät sisällöltään muuttumattomina 4-5 momenteiksi.

Pykälän nykyinen 5 momentti siirtyisi uudeksi 6 momentiksi ja sitä muutettaisiin perustuslain 80 §:n 1 momentin vaatimuksia vastaavaksi siten, että tarkempia säännöksiä opiskelijaksi ottamisen perusteista annettaisiin opetusministeriön asetuksella.

32 § *Opiskeluvoimien peruuttaminen*

Opiskeluvoimien menettämistä koskevaa säännöstä ehdotetaan uudistettavaksi siten, että opiskelijalta voitaisiin peruuttaa opiskeluvoimien rajoitetuissa tilanteissa sellaisessa ammatillisessa koulutuksessa, jossa tutkintoon johtavat opinnot tai ammatissa toimiminen edellyttävät alaikäisten parissa työskentelyä tai niihin liittyy potilas-, asiakas- tai liikenneturvallisuutta taikka yleistä turvallisuutta koskevia vaatimuksia. Säännös ei siten jatkossa kattaisi musiikin ammatillista koulutusta mutta lennonjohdon perustutkinto sisältyisi soveltamisalaan. Musiikkialalla ei ole juurikaan sovellettu opiskeluvoimien menettämistä koskevaa säännöstä. Taiteellisten edellytysten puuttuminen johtaisi jatkossa siihen, ettei opiskelija saavuta tutkinto-vaatimuksia eikä valmistu ammattiin. Säännöksessä ei esitä säädettäväksi suoraan niitä koulutuksia, joissa opiskeluvoimien voitaisiin peruuttaa, vaan koulutusalat tulisi arvioida niihin liittyvien yksilöityjen suojele- ja turvallisuusnäkökohtien perusteella.

Humanistisen ja kasvatusalan koulutus valmistaa työtehtäviin, jossa painottuvat vastuu alaikäisistä, ohjattavista henkilöistä ja heidän henkisestä kasvustaan, turvallisuudesta ja yhteistoiminnasta myös monikulttuurisessa ympäristössä. Opiskeluvoimien peruuttaminen voisi koskea lapsi- ja perhetyön perustutkintoon (lastenohjaaja) ja nuoriso- ja vapaa-ajan ohjauksen perustutkintoon (nuoriso- ja vapaa-ajan ohjaaja) ja niihin valmistaviin koulutuksiin. Tutkinnot valmistavat ammatteihin, joissa toimitaan erityisesti lasten ja nuorten parissa. Lastenohjaajat toimivat lasten, varhaisnuorten ja heidän perheidensä parissa esim. päiväkodeissa, erilaisissa kerhoissa, leireillä ja koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnassa. Alalla työskentely on kokonaisvaltaista kasvatusta, ohjausta, hoitoa ja huolenpitoa. Nuoriso- ja vapaa-ajan ohjaajat toimivat esimerkiksi kunnan tai seurakunnan nuoriso-ohjaajana, kerho-ohjaajana, erityisnuorisotyöntekijänä.

Potilas- ja asiakasturvallisuuteen liittyvät kysymykset korostuvat erityisesti sosiaali- ja terveysalan perustutkintoon (lähihoitaja) ja siihen valmistavaan koulutukseen johtavassa koulutuksessa. Tutkintoon kuuluu ensihoidon koulutusohjelma, kuntoutuksen koulutusohjelma, lasten ja nuorten hoidon ja kasvatuksen koulutusohjelma, mielenterveys- ja päihdetyön koulutusohjelma, sairaanhoidon ja huolenpidon koulutusohjelma, suun terveydenhoidon koulutusohjelma, vammaistyön koulutusohjelma, vanhustyön koulutusohjelma sekä asiakaspalvelun ja tietohallinnan koulutusohjelma. Tutkinnon suorittaneet työskentelevät sosiaali- ja terveysalan palveluissa julkisen tai yksityisen työnantajan palveluksessa, kolmannella sektorilla ja tulevaisuudessa yhä enemmän myös itsenäisinä ammatinharjoittajina ja yrittäjinä.

Myös kuljetusalan koulutukseen liittyy erityisiä riskitekijöitä. Opiskelijan oman sekä sivullisten turvallisuuden varmistaminen asettaa erityisiä terveydentilaan liittyviä vaatimuksia. Kuljetusalalta valmistetaan mm. autonkuljettajiksi, linja-auton kuljettajiksi sekä yhdistelmäajoneuvon kuljettajiksi. Liikenneturvallisuutta koskevat vaatimukset voivat korostua myös metsäkoneenkuljettaja- ja maarakennuskoneenkuljettajakoulutuksessa. Opiskelijat työskentelevät yleisessä liikenteessä ajoneuvojen, koneiden ja laitteiden kanssa, joiden käyttäminen edellyttää erityistä huolellisuutta sekä liikennesääntöjen ja turvallisuusnormien tarkkaa noudattamista.

Turvallisuusalalla työskentelevältä edellytetään erityistä luotettavuutta ja rehellisyyttä. Turvallisuusalalla voi suorittaa turvallisuusvalvojan perustutkinnon. Turvallisuusvalvoja voi työskennellä esimerkiksi vartijana tai järjestyksenvalvojana, vahtimestarina, turvajärjestelmien tai tietoturvan parissa tai henkilösuojauksessa. Turvallisuusvalvojan työ painottuu vaaratilanteiden ja rikosten ennaltaehkäisyyn. Ristiriitatilanteissa on osattava toimia asiallisesti ja puolueettomasti sekä ensisijaisesti sovinnollisuutta edistäen.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin myös niistä perusteista, jotka voisivat johtaa opiskeluvoimien peruuttamiseen. Momentin 1 kohdan mukaan opiskelijalta voitaisiin peruuttaa opiskeluvoimien, jos on ilmeistä ettei opiskelija opinnoissa tai opintoihin kuuluvassa työssäoppimi-

nessä ohjauksesta ja tukitoimista huolimatta saavuta tutkintoon tai koulutusohjelmaan asetettuja erityisiä ammattitaitovaatimuksia eikä opiskelijalla ole edellytyksiä toimia ammatissa, johon tutkinto tai koulutusohjelma johtaa. Esimerkiksi sosiaali- ja terveysalalla on potilasturvallisuuden näkökulmasta välttämätöntä, että opiskelija saavuttaa riittävät ammatilliset hoitotaidot ja matemaattisen perusosaamisen lääkehoidon kannalta. Opintoihin kuuluu vähintään 29 opintoviikkoa työssäoppimista. Työnantajan on voitava luottaa siihen, että opiskelija kykenee suoriutumaan tutkinnolle asetettujen tavoitteiden mukaisesti tehtävistään. Mikäli opiskelun aikana on ilmeistä, että opiskelija ei sovellu alalle, voidaan katsoa, että edellytyksiä toimia ammatissa ei ole.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan opiskelijalta voitaisiin peruuttaa opiskeluoikeus, jos hän osoittaa opinnoissaan tai opintoihinsa kuuluvassa työssäoppimessa vakavaa piittaamattomuutta oman tai toisen henkilön terveyttä tai yleistä turvallisuutta kohtaan. Tällainen piittaamattomuus voisi ilmetä esimerkiksi puutteina, laiminlyönteinä tai virheinä, jotka vaarantavat alaikäisten tai potilaiden hyvinvoinnin. Vakava piittaamattomuus voisi ilmetä myös epäselvyyksinä tai vastuualueen rajojen ylittämisenä potilaiden tai asiakkaiden parissa työskentelyssä. Vakavaa piittaamattomuutta osoittaisi myös kyseisen alan työturvallisuusmääräysten toistuva ja olennainen laiminlyönti.

Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan opiskelijalta voitaisiin peruuttaa opiskeluoikeus, jos hänellä ilmenee koulutuksen aikana sellainen sairaus, vamma tai muu terveydentilaa koskeva seikka, joka on ilmeinen este koulutukseen osallistumiselle ja tutkinnon suorittamiseen. Sairaudella, vammalla tai muulla terveydentilaan liittyvällä seikalla, joka olisi ilmeinen este koulutukseen osallistumiselle ja tutkinnon suorittamiselle tarkoitettaisiin sellaisia fyysiseen tai psyykkiseen toimintakykyyn vaikuttavia tekijöitä, jotka olisivat estäneet opiskelijaksi ottamisen 27 §:n perusteella. Terveydentilaan liittyviä erityisvaatimuksia on esimerkiksi kuljetusalalla. Kuljetusalan opiskelijalla ei saa olla turvallisuutta vaarantavia aistivammoja.

Pykälän 1 momentin 4 kohdan mukaan opiskeluoikeuden peruuttamiseen voisi myös johtaa yleisessä tuomioistuimessa tuomittu rangaistus rikoksesta, joka osoittaa ilmeistä soveltumattomuutta alan tehtäviin. Kohtaa voitaisiin soveltaa silloin, kun opiskelija on tuomittu rangaistukseen yleisessä tuomioistuimessa. Säännöksen soveltaminen ei edellytä sitä, että tuomio olisi annettu opiskeluaikana esimerkiksi opinnoissa tai harjoittelupaikassa tehdystä rikoksesta. Rangaistukseen tuomitsemisajankohtaa ei ole säännöksessä rajattu voimassa olevaan opiskeluoikeuteen. Säännöstä voitaisiin soveltaa kuitenkin vain silloin, kun tehty rikos osoittaa ilmeistä soveltumattomuutta kyseisiin opintoihin.

Jos opiskelija on pyynnöstä huolimatta salannut 27 §:n 3 momentin perusteella pyydetyn tiedon opiskeluoikeuden peruuttamisesta toisessa oppilaitoksessa, ammattikorkeakoulussa tai yliopistossa, voisi se johtaa uuteen opiskeluoikeuden peruuttamiseen ehdotettavan 32 §:n 1 momentin 5 kohdan perusteella.

Säännöksessä ei esitetä opiskeluoikeuden peruuttamista missään tilanteessa ehdottomana seuraamuksena, vaan asiaa tulee aina arvioida yksilön näkökulmasta. Opiskeluoikeuden peruuttamista tulisi arvioida tarvittaessa asiantuntijalausuntojen perusteella.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että opiskeluoikeuden peruuttamista koskevan käsitteilyn yhteydessä koulutuksen järjestäjän on edistettävä opiskelijan hakeutumista muuhun koulutukseen. Opiskelija voidaan myös tämän suostumuksella siirtää koulutuksen järjestäjän selkäläiseen muuhun koulutukseen, jonka opiskelijaksi ottamisen edellytykset hän täyttää. Myös opiskelijan siirtäminen erityisopetukseen saattaisi joillain aloilla olla poikkeuksellisesti mahdollista. Opiskelijan siirtymisestä toiseen koulutukseen tai erityisopetukseen tulee sopia kirjallisesti ja samalla kirjata opiskeluoikeudesta luopuminen aiempaan koulutukseen. Lain 37 a §:n perusteella koulutuksen järjestäjällä olisi velvollisuus tarvittaessa ohjata opiskelija hakemaan opiskelijahuoltopalveluita.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin opiskelijan velvollisuudesta antaa koulutuksen järjestäjälle 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetut terveydentilaansa koskevat tiedot. Opiskelu-oikeuden peruuttamista koskeva päätös voitaisiin tarvittaessa tehdä siitä huolimatta, ettei opiskelija antaisi terveydentilaansa koskevia tietoja. Jos on perusteltua aihetta epäillä, että opiskelijalla on 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettu terveydellinen este, voisi koulutuksen järjestäjä määrätä hänet terveydentilan toteamiseksi suoritettaviin tarkastuksiin ja tutkimuksiin. Koulutuksen järjestäjällä olisi salassapitosäännösten estämättä oikeus saada terveydenhuollon ammattihenkilöltä kirjallinen johtopäätös opiskelijan terveydentilasta opiskelu-oikeuden arviointia varten. Koulutuksen järjestäjä vastaisi määräämistään tarkastuksista ja tutkimuksista aiheutuvista kustannuksista.

32 a § Opiskelu-oikeuden palauttaminen

Pykälässä säädettäisiin opiskelu-oikeuden palauttamismahdollisuudesta. Henkilö, jolta on peruutettu opiskelu-oikeus 32 §:n 1 momentin 1-3 kohdassa säädelyissä tilanteissa voisi aikaisintaan kahden vuoden kuluttua opiskelu-oikeuden peruuttamista koskevan päätöksen tekemisestä hakea opiskelu-oikeuden palauttamista, jos opiskelu-oikeuden peruuttamisen aiheuttaneet perusteet ovat poistuneet. Opiskelu-oikeuden palauttamista voisi hakea siinä tapauksessa, että opiskelijalta on poistettu opiskelu-oikeus, koska hän ei ole saavuttanut tutkintoon tai opintoihin kuuluvassa työssäoppimisessa ohjauksesta ja tukitoimista huolimatta tutkintoon tai koulutusohjelmaan asetettuja erityisiä ammattitaitovaatimuksia eikä hänellä katsottu olevan edellytyksiä toimia ammatissa, johon tutkinto tai koulutusohjelma johtaa. Opiskelu-oikeuden palauttamista voisi hakea myös tilanteessa, jossa opiskelija on osoittanut opinnoissaan tai opintoihin kuuluvassa työssäoppimisessa vakavaa piittaamattomuutta omaan tai toisen henkilön terveyteen taikka yleiseen turvallisuuteen. Lisäksi opiskelu-oikeuden palauttamista voisi hakea, jos opiskelu-oikeuden peruuttamisen on aiheuttanut koulutuksen aikana ilmennyt sellainen sairaus, vamma tai muu terveydentilaa koskeva seikka, joka on katsottu esteeksi koulutukseen osallistumiselle ja tutkinnon suorittamiselle. Koulutuksen järjestäjä voisi tällöin harkintansa mukaan palauttaa opiskelu-oikeuden, jos se katsoo opiskelu-oikeuden peruuttamisen aiheuttaneen perusteen poistuneen. Näyttövelvollisuus asiassa olisi opiskelu-oikeuden palauttamista hakevalla. Opiskelu-oikeuden menettäneen henkilön tulisi esimerkiksi työkyvyn arviointimenettelyyn osallistumisella, lääkärinlausunnolla ja muulla vastaavalla todistuksella osoittaa, että opiskelu-oikeuden palauttamiselle on riittävät perusteet.

34 a § Päihdetestaus

Uudessa 34 a §:ssä ehdotetaan säädettävän päihdetestauksesta ammatillisessa koulutuksessa. Säännöksen edellytysten täytyessä opiskelija olisi velvollinen koulutuksen järjestäjän, lain 16 §:ssä tarkoitetun työpaikan tai oppisopimuskoulutuksessa 17 §:ssä tarkoitetun työnantajan määräyksestä osallistumaan terveydenhuollon ammattihenkilön ja laboratoriohenkilökunnan tekemään päihdetestiin.

Päihdetestiin määräämisestä päättäisi koulutuksen järjestäjän osalta kyseisen oppilaitoksen rehtori tai muulla nimikkeellä oppilaitoksen johtajana toimiva henkilö taikka hänen sijaisensa. Jos päihdetestiin määrääminen tapahtuu työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävässä koulutuksessa tai oppisopimuskoulutuksessa, päihdetestiin määräämisestä päättää työpaikan esimies tai työnantaja. Näissä tilanteissa ei välttämättä olisi mahdollista saada riittävän nopeasti asiaa käsiteltyä ja päätettyä päihdetestaukseen määräämisestä koulutuksen järjestäjän toimesta.

Jos opiskelijan epäiltäisiin esiintyvän alkoholin vaikutuksen alaisena, voitaisiin hänelle suorittaa puhalluskoe oppilaitoksen henkilökunnan toimesta. Puhalluskokeen suorittaminen perustuisi opiskelijan suostumukseen ja vapaaehtoisuuteen. Jos opiskelija kieltäytyisi puhalluskokeesta, hänet voitaisiin ohjata terveydenhuolto- tai laboratoriohenkilökunnan suorittamaan

päihdetestiin. Kurinpitoseuraamusta ei voitaisi määrätä pelkästään puhalluskokeen perusteella.

Velvoite osallistua päihdetestiin edellyttäisi, että on perusteltua aihetta epäillä opiskelijan esiintyvän päihteiden vaikutuksen alaisena opiskelutilanteessa, opiskeluun kuuluvassa harjoittelussa, käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävässä koulutuksessa taikka oppisopimuskoulutuksessa ja että testaaminen on välttämätöntä opiskelijan toimintakyvyn selvittämiseksi. Perusteltu epäily ei tarkoittaisi, että päihteiden käyttö olisi näytetty toteen, vaan se voisi perustua esimerkiksi opettajan tai harjoittelun ohjaajan tekemiin havaintoihin opiskelijan käyttäytymisestä tai työsuorituksesta, muilta oppilailta tai työ- taikka harjoittelupaikalta saatuun palautteeseen tai muihin tietolähteisiin, joita koulutuksen järjestäjä pitää luotettavina.

Lakiehdotus liittyy päihdetestaamisen edellytykseksi ne riskitekijät, jotka voivat toteutua toimimisesta päihteiden vaikutusten alaisena tai niistä riippuvaisena. Nämä vaikutukset on lueteltu 1 momentin 1—4 kohdassa ja ne vastaavat soveltuvin osin yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain säännöksiä.

Momentin 1 kohdan mukaan suojeltavana intressinä olisi opiskelijan itsensä tai toisen henki ja terveys. Henki tai terveys voi vaarantua esimerkiksi sellaisissa opinnoissa, käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävässä koulutuksessa taikka oppisopimuskoulutuksessa, joissa opiskelija käyttää vaarallisia koneita, laitteita tai työkaluja taikka vastaa esimerkiksi lääkkeiden annostelusta tai potilaiden hoidosta.

Momentin 2 kohdan mukaan suojeltavana intressinä olisi liikenneturvallisuus, joka voi vaarantua erityisesti kuljetuspalvelujen koulutusohjelmaan liittyvissä opinnoissa, käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävässä koulutuksessa taikka oppisopimuskoulutuksessa. Liikenneturvallisuus voi vaarantua myös muilla koulutusaloilla, jos opiskelija opintoihin käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävään koulutukseen taikka oppisopimuskoulutukseen liittyen kuljettaa ajoneuvoa.

Momentin 3 kohdan mukaan suojeltavina olisivat salassapitosäännöksiin suojattujen tietojen suoja ja eheys. Salassapitosäännöksiin suojattujen tietojen suoja tai eheys voi vaarantua esimerkiksi potilastietojen osalta sosiaali- ja terveysalalla.

Momentin 4 kohdan intressinä olisi ehkäistä huumaus- ja lääkeaineiden laitonta kauppaa, hallussapitoa, käyttöä ja leviämistä. Kohta koskisi tyypillisesti sosiaali- ja terveysalaa sekä lääkealaa, joissa opiskelijalla on mahdollisuus päästä käsiksi huumaus- ja lääkeaineisiin.

Tämän mukaisesti päihdetestaus olisi mahdollinen vain sellaisissa opintoihin sisältyvissä tilanteissa, joissa opiskelija suorittaa käytännön tehtäviä, joissa mainitut suojattavat intressit voivat vaarantua. Opetustilanteessa, missä opiskelijalla ei ole vastuuta ammatillisten tehtävien suorittamisesta, ei päihdetestauksen edellytykset täyty. Päihdetestauksen edellytysten arvioinnissa noudatettaisiin soveltuvin osin työelämän huumetestauksen käytäntöjä.

Esitettävän 2 momentin mukaan koulutuksen järjestäjällä on oltava kirjalliset toimintaohjeet opiskelijoiden päihteiden käytön ehkäisemiseksi ja päihdeongelmiin puuttumiseksi, jotta opiskelijalle voidaan tehdä päihdetesti. Opiskeluterveydenhuollon asema opiskelijoiden päihteidenkäytön ennaltaehkäisyssä ja ongelmakäyttäjien hoitoonohjauksessa ja tukemisessa on keskeinen.

Päihdetestin kustannuksista vastaisi koulutuksen järjestäjä. Tästä säädettäisiin pykälän 3 momentissa.

Esitettävässä 4 momentissa selvennettäisiin, että päihdetestissä saatu tieto on terveydentietona henkilötietolain (523/1999) 11 §:ssä tarkoitettu arkaluontoinen tieto. Tietojen käsitte-

lyssä noudatettaisiin 42 §:n säännöksiä sekä henkilötietolain säännöksiä. Tietojensaantioikeutta koskevassa 43 §:ssä säädettäisiin tietojen luovuttamisesta koulutuksen järjestäjälle kurinpitotoimien arviointia varten.

Päihdetestistä kieltäytymisen tai positiivisen testituloksen antamisen seurauksena voisi johtaa 35 §:n mukaisiin kurinpitotoimiin. Kurinpitorangaistus edellyttäisi aina terveydenhuolto- tai laboratoriohenkilökunnan suorittamaa testausta tai kieltäytymistä mainitusta testistä. Oikeusturvan takeina näissä tilanteissa olisi mahdollisuus valittaa kurinpitoasiassa tehdystä päätöksestä 44 §:n mukaisesti hallinto-oikeuteen.

35 § Kurinpito

Kurinpitosäännöksen 1 momenttia ehdotetaan täydennettäväksi päihdetestauksen osalta. Päihdetestauksesta kieltäytyminen tai päihteiden väärinkäyttöä osoittavan näytteen antaminen voisi johtaa kurinpitomenettelyssä kirjalliseen varoitukseen. Voimassa olevan säännöksen mukaisesti teon tai laiminlyönnin vakavuus tai epäasiallisen käyttäytymisen jatkaminen kirjallisen varoituksen jälkeen voisi johtaa enintään vuoden määräaikaiseen erottamiseen oppilaitoksesta sekä erottamiseen asuntolasta määräajaksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi.

Ehdotetun 2 momentin mukaan opiskelija voitaisiin erottaa oppilaitoksesta ja asuntolasta pysyvästi, jos opiskelijan teko tai laiminlyönti on erittäin vakava ja jos sen voidaan katsoa aiheuttaneen vakavaa uhkaa tai vahinkoa toisen henkilön terveyteen tai yleiseen turvallisuuteen. Merkitystä ei ole sillä, tapahtuuko teko tai laiminlyönti oppilaitoksen tai koulutuksen järjestäjän tiloissa, vaan se voi liittyä myös esimerkiksi harjoitteluun tai työssäoppimiseen. Sen sijaan opintoihin liittymätön toiminta opiskelijan vapaa-ajalla ei kuulu kurinpitosäännöksen piiriin.

Nykyiset 2-4 momentit siirtyisivät sisällöltään muuttumattomina uusiksi 3-5 momentiksi.

Kurinpitorangaistuksista päättämisen yhteydessä koulutuksen järjestäjällä olisi lain 37 a §:n mukaisesti velvollisuus tarvittaessa ohjata opiskelija hakemaan opiskelijahuoltopalveluja.

35 a § Menettely kurinpitoasiassa ja opiskeluoikeuden peruuttamista koskevassa asiassa

Pykälässä säädetään menettelystä kurinpitoasioissa ja opiskeluoikeuden peruuttamista koskevissa asioissa. Menettelyyn esitetään eräitä täsmennyksiä, jotka johtuvat 35 §:n 2 momentissa esitettävistä kurinpitorangaistuksia koskevista muutoksista sekä 32 §:ssä esitettävistä opiskeluoikeuden peruuttamista koskevista muutoksista.

Ennen kuin opiskelijan pysyvästä tai määräaikaisesta erottamisesta oppilaitoksesta tai asuntolasta päätetään samoin kuin ennen kirjallisen varoituksen antamista rangaistukseen syynä oleva teko tai laiminlyönti on yksilöitävä. Opiskelijaa tulee kuulla ja hankkia tarpeellinen selvitys. Myös alaikäisen opiskelijan huoltajaa tulee kuulla. Koska 18 vuotta täyttänyt opiskelija on täysi-ikäinen, hänen vanhempiaan ei tarvitse kuulla ennen kurinpitorangaistuksen antamista, vanhemmille voidaan kuitenkin varata mahdollisuus tulla kuulluksi.

Kurinpitorangaistuksen perusteena olevat tapahtumat tulee selvittää erityisen hyvin kun on kysymys pysyvästä erottamisesta. Todistajina voidaan kuulla esimerkiksi muita opiskelijoita tai oppilaitoksen henkilökuntaa. Kuuleminen on syytä yleensä kirjata.

Päätettäessä 32 §:ssä säädetystä opiskeluoikeuden peruuttamisesta menetellään pääosin samoin kuin päätettäessä kurinpitorangaistuksesta. Koska opiskeluoikeuden peruuttamiseen johtuvat syyt voivat olla hyvin erityyppisiä säännöksessä korostetaan tarvittavan asiantuntija- ja muun selvityksen hankkimista. Opiskeluoikeus voidaan peruuttaa esimerkiksi terveydentilaan liittyvien syiden perusteella, tällöin on hankittava tarvittava lääketieteellinen tai muu selvitys.

Säännöksessä esitetään täsmennettäväksi erottamista sekä opiskeluoikeuden peruuttamista koskevaa päätöksentekoa. Kuntalain 14 §:n mukaan toimivaltaa hallinnollisen pakon käyttämistä sisältävissä asioissa voidaan siirtää vain toimielimille. Säännöksessä esitetään tämä huomioon ottaen, että pysyvästä ja määräaikaisesta erottamisesta oppilaitoksesta ja asuntolasta sekä opiskeluoikeuden peruuttamisesta päättäisi koulutuksen järjestäjän asettama monijäseninen toimielin. Päätösvalta määritellään koulutuksen järjestäjän johtosäännössä tai vastaavassa asiakirjassa.

35 b § Häiritsevän tai turvallisuutta vaarantavan opiskelijan poistaminen

Pykälään ei esitetä sisällöllisiä muutoksia. 35 §:ään esitetään lisättäväksi uusi 2 momentti. 35 § b:n 1 momentissa esitetään tämän vuoksi viitattavaksi 35 §:n 3 ja 4 momenttiin.

35 c § Kurinpitomenettelyn suhde syytteen vireillä oloon ja tuomioistuimen ratkaisuun

Pykälässä säädetään kurinpitomenettelyn suhteesta syytteen vireillä oloon ja tuomioistuimen ratkaisuun. Pykälään ei esitetä muita sisällöllisiä muutoksia, kuin että 35 c §:n 3 momentissa viitataan myös 35 §:n 2 momentissa säädettäväksi esitettyyn pysyvään erottamiseen oppilaitoksesta tai asuntolasta.

42 a § Opiskelijan ja opiskelijaksi pyrkivän terveydentilaa koskevien tietojen käsittely

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi koulutuksen järjestäjän oikeudesta käsitellä opiskelijan terveydentilaa koskevia tietoja. Muuten henkilötietojen käsittelyyn sovellettaisiin henkilötietolakea. Ehdotetun säännöksen mukaan opiskelijan terveydentilaa koskevia tietoja saisivat käsitellä vain ne henkilöt, jotka valmistelevat taikka tekevät päätöksen opiskelijavalinnasta, opiskeluoikeuden peruuttamisesta tai kurinpidosta tai antavat lausuntoja näissä asioissa.

Koulutuksen järjestäjä toimii opiskelijoita koskevien tietojen henkilötietolaissa tarkoitettuna rekisterinpitäjänä. Pykälän 2 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän tulisi ehdotetun säännöksen mukaisesti säilyttää terveydentilaa koskevat tiedot erillään muista henkilötiedoista. Opiskelijan terveydentilaa koskevat tiedot tulisi poistaa asianomaisesta rekisteristä henkilötietolain 12 §:n 2 momentin mukaisesti välittömästi sen jälkeen kun niiden käsittelylle ei olisi enää lakisääteisten tehtävien edellyttämää perustetta Lakiehdotuksen mukaan tietojen poistaminen rekisteristä tulisi tapahtua viimeistään neljän vuoden kuluttua tietojen merkitsemisestä rekisteriin.

43 § Tietojensaantioikeus

Ehdotuksen mukaan pykälän 1 ja 2 momentti säilyisivät sisällöltään muuttumattomina.

Pykälän 3 momentin mukaan koulutuksen järjestäjällä olisi salassapitosäännösten estämättä oikeus saada terveydenhuollon ammattihenkilöltä kirjallinen johtopäätös opiskelijan terveydentilasta opiskeluoikeuden arviointia varten sekä kirjallinen johtopäätös päihdetestistä kurinpitotoimien arviointia varten.

Ehdotetussa 4 momentissa turvataan koulutuksen järjestäjän tiedonsaanti tilanteissa, joissa toisen koulutuksen järjestäjän tai korkeakoulun aiemmin tekemä opiskeluoikeuden peruuttamispäätös voi vaikuttaa opiskelijaksi ottamisen tai opiskeluoikeuden arviointiin. Säännös tulisi sovellettavaksi 32 §:ssä tarkoitetuilla koulutusaloilla, joita koskee mahdollisuus opiskeluoikeuden peruuttamiseen erityisten turvallisuus- ja suojeluvaatimusten perusteella. Koulutuksen järjestäjä voisi säännöksen nojalla saada toiselta koulutuksen järjestäjältä tai korkeakoululta tiedot opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä ja sen perusteluista, kun

opiskelijaksi pyrkivä on opiskelijaksi hakeutuessaan ilmoittanut koulutuksen järjestäjän pyynnöstä aiemmasta opiskeluoikeuden peruuttamisesta. Koulutuksen järjestäjä voisi pyytää tiedot myös opintojen alettua, mikäli on aihetta epäillä että opiskelija olisi opiskelijaksi hakeutuessaan salannut tiedon päätöksestä.

Ehdotetussa 5 momentissa säädettäisiin koulutuksen järjestäjän velvollisuudesta antaa sosiaali- ja terveysalan opiskelijoiden opiskeluoikeuden peruuttamista koskevat tiedot Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle (Valvira) sen valvontatehtävien hoitamista varten. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto huolehtii yleisesti asiakas- ja potilasturvallisuuden valvonnasta sekä vastaa terveydenhuollon ammattihenkilöiden ohjauksesta ja valvonnasta. Koulutuksen järjestäjän tulee antaa tiedot oma-aloitteisesti sekä vireillä olevan asian käsittelystä että tehdystä päätöksestä ja sen perusteluista. Terveys- ja terveydenhuollon opiskelijat kuuluvat Valviran valvontasäännösten piiriin, jos he työskentelevät tilapäisesti ammattihenkilönä työ- tai virkasuhteessa. Valvontavirasto voi saamansa tiedon perusteella avustaa asian selvittämisessä sekä ryhtyä tarvittaviin turvaamistoimiin.

44 § Muutoksenhaku

Muutoksenhakusäännöksen 1, 2, 4 ja 5 momenttiin ehdotetaan tarkistuksia ehdotettujen opiskeluoikeuden peruuttamista ja pysyvää erottamista koskevien uusien säännösten johdosta. Opiskeluoikeuden peruuttamista ja pysyvää erottamista koskevaan päätökseen voisi hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeudelta. Valitus tulee tehdä 14 päivän kuluessa siitä, kun päätös on annettu tiedoksi opiskelijalle. Asiat tulee käsitellä kiireellisenä.

Ehdotetun uuden 6 momentin mukaan hallinto-oikeuden päätökseen opiskeluoikeuden peruuttamisesta olisi mahdollista valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

1.2 Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta

11 § Opiskelijan oikeuksia ja velvollisuuksia koskeva viittaussäännös

Pykälää ehdotetaan täydennettäväksi siten, että ammatillisesta koulutuksesta annetun lain säännöksiä opiskeluoikeuden peruuttamisesta ja palauttamisesta sekä päihdetestauksesta sovelletaan myös ammatilliseen aikuiskoulutukseen. Ammatillisella aikuiskoulutuksella tarkoitetaan näyttötutkintoihin valmistavaa koulutusta sekä muuta kuin näyttötutkintoon valmistavaa ammatillista lisäkoulutusta. Sen sijaan säännöksiä ei ehdoteta ulotettavaksi itse näyttötutkintojen suorittamiseen.

Ammatillisena aikuiskoulutuksena voidaan suorittaa ammatillisia perustutkintoja vastaavia ammatti- ja erikoisammattitutkintoja sosiaali- ja terveysalalta, humanistiselta ja kasvatusalalta, liikenteen alalta sekä turvallisuusalalta. Tämän vuoksi on perusteltua ulottaa mahdollisuus opiskeluoikeuden uudelleen arviointiin ja päihdetestaukseen myös näihin tutkintoihin valmistavaan koulutukseen.

Pykälän 2 kohtaa ehdotetaan täydennettäväksi siten, että valmistavassa koulutuksessa sovelletaan ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin ehdotettavaa säännöstä siitä, ettei opiskelijaksi voida ottaa henkilöä, jolta on peruutettu opiskeluoikeus, jos se on ilmeisesti esteenä koulutukseen osallistumiselle. Näin ollen esimerkiksi henkilö, jolta on peruutettu opiskeluoikeus ammatillisen peruskoulutuksen puolella, ei voisi hakeutua vastaavaan valmistavaan ammatilliseen aikuiskoulutukseen. Opiskelijaksi pyrkivän olisi koulutukseen hakeutuessaan pyydettäessä ilmoitettava tieto aiemmasta opiskeluoikeuden peruuttamisesta toisessa oppilaitoksessa.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 6 a kohta, jonka perusteella opiskeluoikeuden peruuttaminen tulisi mahdolliseksi samoin edellytyksin kuin ammatillisesta koulutuksesta annetussa

laissa. Opiskelijalta voitaisiin siten peruuttaa opiskeluoikeus rajoitetuissa tilanteissa sellaisessa valmistavassa koulutuksessa, jossa tutkintoon johtavat opinnot tai ammatissa toimiminen edellyttävät alaikäisten parissa työskentelyä tai niihin liittyy potilas-, asiakas- tai liikenneturvallisuutta taikka yleistä turvallisuutta koskevia vaatimuksia.

Pykälään ehdotettavan uuden 6 b kohdan mukaan sovellettaisiin myös opiskeluoikeuden palauttamista koskevia säännöksiä. Näin ollen henkilö, jolta on peruutettu opiskeluoikeus, voisi aikaisintaan kahden vuoden kuluttua opiskeluoikeuden peruuttamista koskevan päätöksen tekemisestä hakea opiskeluoikeuden palauttamista, jos opiskeluoikeuden peruuttamisen aiheuttaneet perusteet ovat poistuneet.

Ehdotettavan uuden 8 a kohdan mukaan myös päihdetestaus olisi mahdollista näyttötutkintoon valmistavassa koulutuksessa samoin edellytyksin kuin ammatillisessa peruskoulutuksessa. Velvoite osallistua päihdetestiin edellyttäisi, että on perusteltua aihetta epäillä opiskelijan esiintyvän päihteiden vaikutuksen alaisena opiskelutilanteessa ja että testaaminen on välttämätöntä opiskelijan toimintakyvyn selvittämiseksi ja että päihteiden vaikutuksen alaisena toimiminen vaarantaisi opiskelijan itsensä tai toisen henkeä tai terveyttä taikka muita ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 34 a §:n 1 momentissa suojattuja intressejä.

Pykälän 10 kohtaan ehdotetaan muutettavaksi siten, että viittaus koskee opiskeluoikeuden peruuttamista koskevia menettelysäännöksiä.

16 § Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain eräiden säännösten soveltaminen

Pykälää ehdotetaan täydennettäväksi siten, että ammatillisesta koulutuksesta annetun lain säännöksiä opiskelijan terveydentilaa koskevien tietojen käsittelystä sovelletaan myös ammatilliseen aikuiskoulutukseen. Säännökset tulisivat sovellettaviksi kurinpitomenettelyssä päihdetestauksen seurauksena sekä terveydentilan perusteella tehtävän opiskeluoikeuden peruuttamista koskevan asian käsittelyssä. Opiskelijan terveydentilaa koskevia tietoja saisivat käsitellä vain ne henkilöt, jotka valmistelevat taikka tekevät päätöksen tai antavat lausuntoja näissä asioissa. Terveydentilaa koskevat tiedot tulisi säilyttää erillään muista henkilötiedoista ja tiedot poistaa välittömästi sen jälkeen kun niiden käsittelylle ei olisi enää perustetta.

1.3 Ammattikorkeakoululaki

25 a § Opiskeluoikeuden peruuttaminen

Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi säännös opiskeluoikeuden peruuttamisesta. Säännöstä sovellettaisiin koulutusaloilla, joissa tutkintoon johtavat opinnot edellyttävät alaikäisten parissa työskentelyä tai joihin liittyy potilas-, asiakas- tai liikenneturvallisuutta taikka yleistä turvallisuutta koskevia vaatimuksia. Tällaisia ovat erityisesti humanistiseen ja kasvatukseen, liikenteen alaan sekä sosiaali- terveys- ja liikunta-alaan sisältyvät koulutusohjelmat. Säännöstä sovellettaisiin näin ollen esimerkiksi nuorisotyön, hoitotyön, sosiaalialan, merenkulun ja turvallisuusalan koulutusohjelmassa opiskeleviin. Tutkintoon johtavilla opinnoilla tarkoitetaan säännöksessä perus- ja ammattiopintojen lisäksi myös opintoihin olennaisena osana kuuluvaa harjoittelua. Opiskeluoikeuden peruuttamismahdollisuus voisi koskea myös ylempää ammattikorkeakoulututkintoa opiskelevia.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin myös niistä opiskelijaan liittyvistä tilanteista, jotka voisivat johtaa opiskeluoikeuden peruuttamiseen. Momentin 1 kohta voisi tulla sovellettavaksi esimerkiksi tapauksissa, joissa opiskelija ei ohjauksesta huolimatta saa harjoittelujaksoaan hyväksytysti suoritettua. Käytännön harjoittelussa opiskelijan toiminnasta tai laiminlyönneistä aiheutuva potilas- tai asiakasturvallisuuden toistuva vaarantuminen voi olla perusteena sille, ettei opiskelija saa harjoittelusta suoritusmerkintää. Tällöin ammattikorkeakoululla olisi mahdollisuus harkita opiskeluoikeuden poistamista.

Säännöksen 2 kohdan soveltaminen puolestaan edellyttäisi opiskelijan vakavaa piittaamattomuutta käytöstä opintoihin liittyvässä toiminnassa, jonka seurauksena opiskelijan tai toisen henkilön terveys vaarantuu tai aiheutuu uhkaa yleiselle turvallisuudelle. Piittaamattomuus voisi ilmetä esimerkiksi välinpitämättömyytenä sovellettavia turvallisuusmääräyksiä kohtaan.

Säännöksen 3 kohdan mukaan opiskelijalta voitaisiin peruuttaa opiskeluoikeus, jos hänellä ilmenee koulutuksen aikana sellainen terveydentilaa koskeva seikka, joka on ilmeinen este tutkinnon suorittamisen. Terveystilaan liittyvällä seikalla, joka olisi ilmeinen este tutkinnon suorittamiselle tarkoitettaisiin sellaisia fyysiseen tai psyykkiseen toimintakykyyn vaikuttavia tekijöitä, jotka estäisivät tutkinnon suorittamisen ja aiheuttaisivat säännöksellä suojattavien suojele- ja turvallisuuskäytäntöjen vaarantumisen.

Säännöksen 4 kohtaa voitaisiin soveltaa silloin, kun opiskelija on tuomittu rangaistukseen yleisessä tuomioistuimessa ja tehty rikos osoittaa ilmeistä soveltumattomuutta kyseisiin opintoihin. Säännöksen soveltaminen ei edellytä sitä, että tuomio olisi annettu opiskeluaikana esimerkiksi ammattikorkeakoulussa tai harjoittelupaikassa tehdystä rikoksesta. Rangaistukseen tuomitsemisajankohtaa ei ole säännöksessä rajattu voimassa olevaan opiskeluoikeuteen. Säännöstä voitaisiin soveltaa kuitenkin vain silloin, kun tehty rikos osoittaa ilmeistä soveltumattomuutta kyseisiin opintoihin. Tällainen tilanne voisi olla kyseessä esimerkiksi silloin, kun opiskelija on tuomittu henkeen ja terveyteen kohdistuvasta rikoksesta tai huumausaineriikoksesta ja hän opiskelee terveysalalla.

Säännöksen 5 kohdan mukaan opiskelijalta voitaisiin peruuttaa opiskeluoikeus, jos hän on ammattikorkeakouluun pyrkiessään salannut tiedon opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä ja jos tietoa on pyydetty opiskelijavalinnan yhteydessä.

Säännöksen 1 momentin edellytysten täytyessä opiskelija ei menettäisi opiskeluoikeuttaan automaattisesti, vaan ammattikorkeakouluilla olisi asiassa eri toimintavaihtoehtoja. Ammattikorkeakoulun tulisi joka tapauksessa 2 momentissa edellytetyn mukaisesti edistää opiskelijan hakeutumista muuhun koulutukseen. Lisäksi opiskelija voitaisiin tämän suostumuksella siirtää ammattikorkeakoulun muuhun koulutusohjelmaan, jonka opiskelijaksi ottamisen edellytykset hän täyttää. Siirron edellytyksenä on arvio siitä, että opiskelijalla on edellytykset saavuttaa tutkintovaatimukset toisella alalla. Opiskelijaksi hakeutumisessa ei tällöin tarvitsisi soveltaa varsinaista opiskelijavalintaa koskevia säännöksiä. Opiskelijan siirtyminen toiseen koulutusohjelmaan merkitsisi sitä, että opiskeluoikeuden peruuttamista koskeva menettelyprosessi lopetettaisiin kesken eikä päätöstä opiskeluoikeuden peruuttamisesta tarvitsisi tehdä. Opiskelijan siirtymisestä toiseen koulutusohjelmaan tulee sopia kirjallisesti ja samalla kirjata opiskeluoikeudesta luopuminen aiempaan koulutusohjelmaan.

Säännöksen 3 ja 4 momentissa säädettäisiin opiskeluoikeuden peruuttamispäätökseen liittyvästä menettelystä ja 5 momentissa opiskelijaksi pyrkivän velvollisuudesta antaa pyydettyä tietoa aiemmasta opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä. Korkeakoulun tulisi pyytää tietoa vain niihin koulutuksiin hakeuduttaessa, joita koskee mahdollisuus opiskeluoikeuden peruuttamiseen.

Säännöksen 6 momentissa säädettäisiin opiskelijan velvollisuudesta antaa ammattikorkeakoululle momentin 3 kohdassa tarkoitetut terveydentilaansa koskevat tiedot. Opiskeluoikeuden peruuttamista koskeva päätös voitaisiin tarvittaessa tehdä siitä huolimatta, ettei opiskelija antaisi terveydentilaansa koskevia tietoja. Jos on perusteltua aiheuttaa epäillä, että opiskelijalla on terveydentilallinen este tutkinnon suorittamiselle, voisi ammattikorkeakoulu määrätä hänet terveydentilan toteamiseksi suoritettaviin tarkastuksiin ja tutkimuksiin. Ammattikorkeakoulu vastaisi määräämistään tarkastuksista ja tutkimuksista aiheutuvista kustannuksista.

25 b § *Opiskelu oikeuden palauttaminen*

Pykälässä säädettäisiin mahdollisuudesta hakea opiskelu oikeuden palauttamista, jonka voisi tehdä aikaisintaan kahden vuoden kuluttua opiskelu oikeuden peruuttamista koskevan päätöksen tekemisestä. Opiskelu oikeuden palauttamista voisi hakea siinä tapauksessa, että henkilöltä on peruutettu opiskelu oikeus, koska hän ei ole saavuttanut opinnoissaan tutkinto vaatimuksia tai koska hän on osoittanut opinnoissaan vakavaa piittaamattomuutta omaan tai toisen henkilön terveyteen tai yleiseen turvallisuuteen taikka koska hänellä on koulutuksen aikana ilmennyt sellainen terveydentilaa koskeva seikka, joka on katsottu esteeksi tutkinnon suorittamiselle. Ammattikorkeakoulu voisi tällöin harkintansa mukaan palauttaa opiskelu oikeuden, jos se katsoo opiskelu oikeuden peruuttamisen aiheuttaneen perusteen poistuneen. Näyttövelvollisuus asiassa olisi opiskelu oikeuden palauttamista hakevalla. Opiskelu oikeuden menettäneen henkilön tulisi esimerkiksi työkyvyn arviointimenettelyyn osallistumisella, lääkärintilauksella ja muulla vastaavalla todistuksella osoittaa, että opiskelu oikeuden palauttamiselle on riittävät perusteet.

25 c § *Päihdetestaus*

Uudessa 25 c §:ssä säädettäisiin päihdetestauksesta. Säännöksen edellytysten täytyessä opiskelija olisi velvollinen ammattikorkeakoulun määräyksestä osallistumaan terveydenhuollon ammattihenkilön ja laboratoriohenkilökunnan tekemään päihdetestiin. Päihdetestiin määrittämisestä päättäisi ammattikorkeakoulun rehtori tai hänen sijaisensa taikka muu ammattikorkeakoulun säännöissä määrätty henkilö tai taho. Ammattikorkeakoulu määräisi opiskelijan tarvittaessa päihdetestiin myös opintoihin kuuluvan harjoittelun aikana, jolloin välitön tiedonkulkua ammattikorkeakoulun ja harjoittelupaikan välillä on oleellisen tärkeää.

Jos opiskelijan epäiltäisiin esiintyvän alkoholin vaikutuksen alaisena, voitaisiin hänelle suorittaa puhalluskoe ammattikorkeakoulun henkilökunnan toimesta. Puhalluskokeen suorittaminen perustuisi opiskelijan suostumukseen ja vapaaehtoisuuteen. Jos opiskelija kieltäytyisi puhalluskokeesta, hänet voitaisiin ohjata terveydenhuolto- tai laboratoriohenkilökunnan suorittamaan päihdetestiin. Kurinpitoseuraamusta ei voitaisi määrätä pelkästään puhalluskokeen perusteella.

Velvoite osallistua päihdetestiin edellyttäisi, että on perusteltua aihetta epäillä opiskelijan esiintyvän päihteiden vaikutuksen alaisena opiskelutilanteessa tai opiskeluun kuuluvassa harjoittelussa ja että testaaminen on välttämätöntä opiskelijan toimintakyvyn selvittämiseksi. Perusteltu epäily ei tarkoittaisi, että päihteiden käyttö olisi näytetty toteen, vaan se voisi perustua esimerkiksi opettajan tai harjoittelun ohjaajan tekemiin havaintoihin opiskelijan käyttäytymisestä tai työsuorituksesta, muilta oppilailta tai harjoittelupaikalta saatuun palautteeseen tai muihin tietolähteisiin, joita ammattikorkeakoulu pitää luotettavina.

Lakiehdotus liittyy päihdetestaamisen edellytykseksi ne riskitekijät, jotka voivat toteutua toimimisesta päihteiden vaikutusten alaisena tai niistä riippuvaisena. Nämä vaikutukset on lueteltu 1 momentin 1—4 kohdassa ja ne vastaavat soveltuvin osin yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain säännöksiä.

Momentin 1 kohdan mukaan suojeltavana intressinä olisi opiskelijan itsensä tai toisen henki ja terveys. Henki tai terveys voi vaarantua esimerkiksi sellaisissa opinnoissa tai harjoittelussa, joissa opiskelija käyttää vaarallisia koneita, laitteita tai työkaluja taikka vastaa esimerkiksi lääkkeiden annostelusta tai potilaiden hoidosta.

Momentin 2 kohdan mukaan suojeltavana intressinä olisi liikenneturvallisuus, joka voi vaarantua, jos opiskelija opintoihin tai harjoitteluun liittyen kuljettaa ajoneuvoa.

Momentin 3 kohdan mukaan suojeltavina olisivat salassapitosäännöksin suojattujen tietojen suoja ja eheys. Salassapitosäännöksin suojattujen tietojen suoja tai eheys voi vaarantua esimerkiksi potilastietojen osalta sosiaali- ja terveysalalla.

Momentin 4 kohdan intressinä olisi ehkäistä huumaus- ja lääkeaineiden laitonta kauppaa, hallussapitoa, käyttöä ja leviämistä. Kohta koskisi tyypillisesti sosiaali- ja terveysalaa, joissa opiskelijalla on mahdollisuus päästä käsiksi huumaus- ja lääkeaineisiin.

Ehdotettavan 2 momentin mukaan ammattikorkeakoululla on oltava kirjalliset toimintaohjeet opiskelijoiden päihteiden käytön ehkäisemiseksi ja päihdeongelmiin puuttumiseksi, jotta opiskelijalle voidaan tehdä päihdetesti. Opiskeluterveydenhuollon asema opiskelijoiden päihteidenkäytön ennaltaehkäisyssä ja ongelmakäyttäjien hoitoonohjauksessa ja tukemisessa on keskeinen.

Ehdotettavan 3 momentin perusteella ammattikorkeakoulu vastaisi päihdetestauksesta aiheutuvista kustannuksista.

Ehdotettavassa 4 momentissa selvennettäisiin, että päihdetestissä saatu tieto on terveydentilätietona henkilötietolain (523/1999) 11 §:ssä tarkoitettu arkaluontoinen tieto. Tietojen käsittelyssä noudatettaisiin 25 d §:n säännöksiä sekä henkilötietolain säännöksiä. Tietojensaantioikeutta koskevassa 40 §:ssä säädettäisiin tietojen luovuttamisesta ammattikorkeakoululle kurinpitotoimien arviointia varten.

Päihdetestistä kieltäytymisen tai positiivisen testituloksen antamisen seurauksena voisi johtaa 28 §:n mukaisiin kurinpitotoimiin. Kurinpitorangeistus edellyttäisi aina terveydenhuolto- tai laboratoriohenkilökunnan suorittamaa testausta tai kieltäytymistä mainitusta testistä. Oikeusturvan takeina näissä tilanteissa olisi mahdollisuus valittaa ammattikorkeakoulun rehtorin tai hallituksen kurinpitoasiassa tekemästä päätöksestä 42 §:n mukaisesti hallinto-oikeuteen.

25 d § Opiskelijan terveydentilaa koskevien tietojen käsittely

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi ammattikorkeakoulun oikeudesta käsitellä opiskelijan terveydentilaa koskevia tietoja. Muuten henkilötietojen käsittelyyn sovellettaisiin henkilötietolakia. Ehdotetun säännöksen mukaan opiskelijan terveydentilaa koskevia tietoja saisivat käsitellä ammattikorkeakoulussa vain ne henkilöt, jotka valmistelevat taikka tekevät päätöksen tai antavat lausuntoa kurinpitoasiassa.

Ammattikorkeakoulu toimii opiskelijoita koskevien tietojen henkilötietolaissa tarkoitettuna rekisterinpitäjänä. Pykälän 2 momentin mukaan ammattikorkeakoulun tulisi ehdotetun säännöksen mukaisesti säilyttää terveydentilaa koskevat tiedot erillään muista henkilötiedoista. Opiskelijan terveydentilaa koskevat tiedot tulisi poistaa ammattikorkeakoulun asianomaisesta rekisteristä henkilötietolain 12 §:n 2 momentin mukaisesti välittömästi sen jälkeen kun niiden käsittelylle ei olisi enää lakisääteisten tehtävien edellyttämää perustetta Lakiehdotuksen mukaan tietojen poistaminen rekisteristä tulisi tapahtua viimeistään neljän vuoden kuluttua tietojen merkitsemisestä rekisteriin.

28 § Kurinpito

Kurinpitosäännöksen 1 momenttia ehdotetaan täydennettäväksi päihdetestauksen osalta. Päihdetestauksesta kieltäytyminen tai päihteiden väärinkäyttöä osoittavan näytteen antaminen voisi johtaa kurinpitomenettelyssä kirjalliseen varoitukseen. Enintään yhden vuoden määräajaksi erottamisen perusteena voisi jatkossa olla vakavuuden lisäksi se, että opiskelija jatkaa epäasiallista käyttäytymistä kirjallisen varoituksen saatuaan. Ammattikorkeakoululla tulisi tarvittaessa olla mahdollisuus varmistaa järjestys ja opiskelurauha erottamalla määräajak-

si opiskelija, joka jatkaa häiritsevää tai muuten epäasiallista käyttäytymistään kirjallisesta varoituksesta huolimatta.

Ehdotetun 2 momentin mukaan opiskelija voitaisiin erottaa ammattikorkeakoulusta pysyvästi, jos opiskelijan teko tai laiminlyönti on erittäin vakava ja jos sen voidaan katsoa aiheuttaneen vakavaa uhkaa tai vahinkoa toisen henkilön terveyteen tai yleiseen turvallisuuteen. Merkitystä ei ole sillä, tapahtuuko teko tai laiminlyönti ammattikorkeakoulun tiloissa, vaan se voi liittyä myös esimerkiksi harjoitteluaikaan. Sen sijaan opintoihin liittymätön toiminta opiskelijan vapaa-ajalla ei kuulu kurinpitosäännöksen piiriin.

Kurinpitoon liittyvästä menettelystä säädettäisiin pykälän 3 momentissa nykyistä sääntelyä vastaavasti. Ennen varoituksen antamista tai opiskelijan erottamista ammattikorkeakoulun on varattava opiskelijalle tilaisuus tulla asiassa kuulluksi. Kurinpitoasiassa tehdään kirjallinen päätös, josta voi valittaa 42 §:n säännösten mukaisesti hallinto-oikeuteen. Opiskelijan erottamista koskeva päätös voitaisiin panna täytäntöön siitä tehdystä valituksesta huolimatta, jollei hallinto-oikeus toisin määrää.

Ehdotetussa 4 momentissa säädettäisiin ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 35 §:n 5 momenttia vastaavasti, että opiskelijalta voitaisiin tutkimuksen ajaksi pidättää oikeus opiskeluun, jos opiskelija on tutkimuksen alaisena sellaisesta rikoksesta, että se on perusteltua rikoksen tai siihen liittyvien seikkojen vuoksi.

40 § *Tietojensaantioikeus*

Ehdotuksen mukaan pykälän 1 ja 2 momentti säilyisivät sisällöltään muuttumattomina.

Pykälän 3 momentin mukaan ammattikorkeakoululla olisi salassapitosäännösten estämättä oikeus saada terveydenhuollon ammattihenkilöltä kirjallinen johtopäätös opiskelijan terveydentilasta opiskeluoikeuden arviointia varten sekä kirjallinen johtopäätös päihdetestistä kurinpitotoimien arviointia varten.

Ehdotetussa 4 momentissa siirto-opiskelijalla tarkoitetaan säännöksessä henkilöä, joka hakee siirtoa ammattikorkeakoulusta toisen ammattikorkeakoulun vastaavaan koulutusohjelmaan. Tällöin kyse on siis siitä, että opiskelija haluaa siirtyä toiseen ammattikorkeakouluun suorittamaan samaa tutkintoa samassa koulutusohjelmassa. Siirtymiseen tarvitaan vastaanottavan ammattikorkeakoulun hyväksyntä ja opiskelijan eroaminen siitä ammattikorkeakoulusta, josta hän haluaa siirtyä pois. Ammattikorkeakoulut päättävät niistä edellytyksistä, joiden nojalla siirto voidaan hyväksyä.

Tilanteessa, jossa ammattikorkeakoulussa on vireillä 25 a §:ssä tarkoitettu opiskeluoikeuden peruuttamista koskeva käsittely, voisi opiskelija pyrkiä hakeutumaan siirto-opiskelijana toiseen ammattikorkeakouluun, jolloin opiskeluoikeuden poistamiseen liittyvä menettely jäisi kesken eikä peruuttamispäätöstä näin ollen käytännössä tehtäisi. Ehdotetun tietojensaantioikeutta koskevan säännöksen tarkoituksena on estää ongelman siirtyminen ja sen käsittelemättä jättäminen. Säännöksen perusteella ammattikorkeakoulu voisi pyynnöstä antaa sille ammattikorkeakoululle, johon opiskelija on hakenut siirto-opiskelijana, tiedon vireillä olevasta opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta käsittelystä. Säännös tulisi näin ollen sovellettavaksi vain 25 a §:ssä rajatuissa tapauksissa eli silloin, kun tutkintoon johtaviin opintoihin liittyy keskeisesti alaikäisten parissa työskentely tai erityisiä potilas-, asiakas-, työ- tai liikenneturvallisuutta taikka yleistä turvallisuutta koskevia vaatimuksia.

Ehdotetussa 5 momentissa turvataan ammattikorkeakoulun tiedonsaanti tilanteissa, joissa toisen korkeakoulun tai koulutuksen järjestäjän aiemmin tekemä opiskeluoikeuden peruuttamispäätös voi vaikuttaa opiskelijaksi ottamisen tai opiskeluoikeuden arviointiin. Säännös tulisi sovellettavaksi 25 a §:ssä tarkoitetuilla koulutusaloilla, joita koskee mahdollisuus opiskeluoikeuden

keuden peruuttamiseen erityisten turvallisuus- ja suojeleluvaatimusten perusteella. Ammattikorkeakoulu voisi säännöksen nojalla saada toiselta korkeakoululta tai koulutuksen järjestäjältä tiedot opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä ja sen perusteluista, kun opiskelijaksi pyrkivä on opiskelijaksi hakeutuessaan ilmoittanut ammattikorkeakoulun pyynnöstä aiemmasta opiskeluoikeuden peruuttamisesta. Ammattikorkeakoulu voisi pyytää tiedot myös opintojen alettua, mikäli on aihetta epäillä että opiskelija olisi opiskelijaksi hakeutuessaan salannut tiedon päätöksestä.

Ehdotetussa 6 momentissa säädettäisiin ammattikorkeakoulun velvollisuudesta antaa sosiaali- ja terveysalan opiskelijoiden opiskeluoikeuden peruuttamista koskevat tiedot Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle (Valvira) sen valvontatehtävien hoitamista varten. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto huolehtii yleisesti asiakas- ja potilasturvallisuuden valvonnasta sekä vastaa terveydenhuollon ammattihenkilöiden ohjauksesta ja valvonnasta. Ammattikorkeakoulun tulee antaa tiedot oma-aloitteisesti sekä vireillä olevan asian käsittelystä että tehdystä päätöksestä ja sen perusteluista. Terveystieteiden opiskelijat kuuluvat Valviran valvontasäännösten piiriin, jos he työskentelevät tilapäisesti ammattihenkilönä työ- tai virkasuhteessa. Valvontavirasto voi saamansa tiedon perusteella avustaa asian selvittämisessä sekä ryhtyä tarvittaviin turvaamistoimiin

42 § Muutoksenhaku

Hallinto-oikeuden päätökseen opiskeluoikeuden peruuttamisesta olisi mahdollista valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Säännös lainvoimaa vailla olevan päätöksen täytäntöönpanosta ulotettaisiin koskemaan määräaikaisen erottamisen lisäksi 28 §:n 2 momentin mukaista pysyvää erottamista sekä 25 a §:n mukaista opiskeluoikeuden peruuttamista. Päätös voitaisiin panna täytäntöön siitä tehdystä valituksesta huolimatta, jollei hallinto-oikeus toisin määrää.

1.4 Yliopistolaki

43 a § Opiskeluoikeuden peruuttaminen

Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi säännös opiskeluoikeuden peruuttamisesta. Säännöstä sovellettaisiin koulutusaloilla, joissa tutkintoon johtavat opinnot edellyttävät alaikäisten parissa työskentelyä tai niihin liittyy potilas-, asiakas- tai liikenneturvallisuutta taikka yleistä turvallisuutta koskevia vaatimuksia. Tällaisilla opinnoilla tarkoitetaan erityisesti kasvatustieteellisen, farmasian, terveystieteiden, sosiaalitieteiden, hammaslääketieteen, lääketieteellisen ja psykologian alan opintoja. Säännöstä sovellettaisiin näin ollen erityisesti farmaseutin, proviisorin, hammaslääketieteen, kasvatustieteen, terveystieteen, lääketieteen ja psykologian tutkintoja opiskeleviin. Tutkintoon johtavilla opinnoilla tarkoitetaan säännöksessä perus- ja aineopintojen lisäksi myös opintoihin kuuluvaa harjoittelua. Opiskeluoikeuden peruuttamismahdollisuus voisi koskea myös jatko-opiskelijoita, esimerkiksi erikoislääkärikoulutuksessa opiskelevia.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin myös niistä opiskelijaan liittyvistä tilanteista, jotka voisivat johtaa opiskeluoikeuden peruuttamiseen. Momentin 1 kohta voisi tulla sovellettavaksi esimerkiksi tapauksissa, joissa opiskelija ei ohjauksesta huolimatta saa harjoittelujaksoaan hyväksytysti suoritettua. Käytännön harjoittelussa opiskelijan toiminnasta tai laiminlyönneistä aiheutuva potilas- tai asiakasturvallisuuden toistuva vaarantuminen voi olla perusteena sille, ettei opiskelija saa harjoittelusta suoritusmerkintää. Tällöin yliopistolla olisi mahdollisuus harjota opiskeluoikeuden poistamista.

Säännöksen 2 kohdan soveltaminen puolestaan edellyttäisi opiskelijan vakavaa piittaamattomaa käytöstä opintoihin liittyvässä toiminnassa, jonka seurauksena opiskelijan tai toisen henki-

lön terveys vaarantuu tai aiheutuu uhkaa yleiselle turvallisuudelle. Piittaamattomuus voisi ilmetä esimerkiksi välinpitämättömyytenä sovellettavia turvallisuusmääräyksiä kohtaan.

Säännöksen 3 kohdan mukaan opiskelijalta voitaisiin peruuttaa opiskeluoikeus jos hänellä ilmenee koulutuksen aikana sellainen terveydentilaa koskeva seikka, joka on ilmeinen este tutkinnon suorittamisen. Terveystilaan liittyvällä seikalla, joka olisi ilmeinen este tutkinnon suorittamiselle tarkoitettaisiin sellaisia fyysiseen tai psyykkiseen toimintakykyyn vaikuttavia tekijöitä, jotka estäisivät tutkinnon suorittamisen ja aiheuttaisivat säännöksellä suojattavien suojele- ja turvallisuuskäytäntöjen vaarantumisen.

Säännöksen 4 kohtaa voitaisiin soveltaa silloin, kun opiskelija on tuomittu rangaistukseen yleisessä tuomioistuimessa ja tehty rikos osoittaa ilmeistä soveltumattomuutta kyseisiin opintoihin. Säännöksen soveltaminen ei edellytä sitä, että tuomio olisi annettu opiskeluaikana esimerkiksi yliopistossa tai harjoittelupaikassa tehdystä rikoksesta. Rangaistukseen tuomittamisajankohtaa ei ole säännöksessä rajattu voimassa olevaan opiskeluoikeuteen. Säännöstä voitaisiin soveltaa vain kuitenkin silloin, kun tehty rikos osoittaa ilmeistä soveltumattomuutta kyseisiin opintoihin. Tällainen tilanne voisi olla kyseessä esimerkiksi silloin, kun opiskelija on tuomittu henkeen ja terveyteen kohdistuvasta rikoksesta tai huumausainerikoksesta ja hän opiskelee lääketieteellisellä alalla.

Säännöksen 5 kohdan mukaan opiskelijalta voitaisiin peruuttaa opiskeluoikeus, jos hän on yliopistoon pyrkiessään salannut tiedon opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä ja jos tietoa on pyydetty opiskelijavalinnan yhteydessä.

Säännöksen 1 momentin edellytysten täytyessä opiskelija ei menettäisi opiskeluoikeuttaan automaattisesti, vaan yliopistolla olisi asiassa eri toimintavaihtoehtoja. Yliopiston tulisi joka tapauksessa 2 momentissa edellytetyn mukaisesti edistää opiskelijan hakeutumista muuhun koulutukseen. Lisäksi opiskelija voitaisiin tämän suostumuksella siirtää yliopiston toiseen tutkintoon johtavaan koulutukseen, jonka opiskelijaksi ottamisen edellytykset hän täyttää. Siirron edellytyksenä on arvio siitä, että opiskelijalla on edellytykset saavuttaa tutkintovaatimukset toisella alalla. Opiskelijaksi hakeutumisessa ei tällöin tarvitsisi soveltaa varsinaista opiskelijavalintaa koskevia säännöksiä. Opiskelijan siirtyminen merkitsisi sitä, että opiskeluoikeuden peruuttamista koskeva menettelyprosessi lopetettaisiin kesken eikä päätöstä opiskeluoikeuden peruuttamisesta tarvitsisi tehdä. Opiskelijan siirtymisestä toiseen koulutusohjelmaan tulee sopia kirjallisesti ja samalla kirjata opiskeluoikeudesta luopuminen aiempaan koulutusohjelmaan.

Säännöksen 3 ja 4 momentissa säädettäisiin opiskeluoikeuden peruuttamispäätökseen liittyvästä menettelystä ja 5 momentissa opiskelijaksi pyrkivän velvollisuudesta antaa pyydettyä tietoa aiemmasta opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä. Korkeakoulun tulisi pyytää tietoa vain niihin koulutuksiin hakeuduttaessa, joita koskee mahdollisuus opiskeluoikeuden peruuttamiseen.

Säännöksen 6 momentissa säädettäisiin opiskelijan velvollisuudesta antaa yliopistolle 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetut terveydentilaansa koskevat tiedot. Opiskeluoikeuden peruuttamista koskeva päätös voitaisiin tarvittaessa tehdä siitä huolimatta, ettei opiskelija antaisi terveydentilaansa koskevia tietoja. Jos on perusteltua aiheuttaa epäillä, että opiskelijalla on terveydentilallinen este tutkinnon suorittamiselle, voisi yliopisto määrätä hänet terveydentilan toteamiseksi suoritettaviin tarkastuksiin ja tutkimuksiin. Yliopisto vastaisi määräämistään tarkastuksista ja tutkimuksista aiheutuvista kustannuksista.

43 b § Opiskeluoikeuden palauttaminen

Pykälässä säädettäisiin mahdollisuudesta hakea opiskeluoikeuden palauttamista, jonka voisi tehdä aikaisintaan kahden vuoden kuluttua opiskeluoikeuden peruuttamista koskevan pää-

töksen tekemisestä. Opiskelu oikeuden palauttamista voisi hakea siinä tapauksessa, että henkilöltä on peruutettu opiskelu oikeus, koska hän ei ole saavuttanut opinnoissaan tutkinto vaatimuksia tai koska hän on osoittanut opinnoissaan vakavaa piittaamattomuutta omaan tai toisen henkilön terveyteen tai yleiseen turvallisuuteen taikka koska hänellä on koulutuksen aikana ilmennyt sellainen terveydentilaa koskeva seikka, joka on katsottu esteeksi tutkinnon suorittamiselle. Yliopisto voisi tällöin harkintansa mukaan palauttaa opiskelu oikeuden, jos se katsoo opiskelu oikeuden peruuttamisen aiheuttaneen perusteen poistuneen. Näyttövelvollisuus asiassa olisi opiskelu oikeuden palauttamista hakevalla. Opiskelu oikeuden menettäneen henkilön tulisi esimerkiksi työkyvyn arviointimenettelyyn osallistumisella, lääkärinlausunnolla ja muulla vastaavalla todistuksella osoittaa, että opiskelu oikeuden palauttamiselle on riittävät perusteet. Opiskelu oikeuden palauttamisesta päättäisi yliopistossa yliopiston hallitus.

43 c § Päihdetestaus

Uudessa 43 c §:ssä säädettäisiin päihdetestauksesta. Säännöksen edellytysten täytyessä opiskelija olisi velvollinen yliopiston määräyksestä osallistumaan terveydenhuollon ammattihenkilön ja laboratoriohenkilökunnan tekemään päihdetestiin. Päihdetestiin määräämisestä päättäisi yliopiston rehtori tai hänen sijaisensa taikka muu yliopiston johtosäännössä määrätty henkilö tai taho. Yliopisto määräisi opiskelijan tarvittaessa päihdetestiin myös opintoihin kuuluvan harjoittelun aikana, jolloin välitön tiedonkulku yliopiston ja harjoittelupaikan välillä on oleellisen tärkeää.

Jos opiskelijan epäiltäisiin esiintyvän alkoholin vaikutuksen alaisena, voitaisiin hänelle suorittaa puhalluskoe yliopiston henkilökunnan toimesta. Puhalluskokeen suorittaminen perustuisi opiskelijan suostumukseen ja vapaaehtoisuuteen. Jos opiskelija kieltäytyisi puhalluskokeesta, hänet voitaisiin ohjata terveydenhuolto- tai laboratoriohenkilökunnan suorittamaan päihdetestiin. Kurinpitoseuraamusta ei voitaisi määrätä pelkästään puhalluskokeen perusteella.

Velvoite osallistua päihdetestiin edellyttäisi, että on perusteltua aihetta epäillä opiskelijan esiintyvän päihteiden vaikutuksen alaisena opiskelutilanteessa tai opiskeluun kuuluvassa harjoittelussa ja että testaaminen on välttämätöntä opiskelijan toimintakyvyn selvittämiseksi. Perusteltu epäily ei tarkoittaisi, että päihteiden käyttö olisi näytetty toteen, vaan se voisi perustua esimerkiksi opettajan tai harjoittelun ohjaajan tekemiin havaintoihin opiskelijan käyttäytymisestä tai työsuorituksesta, muilta oppilailta tai harjoittelupaikalta saatuun palautteeseen tai muihin tietolähteisiin, joita yliopisto pitää luotettavina.

Lakiehdotus liittyy päihdetestaamisen edellytykseksi ne riskitekijät, jotka voivat toteutua toimimisesta päihteiden vaikutusten alaisena tai niistä riippuvaisena. Nämä vaikutukset on lueteltu 1 momentin 1—4 kohdassa ja ne vastaavat soveltuvin osin yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain säännöksiä.

Momentin 1 kohdan mukaan suojeltavana intressinä olisi opiskelijan itsensä tai toisen henki ja terveys. Henki tai terveys voi vaarantua esimerkiksi sellaisissa opinnoissa tai harjoittelussa, joissa opiskelija käyttää vaarallisia koneita, laitteita tai työkaluja taikka vastaa esimerkiksi lääkkeiden annostelusta tai potilaiden hoidosta.

Momentin 2 kohdan mukaan suojeltavana intressinä olisi liikenneturvallisuus, joka voi vaarantua, jos opiskelija opintoihin tai harjoitteluun liittyen kuljettaa ajoneuvoa.

Momentin 3 kohdan mukaan suojeltavina olisivat salassapitosäännöksiin suojattujen tietojen suoja ja eheys. Salassapitosäännöksiin suojattujen tietojen suoja tai eheys voi vaarantua esimerkiksi potilastietojen osalta sosiaali- ja terveysalalla.

Momentin 4 kohdan intressinä olisi ehkäistä huumaus- ja lääkeaineiden laitonta kauppaa, hallussapitoa, käyttöä ja leviämistä. Kohta koskisi tyypillisesti sosiaali- ja terveysalaa, joissa opiskelijalla on mahdollisuus päästä käsiksi huumaus- ja lääkeaineisiin.

Ehdotettavan 2 momentin mukaan yliopistolla on oltava kirjalliset toimintaohjeet opiskelijoiden päihteiden käytön ehkäisemiseksi ja päihdeongelmiin puuttumiseksi, jotta opiskelijalle voidaan tehdä päihdetesti. Opiskeluterveydenhuollon asema opiskelijoiden päihteidenkäytön ennaltaehkäisyssä ja ongelmakäyttäjien hoitoonohjauksessa ja tukemisessa on keskeinen.

Ehdotettavan 3 momentin perusteella yliopisto vastaisi päihdetestauksesta aiheutuvista kustannuksista.

Ehdotettavassa 4 momentissa selvennettäisiin, että päihdetestissä saatu tieto on terveydentilätietona henkilötietolain (523/1999) 11 §:ssä tarkoitettu arkaluontoinen tieto. Tietojen käsittelyssä noudatettaisiin 43 d §:n säännöksiä sekä henkilötietolain säännöksiä. Tietojensaantioikeutta koskevassa 43 e §:ssä säädettäisiin tietojen luovuttamisesta yliopistolle kurinpitotoimien arviointia varten.

Päihdetestistä kieltäytymisen tai positiivisen testituloksen antamisen seurauksena voisi joutua 28 §:n mukaisiin kurinpitotoimiin. Kurinpitovirasto edellyttäisi aina terveydenhuolto- tai laboratoriohenkilökunnan suorittamaa testausta tai kieltäytymistä mainitusta testistä. Oikeusturvan takeina näissä tilanteissa olisi mahdollisuus valittaa yliopiston rehtorin tai hallituksen kurinpitoasiassa tekemästä päätöksestä 83 §:n mukaisesti hallinto-oikeuteen.

43 d § Opiskelijan terveydentilaa koskevien tietojen käsittely

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi yliopiston oikeudesta käsitellä opiskelijan terveydentilaa koskevia tietoja. Muuten henkilötietojen käsittelyyn sovellettaisiin henkilötietolain säännöksiä. Ehdotettujen säännösten mukaan opiskelijan terveydentilaa koskevia tietoja saivat käsitellä yliopistossa vain ne henkilöt, jotka valmistelevat taikka tekevät päätöksen tai antavat lausuntoa kurinpitoasiassa.

Yliopisto toimii opiskelijoita koskevien tietojen henkilötietolaissa tarkoitettuna rekisterinpitäjänä. Yliopiston tulisi ehdotettujen säännösten mukaisesti säilyttää terveydentilaa koskevat tiedot erillään muista henkilötiedoista. Opiskelijan terveydentilaa koskevat tiedot tulisi poistaa yliopiston asianomaisesta rekisteristä henkilötietolain 12 §:n 2 momentin mukaisesti välittömästi sen jälkeen kun niiden käsittelylle ei olisi enää lakisääteisten tehtävien edellyttämää perustetta. Lakiehdotuksen mukaan tietojen poistaminen rekisteristä tulisi tapahtua viimeistään vuoden kuluttua tietojen merkitsemisestä rekisteriin.

43 e § Tietojensaantioikeus

Pykälän 1 momentin mukaan yliopistolla olisi salassapitosäännösten estämättä oikeus saada terveydenhuollon ammattihenkilöltä kirjallinen johtopäätös opiskelijan terveydentilasta opiskeluoikeuden arviointia varten sekä kirjallinen johtopäätös päihdetestistä kurinpitotoimien arviointia varten.

Säännöksen 2 momentissa säädettäisiin salassapitosäännöksiä koskevasta poikkeuksesta, kun opiskelija hakee toiseen yliopistoon siirto-opiskelijana opiskeluoikeuden peruuttamista koskevan käsittelyn kuluessa. Siirto-opiskelijalla tarkoitetaan säännöksessä henkilöä, joka hakee siirtoa siitä yliopistosta, jossa hän on kirjoilla, toisen yliopiston vastaavaan tai alaltaan läheiseen koulutusohjelmaan tai pääaineopintoihin tutkinnon suorittamista varten. Siirtymiseen tarvitaan vastaanottavan yliopiston hyväksyntä ja opiskelijan eroaminen siitä yliopistosta, josta hän haluaa siirtyä pois. Yliopistot päättävät niistä edellytyksistä, joiden nojalla siirto voidaan hyväksyä.

Tilanteessa, jossa yliopistossa on vireillä opiskeluoikeuden peruuttamista koskeva käsittely, voisi opiskelija pyrkiä hakeutumaan siirto-opiskelijana toiseen yliopistoon, jolloin opiskeluoikeuden poistamiseen liittyvä menettely jäisi kesken eikä peruuttamispäätöstä näin ollen käytännössä tehtäisi. Ehdotetun tietojensaantioikeutta koskevan säännöksen tarkoituksena on estää ongelman siirtyminen ja sen käsittelemättä jättäminen.

Ehdotetussa 3 momentissa turvataan yliopiston tiedonsaanti tilanteissa, joissa toisen korkeakoulun tai koulutuksen järjestäjän aiemmin tekemä opiskeluoikeuden peruuttamispäätös voi vaikuttaa opiskelijaksi ottamisen tai opiskeluoikeuden arviointiin. Säännös tulisi sovellettavaksi 43 a §:ssä tarkoitetuilla koulutusaloilla, joita koskee mahdollisuus opiskeluoikeuden peruuttamiseen erityisten turvallisuus- ja suojeluvaatimusten perusteella. Yliopisto voisi säännöksen nojalla saada toiselta korkeakoululta tai koulutuksen järjestäjältä tiedot opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä ja sen perusteluista, kun opiskelijaksi pyrkivä on opiskelijaksi hakeutuessaan ilmoittanut yliopiston pyynnöstä aiemmasta opiskeluoikeuden peruuttamisesta. Yliopisto voisi pyytää tiedot myös opintojen alettua, mikäli on aihetta epäillä että opiskelija olisi opiskelijaksi hakeutuessaan salannut tiedon päätöksestä.

Ehdotetussa 4 momentissa säädettäisiin yliopiston velvollisuudesta antaa sosiaali- ja terveysalan opiskelijoiden opiskeluoikeuden peruuttamista koskevat tiedot Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle (Valvira) sen valvontatehtävien hoitamista varten. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto huolehtii yleisesti asiakas- ja potilasturvallisuuden valvonnasta sekä vastaa terveydenhuollon ammattihenkilöiden ohjauksesta ja valvonnasta. Yliopiston tulee antaa tiedot oma-aloitteisesti sekä vireillä olevan asian käsittelystä että tehdystä päätöksestä ja sen perusteluista. Terveydenhuollon opiskelijat kuuluvat Valviran valvontasäännösten piiriin, jos he työskentelevät tilapäisesti ammattihenkilönä työ- tai virkasuhteessa. Valvontavirasto voi saamansa tiedon perusteella avustaa asian selvittämisessä sekä ryhtyä tarvittaviin turvaamistoimiin

45 § *Opiskelijan kurinpito*

Kurinpitosäännöstä ehdotetaan täydennettäväksi päihdetestaukseen ja pysyvään erottamiseen liittyvien säännösten osalta. Päihdetestauksesta kieltäytyminen tai päihteiden väärinkäyttöä osoittavan näytteen antaminen voisi johtaa kurinpitomenettelyssä kirjalliseen varoitukseen. Enintään yhden vuoden määräajaksi erottamisen perusteena voisi jatkossa olla vakavuuden lisäksi se, että opiskelija jatkaa epäasiallista käyttäytymistä kirjallisen varoituksen saatuaan. Yliopistolla tulisi tarvittaessa olla mahdollisuus varmistaa järjestys ja opiskelurauha erottamalla määräajaksi opiskelija, joka jatkaa häiritsevää tai muuten epäasiallista käyttäytymistään kirjallisesta varoituksesta huolimatta.

Ehdotetun 2 momentin mukaan opiskelija voitaisiin erottaa yliopistosta pysyvästi, jos opiskelijan teko tai laiminlyönti on erittäin vakava ja jos sen voidaan katsoa aiheuttaneen vakavaa uhkaa tai vahinkoa toisen henkilön terveyteen tai yleiseen turvallisuuteen. Merkitystä ei ole sillä, tapahtuuko teko tai laiminlyönti yliopiston tiloissa, vaan se voi liittyä myös esimerkiksi harjoittelupaikassa tapahtuvaan toimintaan. Sen sijaan opintoihin liittymätön toiminta opiskelijan vapaa-ajalla ei kuulu kurinpitosäännöksen piiriin.

Kurinpitoon liittyvästä menettelystä säädettäisiin pykälän 3 momentissa nykyistä säännöstä vastaavasti. Ennen varoituksen antamista tai opiskelijan erottamista yliopiston on varattava opiskelijalle tilaisuus tulla asiassa kuulluksi. Kurinpitoasiassa tehdään kirjallinen päätös, josta voi valittaa 83 §:n säännösten mukaisesti hallinto-oikeuteen. Opiskelijan erottamista koskeva päätös voitaisiin panna täytäntöön siitä tehdystä valituksesta huolimatta, jollei hallinto-oikeus toisin määrää.

Ehdotetussa 4 momentissa säädettäisiin, että opiskelijalta voitaisiin tutkimuksen ajaksi pidättää oikeus opiskeluun, jos opiskelija on tutkimuksen alaisena sellaisesta rikoksesta, että se on perusteltua rikoksen tai siihen liittyvien seikkojen vuoksi.

85 § Erottamispäätöksen täytäntöönpano

Säännös lainvoimaa vailla olevan päätöksen täytäntöönpanosta ulotettaisiin koskemaan määräaikaisen erottamisen lisäksi 42 §:n 2 momentin mukaista pysyvää erottamista. Erottamista koskeva päätös voitaisiin panna täytäntöön siitä tehdystä valituksesta huolimatta, jollei hallinto-oikeus toisin määrää.

2 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan syksyllä 2010 siten, että uudet säännökset otettaisiin käyttöön oppilaitoksissa syyslukukauden alussa 2010.

3 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Perustuslain mukaan lailla on säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista. Esitykseen sisältyy useita perusoikeusjärjestelmän kannalta merkityksellisiä lainkohtia, joista osasta ei nykyisissä säädöksissä ole lainkaan säännöksiä tai nykyisiä säännöksiä ehdotetaan muutettavan. Tällaisia ovat opiskelijoiden päihdetestaus, kurinpito, opiskeluoikeuden peruuttaminen ja näihin liittyvät tieto- ja oikeussuojakysymykset. Ehdotuksia on tarkasteltava mm. perustuslain yhdenvertaisuutta, yksityiselämän suojaa, sivistyksellisiä oikeuksia, elinkeinovapautta ja oikeusturvaa koskevien oikeuksien näkökulmasta.

Eduskunnan perustuslakivaliokunnan hyväksymän linjauksen mukaisesti perusoikeutta on mahdollista rajoittaa tietyissä tapauksissa tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Rajoituksen tulee perustua lain tasoiseen säännökseen ja sen tulee olla täsmällinen ja tarkkarajainen. Rajoituksen perusteen tulee olla perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä. Tarkoitus turvata toista perusoikeutta voi olla hyväksyttävä peruste rajoittaa jotakin perusoikeutta. Perusoikeutta on mahdollista rajoittaa lailla ainoastaan niissä tapauksissa, joissa se on välttämätöntä tavoitellun tarkoituksen saavuttamiseksi. Lailla perusoikeutta rajoitettaessa tulee aina huolehtia riittävistä oikeusturvajärjestelyistä ja siitä, etteivät rajoitukset ole ristiriidassa Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa. Tavallisella lailla ei voida säätää rajoitusta, joka olennaisesti kaventaisi perustuslailla turvattua perusoikeutta.

Päihdetestaus

Opiskelijoiden päihdetestausta on tarkasteltava suhteessa perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaiseen yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan sekä perustuslain 7 §:n mukaiseen henkilökohtaisen vapauden ja koskemattomuuden suojaan.

Säännöksellä pyritään myös varmistamaan opiskeluyhteisön ja muiden henkilöiden perustuslain 7 §:ssä säädetty oikeus turvallisuuteen.

Ehdotuksen mukaan opiskelija on velvollinen koulutuksen järjestäjän tai korkeakoulun määräyksestä osallistumaan terveydenhuollon ammattihenkilön ja laboratoriohenkilökunnan tekemään päihdetestiin opiskeluaikana tai siihen liittyvässä harjoittelussa, jos on perusteltua aihetta epäillä, että opiskelija esiintyy päihteiden vaikutuksen alaisena ja testaaminen on välttämätöntä opiskelijan toimintakyvyn selvittämiseksi. Lisäksi testaamisen edellytyksenä on säännöksessä lueteltujen vaarojen ja riskien esiintymismahdollisuus.

Päihteiden käyttö ei ole asianmukaisesti todennettavissa muutoin kuin ehdotetulla päihdetestillä. Päihdetestissä saatu tieto on terveydentilaa koskeva tieto, johon liittyy henkilötietojen

suojaa koskevat vaatimukset. Ehdotus sisältää tarkat säännökset tietojen käsittelystä, säilyttämisestä ja poistamisesta ja täyttää tältä osin perusoikeuksien rajoittamisen edellytykset.

Päihdetestauksen hyväksyttävyyden osalta huumeiden ja muiden päihteidenkäytön torjuntaa ja muiden henkilöiden tai yleisen turvallisuuden takaamista voidaan pitää painavina yhteiskunnallisina tarpeina ja perusoikeusjärjestelmän mukaisina tarpeina perusoikeuksien rajoittamiselle (PeVL 12/2006 vp).

Päihdetestauksesta kieltäytyminen tai päihteiden väärinkäyttöä koskevan näytteen antaminen voisi johtaa kirjalliseen varoitukseen tai määräaikaiseen erottamiseen koulutuksesta. Päihdetestaukseen liittyvien seuraamusten oikeusturvajärjestelyistä huolehdittaisiin lakiehdotuksen mukaisin muutoksenhakukeinoin.

Ehdotus täyttää perusoikeuksien rajoittamiselle asetetut täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimukset.

Opiskeluoikeuden peruuttaminen

Perustuslain 6 §:n 2 momentin mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää syytä asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Perustuslain 16 §:n 2 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykijensä ja erityistarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta.

Perustuslain 18 §:n 1 momentin mukana jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla.

Esityksellä on merkitystä opiskelijoiden yhdenvertaisuuden kannalta, koska opiskelijalta voitaisiin terveydentilaansa tai muuhun henkilöön liittyvästä syystä peruuttaa opiskeluoikeus.

Yhdenvertaisuuslain mukaan ketään ei saa syrjiä terveydentilan tai vammaisuuden perusteella. Yhdenvertaisuuden edistämiseksi koulutuksen järjestäjän on lain 5 §:n mukaan tarvittaessa ryhdyttävä kohtuullisiin toimiin vammaisen henkilön koulutukseen pääsemiseksi. Koulutuksen järjestäjän tulee pyrkiä ratkaisemaan sairauden tai vamman opiskelulle aiheuttamat käytännön ongelmat ensisijaisesti erilaisten opiskelijajärjestelyjen ja opiskelijahuoltopalveluiden avulla.

Opiskeluoikeutta voidaan rajoittaa vain, mikäli terveydentilaa tai muu henkilöön liittyvä seikka objektiivisesti arvioiden estää opinnot ja voisi vaarantaa muiden henkilöiden turvallisuutta.

Esityksellä on merkitystä myös opiskelijan perustuslain turvaamien sivistysoikeudellisten oikeuksien kannalta, sekä oikeuteen työhön ja elinkeinovapauteen.

Perustuslain 16 §:n 2 momentti sanamuotonsa mukaan ei takaa mahdollisuutta mihin tahansa muuhun koulutukseen kuin perusopetukseen, vaan nimenomaan jokaisen kykyjä ja erityistarpeita vastaavaan koulutukseen. Esitykseen sisältyvä ehdotus opiskeluoikeuden peruuttamisesta pyrkii estämään sen, että alalle selvästi soveltumaton opiskelija valmistuisi ammattiin, jossa hänellä ei ole edellytyksiä toimia. Rajoitus on vähäinen ottaen huomioon, että henkilö voi edelleen hakeutua opiskelijaksi muulle alalle ja valita itselleen toinen ammatti.

Perustuslakivaliokunta on käsitellyt opiskeluoikeuden menettämiseen liittyviä kysymyksiä esimerkiksi lausunnoissaan 74/2002 vp ja 12/2006 vp ja on tällöin kiinnittänyt huomiota suhteellisuusperiaatteen toteutumiseen. Opiskeluoikeuden peruuttaminen olisi seurausta ilmei-

sestä soveltumattomuudesta alalle. Opiskeluoikeuden peruuttamisen edellytykset on tarkoin lueteltu laissa ja peruuttamista koskevaan päätökseen saisi hakea muutosta. Rajoituksen pääasiallisena perusteena on muiden henkilöiden turvallisuuden, koskemattomuuden ja muiden perusoikeuksien turvaaminen. Ehdotus täyttää suhteellisuusperiaatteen asettamat vaatimukset.

Kurinpito

Esitettävät kurinpitomenettelyä koskevat muutokset koskevat pysyvää oppilaitoksesta tai asuntolasta erottamista sekä päihdetestistä kieltäytymisen ja päihteiden väärinkäytön seurauksia.

Kurinpitomenettelyssä ei perustuslakivaliokunnan linjaaman mukaisesti varsinaisesti ole kyse rikoksena rangaistavista teoista perustuslain 8 §:ssä tarkoitettussa mielessä vaan hallinnollisesta seuraamuksesta (PeVL 74/2002 vp). Kurinpito liittyy kuitenkin perustuslain 21 §:ssä säädettyyn oikeusturvaan.

Kurinpitorangaistuksella rangaistavat teot on lakiehdotuksessa pyritty yksilöimään yleisen täsmällisyysvaatimuksen edellyttämällä tavalla. Kirjallinen varoitus seuraisi ehdotuksen mukaan opetuksen häiritsemisestä, muusta järjestyksen rikkomisesta, vilpillisestä menettelystä tai päihdetestauksesta kieltäytymisestä taikka päihteiden väärinkäyttöä osoittavan näytteen antamisesta.

Jos teko tai laiminlyönti olisi vakava tai jos opiskelija jatkaisi edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä kirjallisen varoituksen saatuaan, voitaisiin hänet erottaa oppilaitoksesta määräajaksi enintään yhdeksi vuodeksi sekä ammatillisessa koulutuksessa erottaa asuntolasta määräajaksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi. Perustuslakivaliokunta on katsonut, että asumisoikeus on merkittävä yksilön oikeus (PeVL 12/2006 vp). Toisaalta asuntolassa asuvien opiskelijoiden kotirauha on suojattu perustuslain 10 §:n mukaisesti eikä asuntolassa asuvien opiskelijoiden tarvitse sietää kotirauhaa häiritsevää käyttäytymistä. Perustuslakivaliokunnan kannan mukaisesti asumisoikeuden menettäminen seuraisi vasta vakavista teoista taikka tilanteissa, joissa epäasiallinen käyttäytyminen jatkuisi kirjallisesta varoituksesta huolimatta.

Tilanteissa, joissa teko olisi erittäin vakava ja opiskelija olisi aiheuttanut oppilaitoksessa, koulutuksen järjestäjän osoittamassa muussa paikassa, opintoihin kuuluvassa työssäoppimisessa tai asuntolassa vakavaa uhkaa tai vahinkoa toisen henkilön terveyteen tai yleiseen turvallisuuteen, opiskelija voitaisiin erottaa pysyvästi oppilaitoksesta ja asuntolasta. Säännöksellä pyrittäisiin varmistamaan perustuslain 7 §:ssä säädettyä oikeutta turvallisuuteen.

Perustuslakivaliokunta on käsitellyt opiskelijan kurinpitoa esimerkiksi lausunnoissaan 74/2002 vp ja 11/2009 vp ja on tällöin kiinnittänyt huomiota suhteellisuusperiaatteen toteutumiseen. Ehdotuksessa kurinpidolliset seuraamukset porrastetaan teon vakavuuden perusteella kirjalliseen varoitukseen, määräajaiseen erottamiseen ja pysyvään erottamiseen suhteellisuuden kannalta. Opiskelijan pysyvä erottaminen olisi viimeinen keino eikä se näin ollen voisi olla seuraus vain vähäisestä virheestä tai laiminlyönnistä. Pysyvän erottamisen edellytykset on tarkoin rajattu laissa ja erottamista koskevaan päätökseen saa hakea muutosta.

Ehdotus ei ole oikeusturvan kannalta ongelmallinen.

Opiskelijaksi pyrkivän ja opiskelijan terveydentilatiedot

Esitykseen sisältyvissä lakiehdotuksissa on säännöksiä opiskelijaksi pyrkivän ja opiskelijan terveydentilaa koskevista vaatimuksista ja terveydentilaa koskevien tietojen antamisesta. Täl-

lainen sääntely koskee perustuslain 10 §:n 1 momentissa turvattua yksityiselämän suojaa samoin kuin samassa säännöksessä tarkoitettua henkilötietojen suojaa (PeVL 19/2008 vp).

Henkilötietolaissa korostetaan tarpeellisuusvaatimusta henkilötietojen käsittelyssä eli kerättävien ja käsiteltävien henkilötietojen tulee olla käsittelyn tarkoituksen kannalta tarpeellisia. Koulutuksen järjestäjä tai korkeakoulu voi vaatia opiskelijalta vain opiskelijaksi ottamisen tai opiskeluoikeuden peruuttamisen arvioinnin edellyttämät terveydentilaa koskevat tiedot. Terveydentilatietoja voidaan kerätä vain siinä tapauksessa, että tiedolla on merkitystä alan koulutukseen hakeuduttaessa tai tutkinnon suorittamisen kannalta. Opiskelija voidaan myös määrätä terveystarkastukseen, jos on perusteltua aihetta epäillä että opiskelijalla on terveydellinen este koulutukseen osallistumiselle ja tutkinnon suorittamiselle. Terveydentilatietojen vaatimiselle on yhteiskunnallinen peruste.

Terveydentilatiedot ovat henkilötietolain 11 §:ssä tarkoitettuja arkaluonteisia tietoja, joiden kirjaamisessa lähtökohtana on, että henkilötietojen käsittelyn tarpeellisuutta on arvioitava tiukoin kriteerein. Tiedot on lain 12 §:n 2 momentissa ilmaistun pääsäännön mukaan poistettava rekisteristä välittömästi sen jälkeen, kun käsittelylle ei ole laissa säädettyä perustetta (PeVL 28/2004 vp). Ehdotuksessa on rajattu se henkilöpiiri, joka tällaisia tietoja saa käsitellä ja lisäksi säädettäisiin tietojen poistamiselle ehdoton neljän vuoden takaraja, joka lasketaan siitä, kun tiedot on merkitty rekisteriin. Neljän vuoden aikaraja on perusteltu sen vuoksi, että opiskeluoikeutensa menettäneellä opiskelijalla olisi tästä aikaisintaan kahden vuoden kuluttua mahdollisuus hakea opiskeluoikeuden palauttamista. On perusteltua, että palauttamishakemusta käsiteltäessä opiskeluoikeuden peruuttamiseen liittyneet terveydentilatiedot ovat vielä koulutuksen järjestäjän tai korkeakoulun käytettävissä.

Ehdotus ei ole yksityisyydensuojan tai henkilötietojen perustuslainsuojan kannalta ongelmallinen.

Perustuslakivaliokunnan lausunto

Lakiehdotukset voitaneen käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Koska esitys sisältää useita opiskelijoiden oikeuksiin ja velvollisuuksiin liittyviä perusoikeudellisia kysymyksiä, pidetään suotavana, että esityksestä pyydetään perustuslakivaliokunnan lausunto.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

ammattillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 21 päivänä elokuuta 1998 ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 27 §, 32 §, 35 §, 35 a §, 35 b §, 35 c § ja 44 §, sellaisina kuin niistä ovat 32 §, 35 §, 35 a §, 35 b §, 35 c § ja 44 § laissa 479/2003,
lisätään lakiin uusi 32 a §, 34 a § ja 42 a § sekä 43 §:ään uusi 3 - 5 momentti seuraavasti:

27 §

Opiskelijaksi ottamisen perusteet

Ammatilliseen perustutkintoon johtavaan koulutukseen voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärän tai sitä vastaavan aikaisemman oppimäärän. Opiskelijaksi voidaan ottaa myös muu henkilö, jolla koulutuksen järjestäjä katsoo olevan riittävät edellytykset koulutuksesta suoriutumiseen.

Opiskelijaksi ei voida ottaa sellaista henkilöä, jonka sairaus, vamma tai muu terveydentilaan liittyvä seikka on ilmeisesti esteenä koulutukseen osallistumiselle. Opiskelijaksi pyrkivän tulee antaa koulutuksen järjestäjälle opiskelijaksi ottamisen arvioinnin edellyttämät terveydentilaansa koskevat tiedot.

Opiskelijaksi ei voida ottaa sellaista henkilöä, jolta on peruutettu opiskeluoikeus 32 §:n, ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 11 §:n 6 a kohdan, ammattikorkeakoululain 25 a §:n tai yliopistolain 43 a §:n perusteella, jos tämä on ilmeisesti esteenä koulutukseen osallistumiselle. Opiskelijaksi pyrkivän tulee pyydettyä antaa koulutuksen järjestäjälle opiskelijaksi ottamisen arvioinnin edellyttämä tieto opiskeluoikeuden peruuttamisesta koskevasta päätöksestä.

Koulutuksen järjestäjä päättää muista opiskelijaksi ottamisen perusteista sekä mahdollisesti järjestettävistä pääsy- tai soveltuvuuskokeista. Hakijoihin on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita.

Opiskelija voidaan ottaa suorittamaan ammatillinen tutkinto tai sen osa yksityisopiskelijana.

Tarkempia säännöksiä opiskelijaksi ottamisen perusteista voidaan antaa opetusministeriön asetuksella.

32 §

Opiskeluoikeuden peruuttaminen

Kun tutkintoon johtavat opinnot tai ammatissa toimiminen edellyttävät alaikäisten parissa työskentelyä tai niihin liittyy potilas-, asiakas- tai liikenneturvallisuutta taikka yleistä turvallisuutta koskevia vaatimuksia, opiskelijalta voidaan peruuttaa opiskeluoikeus, jos

1) on ilmeistä, ettei opiskelija opinnoissa tai opintoihin kuuluvassa työssäoppimisessa ohjauksesta ja tukitoimista huolimatta saavuta tutkintoon tai koulutusohjelmaan asetettuja erityisiä ammattitaitovaatimuksia eikä opiskelijalla ole edellytyksiä toimia ammatissa, johon tutkinto tai koulutusohjelma johtaa;

2) hän osoittaa opinnoissaan tai opintoihin kuuluvassa työssäoppimisessa vakavaa piittämättömyyttä omaan tai toisen henkilön terveyteen taikka yleiseen turvallisuuteen;

3) hänellä ilmenee koulutuksen aikana sairaus, vamma tai muu terveydentilaa koskeva seikka, joka on ilmeinen este koulutukseen osallistumiselle ja tutkinnon suorittamiselle;

4) hänet on tuomittu rangaistukseen yleisessä tuomioistuimessa ja tehty rikos osoittaa ilmeistä soveltumattomuutta alan opintoihin tai tehtäviin tai

5) hän on opiskelijaksi hakeutuessaan salannut 27 §:n 3 momentissa tarkoitetun tiedon opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä.

Opiskeluoikeuden peruuttamista koskevan käsittelyn yhteydessä koulutuksen järjestäjän on edistettävä opiskelijan hakeutumista muuhun koulutukseen. Lisäksi opiskelija voidaan tämän suosituksella siirtää koulutuksen järjestäjän sellaiseen muuhun koulutukseen, jonka opiskelijaksi ottamisen edellytykset hän täyttää.

Opiskelijan tulee pyydettyäessä antaa koulutuksen järjestäjälle 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun terveydentilan arvioinnissa tarvittavat tiedot. Jos on perusteltua aihetta epäillä että opiskelijalla on 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettu terveydellinen este, voidaan hänet määrätä terveydentilan toteamiseksi suoritettaviin tarkastuksiin ja tutkimuksiin. Koulutuksen järjestäjä vastaa määräämistään tarkastuksista ja tutkimuksista aiheutuvista kustannuksista.

32 a § Opiskeluoikeuden palauttaminen

Henkilö, jolta on peruutettu opiskeluoikeus 32 §:n 1 momentin 1-3 kohdan perusteella, voi hakea kyseiseltä koulutuksen järjestäjältä opiskeluoikeuden palauttamista aikaisintaan kahden vuoden kuluttua opiskeluoikeuden peruuttamista koskevan päätöksen tekemisestä. Opiskeluoikeus voidaan palauttaa, jos opiskeluoikeuden peruuttamisen aiheuttaneet perusteet ovat poistuneet. Opiskeluoikeuden palauttamisesta päättää sama toimitus kuin opiskeluoikeuden peruuttamisesta. Menettelyyn sovelletaan opiskeluoikeuden peruuttamista koskevia menettelysäännöksiä soveltuvin osin.

34 a § Päihdetestaus

Opiskelija on velvollinen koulutuksen järjestäjän tai työssäoppimisjakson aikana 16 §:ssä tarkoitetun työpaikan taikka oppisopimuskoulutuksessa 17 §:ssä tarkoitetun työnantajan määräyksestä osallistumaan terveydenhuollon ammattihenkilön ja laboratoriohenkilökunnan tekemään päihdetestiin, jos on perusteltua aihetta epäillä, että opiskelija on päihteiden vaikutuksen alaisena opiskelutilanteessa tai koulutukseen liittyvässä työssäoppimisessä ja testaaminen on välttämätöntä opiskelijan toimintakyvyn selvittämiseksi. Testaamisen edellytyksenä on, että päihteiden vaikutuksen alaisena tai päihteistä riippuvaisena toimiminen:

- 1) vaarantaa opiskelijan itsensä tai toisen henkeä tai terveyttä;
- 2) vaarantaa liikenneturvallisuutta;
- 3) vaarantaa salassapitosäännöksiin suojattujen tietojen suojaa tai eheyttä;
- 4) voi lisätä koulutuksen järjestäjän, 16 §:ssä tarkoitetun työpaikan tai 17 §:ssä tarkoitetun työnantajan hallussa olevien huumausainelain (373/2008) 3 §:n 1 momentin 5 tai 6 kohdassa tarkoitettujen aineiden tai lääkelain (395/1987) 4 §:ssä tarkoitettujen lääkevalmisteiden taikka mainitun lain 5 §:ssä tarkoitettujen lääkeaineiden laittoman kaupan, hallussapidon, käytön ja leviämisen riskiä.

Jos opiskelijalle on tarkoitus tehdä tässä pykälässä tarkoitettu päihdetesti, koulutuksen järjestäjällä on oltava kirjalliset toimintaohjeet opiskelijoiden päihteiden käytön ehkäisemiseksi ja päihdeongelmiin puuttumiseksi.

Koulutuksen järjestäjä vastaa 1 momentissa tarkoitetusta päihdetestauksesta aiheutuvista kustannuksista.

Päihdetestistä saatu tieto on terveydentilatieto.

35 § Kurinpito

Opiskelijalle, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo järjestystä, menettelee vilpillisesti tai kieltäytyy 34 a §:ssä tarkoitetusta päihdetestauksesta taikka on antanut päihteiden väärinkäyttöä osoittavan näytteen, voidaan antaa kirjallinen varoitus. Jos teko tai laiminlyönti on vakava tai jos opiskelija jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä kirjallisen varoituksen saatuaan, voidaan hänet erottaa oppilaitoksesta määräajaksi enintään yhdeksi vuodeksi sekä erottaa asuntolasta määräajaksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi.

Mikäli 1 momentissa tarkoitettu teko tai laiminlyönti on erittäin vakava ja opiskelija on aiheuttanut oppilaitoksessa, koulutuksen järjestäjän osoittamassa muussa paikassa, opintoihin kuuluvassa työssäoppimisessa tai asuntolassa vakavaa uhkaa tai vahinkoa toisen henkilön terveyteen tai yleiseen turvallisuuteen, voidaan opiskelija erottaa pysyvästi oppilaitoksesta ja asuntolasta.

Opetusta häiritsevä opiskelija voidaan määrätä poistumaan jäljellä olevan oppitunnin ajaksi luokahuoneesta tai muusta tilasta, jossa opetusta annetaan, taikka oppilaitoksen järjestämästä tilaisuudesta.

Opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään jäljellä olevan työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen opiskelijan tai oppilaitoksessa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus kärsii opiskelijan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti opiskelijan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi.

Jos opiskelija on tutkimuksen alaisena rikoksesta, häneltä voidaan tutkimuksen ajaksi pidättää oikeus opiskeluun, jos se opiskelijan tekemäksi epäiltyyn rikokseen tai siihen liittyviin seikkoihin nähden on perusteltua.

35 a §

Menettely kurinpitoasiassa ja opiskeluoikeuden peruuttamista koskevassa asiassa sekä kurinpitorangaistuksen täytäntöönpano

Ennen opiskelijan erottamista oppilaitoksesta, opiskelijan asuntolasta erottamista ja kirjallisen varoituksen antamista opiskelijalle on kurinpitorangaistukseen syynä oleva teko tai laiminlyönti yksilöitävä, kuultava opiskelijaa sekä hankittava tarpeellinen selvitys. Ennen opiskelijan erottamista oppilaitoksesta tai opiskelija-asuntolasta on kuultava myös opiskelijan huoltajaa. Muista 35 §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä on ilmoitettava opiskelijan huoltajalle.

Opiskeluoikeuden peruuttamisesta ja pysyvästä erottamisesta päättää koulutuksen järjestäjän asettama monijäseninen toimielin. Ennen opiskeluoikeuden peruuttamista koskevan päätöksen tekemistä on kuultavaa opiskelijaa ja huoltajaa sekä hankittava asiaa koskeva tarpeellinen asiantuntija- ja muu selvitys.

Kurinpitorangaistuksista ja opiskeluoikeuden peruuttamisesta tulee antaa kirjallinen päätös ja 35 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetut toimenpiteet tulee kirjata.

Opiskelijan erottamista, opiskelija-asuntolasta erottamista tai opiskeluoikeuden peruuttamista koskeva päätös voidaan panna täytäntöön siitä tehdystä valituksesta huolimatta, jollei hallinto-oikeus toisin päättä.

Päätöksen täytäntöönpanosta lainvoimaa vailla olevana ja täytäntöönpanon alkamisen ajankohdasta on päätettävä samalla kun erottamisesta, asuntolasta erottamisesta tai opiskeluoikeuden peruuttamisesta päätetään.

Menettelystä tässä pykälässä tarkoitetuissa asioissa on lisäksi voimassa, mitä hallintolaissa (434)/2003 säädetään.

35 b §

Häiritsevän tai turvallisuutta vaarantavan opiskelijan poistaminen

Rehtorilla ja opettajalla on oikeus poistaa luokkahuoneesta tai muusta opetustilasta taikka oppilaitoksen tilaisuudesta opiskelija, joka ei noudata 35 §:n 3 momentissa tarkoitettua poistumismääräystä. Rehtorilla ja opettajalla on myös oikeus poistaa oppilaitoksen alueelta oppilas, joka ei poistu saatuaan tiedon 35 §:n 4 momentissa tarkoitettua opetuksen epäämisestä.

Jos poistettava opiskelija koettaa vastarintaa tekemällä välttää poistamisen, rehtorilla ja opettajalla on oikeus käyttää sellaisia opiskelijan poistamiseksi tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina opiskelijan ikä ja tilanteen uhkaavuus tai vastarinnan vakavuus sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen.

Rehtori ja opettaja voivat 1 ja 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa toimia yhdessä tai kumpikin erikseen. Oppilaan poistamisessa ei saa käyttää voimankäyttövälineitä. Voimakeinojen käyttöön turvautuneen opettajan tai rehtorin tulee antaa kirjallinen selvitys tapahtuneesta koulutuksen järjestäjälle.

Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain ([39/1889](#)) 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.

35 c §

Kurinpitomenettelyn suhde syytteen vireilläoloon ja tuomioistuimen ratkaisuun

Sinä aikana, jolloin opiskelijaa vastaan on vireillä syyte yleisessä tuomioistuimessa, ei häntä vastaan samasta syytä saa aloittaa tai jatkaa kurinpitomenettelyä.

Jos tuomioistuin on vapauttanut opiskelijan syytteestä, ei kurinpitomenettelyä saa aloittaa tai jatkaa samasta syytä muutoin kuin sellaisen menettelyn perusteella, jota ei ole katsottava rikokseksi mutta josta voidaan rangaista kurinpidollisesti.

Jos tuomioistuin on tuominnut opiskelijan rangaistukseen, ei hänelle saa samasta syytä määrätä kurinpitorangeistusta. Opiskelija saadaan kuitenkin erottaa määräajaksi tai pysyvästi oppilaitoksesta tai erottaa opiskelija-asuntolasta määräajaksi tai jäljellä olevien opintojen ajaksi, jos se opiskelijan tekemän rikoksen tai siihen liittyvien seikkojen perusteella on perusteltua.

42 a §

Opiskelijan ja opiskelijaksi pyrkijän terveydentilaa koskevien tietojen käsittely

Opiskelijan ja opiskelijaksi pyrkijän terveydentilaa koskevaa tietoa saavat käsitellä vain ne henkilöt, jotka valmistelevat tai tekevät päätöksen opiskelijavalinnasta, opiskeluoikeuden peruuttamisesta tai kurinpidosta taikka antavat lausuntoja mainituista asioista.

Koulutuksen järjestäjän on säilytettävä terveydentilaa koskevat tiedot erillään muista henkilö-tiedoista. Terveydentilaa koskevat tiedot tulee poistaa rekisteristä välittömästi, kun niiden säilyttämiselle ei ole enää lakisääteisten tehtävien edellyttämää perustetta, kuitenkin viimeistään neljän vuoden kuluttua tietojen merkitsemisestä rekisteriin.

43 §

Tietojensaantioikeus

Koulutuksen järjestäjällä on tehtäviään hoitaessaan oikeus saada valtion ja kunnan viranomaiselta koulutuksen suunnittelun ja järjestämisen edellyttämät tilastotiedot ja muut vastaavat tiedot.

Koulutuksen järjestäjän tulee pyynnöstä toimittaa valtion opetushallintoviranomaisille niiden määräämät koulutuksen arvioinnin, kehittämisen, tilastoinnin ja seurannan edellyttämät tiedot.

Koulutuksen järjestäjällä on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada terveydenhuollon ammattihenkilöltä kirjallinen johtopäätös opiskelijan terveydentilasta opiskeluoikeuden arviointia varten sekä kirjallinen johtopäätös päihdetestistä kurinpitotoimien arviointia varten.

Koulutuksen järjestäjällä on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada opiskelijaksi ottamisen ja opiskeluoikeuden arvioinnin edellyttämät välttämättömät tiedot opiskelijan ja opiskelijaksi pyrkivän opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä ja sen perusteluista toiselta koulutuksen järjestäjältä, ammattikorkeakoululta tai yliopistolta.

Koulutuksen järjestäjällä on salassapitosäännösten estämättä velvollisuus antaa Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirastolle sen toimialaan kuuluvan asiakas- tai potilasturvallisuuden valvonnan edellyttämät välttämättömät tiedot vireillä olevasta 32 §:ssä tarkoitetusta opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta käsittelystä sekä opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä ja sen perusteluista.

44 § Muutoksenhaku

Tässä laissa tarkoitettuun koulutuksen järjestäjän päätökseen, joka koskee opiskelijalle annettavaa varoitusta, opiskelijan erottamista, opiskelija-asuntolasta erottamista, opiskeluoikeuden peruuttamista, koulutuksesta pidättämistä rikostutkimuksen ajaksi tai 37, 38 ja 39 §:ssä säädettyä etua ja oikeutta, haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeudelta siten kuin hallintolainkäyttölaissa [\(586/1996\)](#) säädetään.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, päätökseen haetaan muutosta valittamalla lääninhallitukselta siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään, jos päätös koskee:

- 1) opiskelijaksi ottamista;
- 2) 20 §:ssä säädettyä henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevaa suunnitelmaa;
- 3) 21 §:ssä säädettyjä erityisiä opetusjärjestelyjä; sekä
- 4) 31 §:ssä säädettyä opiskeluaikaa tai opiskelijan katsomista eronneeksi.

Edellä 2 momentin mukaiseen lääninhallituksen päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeudelta siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Valitus päätöksestä, joka koskee opiskelijalle annettavaa varoitusta, opiskelijan erottamista, asuntolasta erottamista, opiskeluoikeuden peruuttamista, opiskelusta pidättämistä rikostutkimuksen ajaksi taikka 2 tai 3 momentissa tarkoitettua asiaa, tulee tehdä 14 päivän kuluessa siitä, kun päätös on annettu opiskelijalle tiedoksi. Tässä momentissa tarkoitettut asiat tulee käsitellä kiireellisinä.

Edellä 25 §:ssä tarkoitettua opiskelijan arviointia koskevaan päätökseen, nimettyä opiskelijaa koskevaan opintojen suoritusaikaa tai -paikkaa koskevaan päätökseen taikka muuta opintojen yksilöllistä järjestämistä koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Valittaja ei myöskään saa 35 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettua asiassa. Hallinto-oikeuden päätökseen, jolla on ratkaistu 2 momentissa tarkoitettu asia, ja arviointia koskevasta oikaisuvaatimuksesta annettuun päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Opiskeluoikeuden peruuttamista koskevaan hallinto-oikeuden päätökseen haetaan muutosta valittamalla korkeimmalta hallinto-oikeudelta siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Hallinto-oikeuden päätökseen, jolla on ratkaistu muu 4 momentissa tarkoitettu asia ei saa hakea muutosta valittamalla.

2.

Laki

ammattillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 21 päivänä elokuuta 1998 ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 11 §:n 2 ja 10 kohtaa, sellaisina kuin ne ovat laissa 480/2003,
lisätään lain 11 §:ään uusi 6 a, 6 b ja 8 a kohta sekä 16 §:ään uusi 4 a kohta seuraavasti:

11 §

Opiskelijan oikeuksia ja velvollisuuksia koskeva viittaussäännös

Tässä laissa tarkoitettuun koulutukseen sovelletaan lisäksi seuraavia ammatillisesta koulutuksesta annetun lain opiskelijan oikeuksia ja velvollisuuksia koskevia säännöksiä:

----

2) 27 §:n 3, 4 ja 6 momentin säännöksiä opiskelijaksi ottamisen perusteista;

----

6 a) 32 §:n säännöksiä opiskeluoikeuden peruuttamisesta;

6 b) 32 a §:n säännöksiä opiskeluoikeuden palauttamisesta;

----

8 a) 34 a §:n säännöksiä päihdetestauksesta;

----

10) 35 a §:n säännöksiä menettelystä kurinpitoasiassa ja opiskeluoikeuden peruuttamista koskevassa asiassa sekä kurinpitorangaistuksen täytäntöönpanosta soveltuvin osin;

----

16 §

Ammattillisesta koulutuksesta annetun lain eräiden säännösten soveltaminen

Tässä laissa tarkoitettuun koulutukseen ja tutkintoihin sovelletaan lisäksi seuraavia ammatillisesta koulutuksesta annetun lain säännöksiä:

----

4 a) 42 a §:n säännöksiä opiskelijan ja opiskelijaksi pyrkivän terveydentilaa koskevien tietojen käsittelystä soveltuvin osin;

3.

Laki

ammattikorkeakoululain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 9 päivänä toukokuuta 2003 annetun ammattikorkeakoululain 28 ja 42 §:n 5 momentti ja
lisätään lakiin uusi 25 a - 25 d § ja 40 §:ään uusi 3 - 6 momentti seuraavasti:

25 a §

Opiskeluoikeuden peruuttaminen

Kun tutkintoon johtavat opinnot edellyttävät alaikäisten parissa työskentelyä tai niihin liittyy potilas-, asiakas- tai liikenneturvallisuutta taikka yleistä turvallisuutta koskevia vaatimuksia, opiskelijalta voidaan peruuttaa opiskeluoikeus, jos

- 1) on ilmeistä, ettei opiskelija ohjauksesta ja tukitoimista huolimatta saavuta opinnoissaan tutkintoon asetettuja erityisiä ammattitaitovaatimuksia;
- 2) hän osoittaa opinnoissaan vakavaa piittaamattomuutta omaan tai toisen henkilön terveyteen taikka yleiseen turvallisuuteen;
- 3) opintojen aikana ilmenee sellainen opiskelijan terveydentilaa koskeva seikka, joka on ilmeinen este tutkinnon suorittamiselle;
- 4) hänet on tuomittu rangaistukseen yleisessä tuomioistuimessa ja tehty rikos osoittaa ilmeistä soveltumattomuutta kyseisiin opintoihin; tai
- 5) hän on ammattikorkeakouluun pyrkiessään salannut jäljempänä 5 momentin mukaisesti pyydetyn tiedon opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä.

Opiskeluoikeuden peruuttamista koskevan käsittelyn yhteydessä ammattikorkeakoulun on edistettävä opiskelijan hakeutumista muuhun koulutukseen. Lisäksi opiskelija voidaan tämän suositumuksella siirtää ammattikorkeakoulun muuhun koulutusohjelmaan, jonka opiskelijaksi ottamisen edellytykset hän täyttää.

Opiskeluoikeuden peruuttamisesta päättää ammattikorkeakoulun hallitus. Ennen opiskeluoikeuden peruuttamista koskevan päätöksen tekemistä on kuultavaa opiskelijaa sekä hankittava asiaa koskeva tarpeellinen selvitys.

Opiskeluoikeuden peruuttamisesta tulee antaa kirjallinen päätös. Opiskeluoikeuden peruuttamista koskeva päätös voidaan panna täytäntöön siitä tehdystä valituksesta huolimatta, jollei hallinto-oikeus toisin pääte. Päätöksen täytäntöönpanosta lainvoimaa vailla olevana ja täytäntöönpanon alkamisen ajankohdasta on päätettävä samalla kun opiskeluoikeuden peruuttamisesta päätetään.

Opiskelijaksi pyrkivän tulee pyydettyäessä antaa ammattikorkeakoululle opiskelijaksi ottamisen arvioinnin edellyttämä tieto opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta 1 momentissa taikka ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (630/1998) 32 §:ssä, ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain (631/1998) 11 §:n 6 a kohdassa tai yliopistolain (558/2009) 43 a §:ssä tarkoitetusta päätöksestä. Opiskelijaksi ei voida ottaa sellaista henkilöä, jolta on peruutettu opiskeluoikeus, jos tämä on ilmeisesti esteenä koulutukseen osallistumiselle.

Opiskelijan tulee pyydettyäessä antaa ammattikorkeakoululle 1 momentin 3 kohdan mukaisen terveydentilan arvioinnissa tarvittavat tiedot. Jos on perusteltua aihetta epäillä että opiskelijalla on mainitussa kohdassa tarkoitettu terveydellinen este, voidaan hänet määrätä terveydentilan toteamiseksi suoritettaviin tarkastuksiin ja tutkimuksiin. Ammattikorkeakoulu vastaa määräämistään terveydentilaa koskevista tarkastuksista ja tutkimuksista aiheutuvista kustannuksista.

25 b § Opiskeluvoikeuden palauttaminen

Henkilö, jolta on peruutettu opiskeluvoikeus 25 a §:n 1 momentin 1 - 3 kohdan perusteella, voi hakea kyseiseltä ammattikorkeakoululta opiskeluvoikeuden palauttamista aikaisintaan kahden vuoden kuluttua opiskeluvoikeuden peruuttamista koskevan päätöksen tekemisestä. Opiskeluvoikeus voidaan palauttaa, jos opiskeluvoikeuden peruuttamisen aiheuttaneet perusteet ovat poistuneet. Opiskeluvoikeuden palauttamisesta päättää ammattikorkeakoulun hallitus. Menettelyyn sovelletaan opiskeluvoikeuden peruuttamista koskevia menettelysääntöksiä soveltuvin osin.

25 c § Päihdetestaus

Opiskelija on velvollinen ammattikorkeakoulun määräyksestä osallistumaan terveydenhuollon ammattihenkilön ja laboratoriohenkilökunnan tekemään päihdetestiin, jos on perusteltua aihetta epäillä, että opiskelija esiintyy päihteiden vaikutuksen alaisena opiskelutilanteessa tai opiskeluun kuuluvassa harjoittelussa ja testaaminen on välttämätöntä opiskelijan toimintakyvyn selvittämiseksi. Testaamisen edellytyksenä on, että päihteiden vaikutuksen alaisena tai päihdeistä riippuvaisena toimiminen:

- 1) vaarantaa opiskelijan itsensä tai toisen henkeä tai terveyttä;
- 2) vaarantaa liikenneturvallisuutta;
- 3) vaarantaa salassapitosääntönsin suojattujen tietojen suojaa tai eheyttä;
- 4) voi lisätä ammattikorkeakoulun tai sen ylläpitäjän tai harjoittelupaikan hallussa olevien huumausainelain (373/2008) 3 §:n 1 momentin 5 tai 6 kohdassa tarkoitettujen aineiden tai lääkelain (395/1987) 4 §:ssä tarkoitettujen lääkevalmisteiden taikka mainitun lain 5 §:ssä tarkoitettujen lääkeaineiden laittoman kaupan, hallussapidon, käytön ja leviämisen riskiä.

Jos opiskelijalle on tarkoitus tehdä tässä pykälässä tarkoitettu päihdetesti, ammattikorkeakoululla on oltava kirjalliset toimintaohjeet opiskelijoiden päihteiden käytön ehkäisemiseksi ja päihdeongelmiin puuttumiseksi.

Ammattikorkeakoulu vastaa 1 momentissa tarkoitettua päihdetestauksesta aiheutuvista kustannuksista.

Päihdetestistä saatu tieto on terveydentilatieto.

25 d § Opiskelijan terveydentilaa koskevien tietojen käsittely

Opiskelijan terveydentilaa koskevaa tietoa saavat ammattikorkeakoulussa käsitellä vain ne henkilöt, jotka valmistelevat tai tekevät päätöksen opiskeluvoikeuden peruuttamisesta tai kurinpidosta taikka antavat lausuntoja mainitusta asiasta.

Ammattikorkeakoulun on säilytettävä terveydentilaa koskevat tiedot erillään muista henkilö-tiedoista. Terveydentilaa koskevat tiedot tulee poistaa rekisteristä välittömästi, kun niiden säilyttämiselle ei ole enää lakisääteisten tehtävien edellyttämää perustetta, kuitenkin viimeistään neljän vuoden kuluttua tietojen merkitsemisestä rekisteriin.

28 § Kurinpito

Opiskelijalle, joka on ammattikorkeakoulussa syöllistynyt vilppiin tai muutoin rikkonut ammattikorkeakoulun järjestystä taikka joka kieltäytyy 25 c §:ssä tarkoitettua päihdetestauksesta tai on antanut päihteiden väärinkäyttöä osoittavan näytteen, voidaan antaa kirjallinen varoitus. Jos teko

tai laiminlyönti on vakava tai jos opiskelija jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä kirjallisen varoituksen saatuaan, voidaan hänet erottaa enintään yhden vuoden määräajaksi.

Jos opiskelijan teko tai laiminlyönti on erittäin vakava ja hän on aiheuttanut opinnoissaan vakavaa uhkaa tai vahinkoa toisen henkilön terveyteen tai yleiseen turvallisuuteen, voidaan opiskelija erottaa pysyvästi.

Opiskelijalle annettavasta varoituksesta päättää rehtori ja opiskelijan erottamisesta ammattikorkeakoulun hallitus. Ennen asian ratkaisemista on opiskelijalle todisteellisesti toimitettava tiedoksi, mistä rikkomuksesta häntä syytetään sekä varattava hänelle tilaisuus tulla asiassa kuulluksi.

Jos opiskelija on tutkimuksen alaisena rikoksesta, häneltä voidaan tutkimuksen ajaksi pidättää oikeus opiskeluun, jos se opiskelijan tekemäksi epäiltyyn rikokseen tai siihen liittyviin seikkoihin nähden on perusteltua.

40 § Tietojensaantioikeus

Ammattikorkeakoululla on tehtäviään hoitaessaan oikeus saada valtion ja kunnan viranomaiselta koulutuksen suunnittelun ja järjestämisen kannalta tarpeelliset tilastotiedot ja muut vastaavat tiedot.

Ammattikorkeakoulun tulee pyynnöstä toimittaa opetusministeriölle sen määräämät koulutuksen arvioinnin, kehittämisen, tilastoinnin ja seurannan edellyttämät tiedot.

Ammattikorkeakoululla on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada terveydenhuollon ammattihenkilöltä kirjallinen johtopäätös opiskelijan terveydentilasta opiskeluoikeuden arviointia varten sekä kirjallinen johtopäätös päihdetestistä kurinpitotoimien arviointia varten.

Ammattikorkeakoululla on salassapitosäännösten estämättä oikeus antaa toiselle ammattikorkeakoululle opiskelijaksi ottamisen edellyttämät välttämättömät tiedot vireillä olevasta 25 a §:ssä tarkoitettua opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta käsittelystä, jos opiskelija on hakenut toiseen ammattikorkeakouluun siirto-opiskelijana.

Ammattikorkeakoululla on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada opiskelijaksi ottamisen ja opiskeluoikeuden arvioinnin edellyttämät välttämättömät tiedot opiskelijan ja opiskelijaksi pyrkivän opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä ja sen perusteluista toiselta ammattikorkeakoululta, yliopistolta tai koulutuksen järjestäjältä.

Ammattikorkeakoululla on salassapitosäännösten estämättä velvollisuus antaa Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle sen toimialaan kuuluvan asiakas- tai potilasturvallisuuden valvonnan edellyttämät välttämättömät tiedot vireillä olevasta 25 a §:ssä tarkoitettua opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta käsittelystä sekä opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä ja sen perusteluista.

42 § Muutoksenhaku

Ammattikorkeakoulun tämän lain ja sen nojalla annetun asetuksen perusteella tekemään päätökseen haetaan muutosta valittamalla siihen hallinto-oikeuteen, jonka tuomiopiirissä ammattikorkeakoulun päätoimipaikka sijaitsee, ja muutoin siten kuin hallintolainkäyttölaissa [\(586/1996\)](#) säädetään.

Päätökseen, johon saa 22, 25 tai 27 §:n mukaan hakea oikaisua, ei saa hakea muutosta valittamalla. Oikaisumenettelyssä annettuun päätökseen haetaan muutosta valittamalla 1 momentissa tarkoitettuun hallinto-oikeuteen. Opintasuoritusten arviointia koskevaan oikaisumenettelyssä annettuun päätökseen ei kuitenkaan saa hakea muutosta valittamalla.

Ammattikorkeakoulun päätökseen, joka koskee ammattikorkeakoulun sääntöjä, tutkintosääntöä taikka koulutusohjelmaa, opetussuunnitelmaa tai muuta opetuksen järjestelyä koskevaa määrystä, ei saa hakea muutosta valittamalla.

Hallinto-oikeuden päätökseen, joka koskee 22 §:ssä tarkoitettua opiskelijaksi ottamista, 25 §:ssä tarkoitettua opiskeluoikeuden menettämistä tai 28 §:ssä tarkoitettua opiskelijan kurinpitoa, ei saa hakea muutosta valittamalla.

Opiskelijan erottamista tai 25 a §:ssä tarkoitettua opiskeluoikeuden peruuttamista koskeva päätös voidaan panna täytäntöön siitä tehdystä valituksesta huolimatta, jollei hallinto-oikeus toisin määrää.

Laki

yliopistolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 24 päivänä heinäkuuta 2009 annetun yliopistolain (558/2009) 45 ja 85 § ja
lisätään lakiin uusi 43 a - 43 e § seuraavasti:

5 luku Opiskelijat

43 a § Opiskeluoikeuden peruuttaminen

Kun tutkintoon johtavat opinnot edellyttävät alaikäisten parissa työskentelyä tai niihin liittyy potilas-, asiakas- tai liikenneturvallisuutta taikka yleistä turvallisuutta koskevia vaatimuksia, opiskelijalta voidaan peruuttaa opiskeluoikeus, jos

- 1) on ilmeistä, ettei opiskelija ohjauksesta ja tukitoimista huolimatta saavuta opinnoissaan tutkintoon asetettuja erityisiä ammattitaitovaatimuksia;
- 2) hän osoittaa opinnoissaan vakavaa piittaamattomuutta omaan tai toisen henkilön terveyteen taikka yleiseen turvallisuuteen;
- 3) opintojen aikana ilmenee sellainen opiskelijan terveydentilaa koskeva seikka, joka on ilmeinen este tutkinnon suorittamiselle;
- 4) hänet on tuomittu rangaistukseen yleisessä tuomioistuimessa ja tehty rikos osoittaa ilmeistä soveltumattomuutta kyseisiin opintoihin; tai
- 5) hän on yliopistoon pyrkiessään salannut jäljempänä 5 momentin mukaisesti pyydetyn tiedon opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä.

Opiskeluoikeuden peruuttamista koskevan käsittelyn yhteydessä yliopiston on edistettävä opiskelijan hakeutumista muuhun koulutukseen. Lisäksi opiskelija voidaan tämän suostumuksella siirtää yliopiston muuhun koulutusohjelmaan, jonka opiskelijaksi ottamisen edellytykset hän täyttää.

Opiskeluoikeuden peruuttamisesta päättää yliopiston hallitus. Ennen opiskeluoikeuden peruuttamista koskevan päätöksen tekemistä on kuultavaa opiskelijaa sekä hankittava asiaa koskeva tarpeellinen selvitys.

Opiskeluoikeuden peruuttamisesta tulee antaa kirjallinen päätös. Opiskeluoikeuden peruuttamista koskeva päätös voidaan panna täytäntöön siitä tehdystä valituksesta huolimatta, jollei hallinto-oikeus toisin päättä. Päätöksen täytäntöönpanosta lainvoimaa vailla olevana ja täytäntöönpanon alkamisen ajankohdasta on päätettävä samalla kun opiskeluoikeuden peruuttamisesta päätetään.

Opiskelijaksi pyrkivän tulee pyydettyäessä antaa yliopistolle opiskelijaksi ottamisen arvioinnin edellyttämä tieto opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta 1 momentissa taikka ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (630/1998) 32 §:ssä, ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain (631/1998) 11 §:n 6 a kohdassa tai ammattikorkeakoululain (351/2003) 25 a §:ssä tarkoitetusta päätöksestä. Opiskelijaksi ei voida ottaa sellaista henkilöä, jolta on peruutettu opiskeluoikeus, jos tämä on ilmeisesti esteenä koulutukseen osallistumiselle.

Opiskelijan tulee pyydettyäessä antaa yliopistolle 40 a §:n 1 momentin 3 kohdan mukaisen terveydentilan arvioinnissa tarvittavat tiedot. Jos on perusteltua aihetta epäillä että opiskelijalla on mainituksa kohdassa tarkoitettu terveydentilainen este, voidaan hänet määrätä terveydentilan toteamiseksi suoritettaviin tarkastuksiin ja tutkimuksiin. Yliopisto vastaa määräämistään terveydentilaa koskevista tarkastuksista ja tutkimuksista aiheutuvista kustannuksista.

43 b § Opiskelu-oikeuden palauttaminen

Henkilö, jolta on peruutettu opiskelu-oikeus 43 a §:n 1 momentin 1 - 3 kohdan perusteella, voi hakea kyseiseltä yliopistolta opiskelu-oikeuden palauttamista aikaisintaan kahden vuoden kuluttua opiskelu-oikeuden peruuttamista koskevan päätöksen tekemisestä. Opiskelu-oikeus voidaan palauttaa, jos opiskelu-oikeuden peruuttamisen aiheuttaneet perusteet ovat poistuneet. Opiskelu-oikeuden palauttamisesta päättää yliopiston hallitus. Menettelyyn sovelletaan opiskelu-oikeuden peruuttamista koskevia menettelysääntöksiä soveltuvin osin.

43 c § Päihdetestaus

Opiskelija on velvollinen yliopiston määräyksestä osallistumaan terveydenhuollon ammattihenkilön ja laboratoriohenkilökunnan tekemään päihdetestiin, jos on perusteltua aihetta epäillä, että opiskelija esiintyy päihteiden vaikutuksen alaisena opiskelutilanteessa tai opiskeluun kuuluvassa harjoittelussa ja testaaminen on välttämätöntä opiskelijan toimintakyvyn selvittämiseksi. Testaamisen edellytyksenä on, että päihteiden vaikutuksen alaisena tai päihteistä riippuvaisena toimiminen:

- 1) vaarantaa opiskelijan itsensä tai toisen henkeä tai terveyttä;
- 2) vaarantaa liikenneturvallisuutta;
- 3) vaarantaa salassapitosääntönsuojattujen tietojen suojaa tai eheyttä;
- 4) voi lisätä yliopiston tai harjoittelupaikan hallussa olevien huumausainelain (373/2008) 3 §:n 1 momentin 5 tai 6 kohdassa tarkoitettujen aineiden tai lääkelain (395/1987) 4 §:ssä tarkoitettujen lääkevalmisteiden taikka mainitun lain 5 §:ssä tarkoitettujen lääkeaineiden laittoman kaupan, hallussapidon, käytön ja leviämisen riskiä.

Jos opiskelijalle on tarkoitus tehdä tässä pykälässä tarkoitettu päihdetesti, yliopistolla on oltava kirjalliset toimintaohjeet opiskelijoiden päihteiden käytön ehkäisemiseksi ja päihdeongelmiin puuttumiseksi.

Yliopisto vastaa 1 momentissa tarkoitettua päihdetestauksesta aiheutuvista kustannuksista. Päihdetestistä saatu tieto on terveydentilatieto.

43 d § Opiskelijan terveydentilaa koskevien tietojen käsittely

Opiskelijan terveydentilaa koskevaa tietoa saavat yliopistossa käsitellä vain ne henkilöt, jotka valmistelevat tai tekevät päätöksen opiskelu-oikeuden peruuttamisesta tai kurinpidosta taikka antavat lausuntoja mainitusta asiasta.

Yliopiston on säilytettävä terveydentilaa koskevat tiedot erillään muista henkilötiedoista. Terveydentilaa koskevat tiedot tulee poistaa rekisteristä välittömästi, kun niiden säilyttämiselle ei ole enää lakisääteisten tehtävien edellyttämää perustetta, kuitenkin viimeistään neljän vuoden kuluttua tietojen merkitsemisestä rekisteriin.

43 e § Tietojensaantioikeus

Yliopistolla on salassapitosääntösten estämättä oikeus saada terveydenhuollon ammattihenkilöltä kirjallinen johtopäätös opiskelijan terveydentilasta opiskelu-oikeuden arviointia varten sekä kirjallinen johtopäätös päihdetestistä kurinpitotoimien arviointia varten.

Yliopistolla on salassapitosäännösten estämättä oikeus antaa toiselle yliopistolle opiskelijaksi ottamisen edellyttämät välttämättömät tiedot vireillä olevasta 40 a §:ssä tarkoitetusta opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta käsittelystä, jos opiskelija on hakenut toiseen yliopistoon siirto-opiskelijana.

Yliopistolla on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada opiskelijaksi ottamisen ja opiskeluoikeuden arvioinnin edellyttämät välttämättömät tiedot opiskelijan ja opiskelijaksi pyrkivän opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä ja sen perusteluista toiselta yliopistolta, ammattikorkeakoululta tai koulutuksen järjestäjältä.

Yliopistolla on salassapitosäännösten estämättä velvollisuus antaa Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle sen toimialaan kuuluvan asiakas- tai potilasturvallisuuden valvonnan edellyttämät välttämättömät tiedot vireillä olevasta 40 a §:ssä tarkoitetusta opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta käsittelystä sekä opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä ja sen perusteluista.

45 § Opiskelijan kurinpito

Opiskelijalle, joka on syyllistynyt yliopiston opetus- tai tutkimustoimintaan kohdistuvaan rikkomukseen tai muutoin rikkonut yliopiston järjestystä taikka joka kieltäytyy 40 c §:ssä tarkoitetusta päihdetestauksesta tai on antanut päihteiden väärinkäyttöä osoittavan näytteen, voidaan antaa kirjallinen varoitus. Jos teko tai laiminlyönti on vakava tai jos opiskelija jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä kirjallisen varoituksen saatuaan, voidaan hänet erottaa enintään yhden vuoden määräajaksi.

Jos opiskelijan teko tai laiminlyönti on erittäin vakava ja hän on aiheuttanut opinnoissaan vakavaa uhkaa tai vahinkoa toisen henkilön terveyteen tai yleiseen turvallisuuteen, voidaan opiskelija erottaa pysyvästi.

Opiskelijalle annettavasta varoituksesta päättää yliopiston rehtori ja opiskelijan erottamisesta yliopiston hallitus. Ennen asian ratkaisemista on opiskelijalle todisteellisesti toimitettava tiedoksi, mistä rikkomuksesta häntä syytetään, sekä varattava hänelle tilaisuus tulla asiassa kuulluksi.

Jos opiskelija on tutkimuksen alaisena rikoksesta, häneltä voidaan tutkimuksen ajaksi pidättää oikeus opiskeluun, jos se opiskelijan tekemäksi epäiltyyn rikokseen tai siihen liittyviin seikkoihin nähden on perusteltua.

85 § Erottamispäätöksen täytäntöönpano

Opiskelijan erottamista koskeva päätös voidaan panna täytäntöön siitä tehdystä valituksesta huolimatta, jollei hallinto-oikeus toisin määrää.

1.

Laki

ammattillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 21 päivänä elokuuta 1998 ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 27 §, 32 §, 35 §, 35 a §, 35 b §, 35 c § ja 44 §, sellaisina kuin niistä ovat 32 §, 35 §, 35 a §, 35 b §, 35 c § ja 44 § laissa 479/2003,
lisätään lakiin uusi 32 a §, 34 a § ja 42 a § sekä 43 §:ään uusi 3 - 5 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	Ehdotus
<p style="text-align: center;">27 §</p> <p style="text-align: center;">Opiskelijaksi ottamisen perusteet</p> <p>Ammatilliseen perustutkintoon johtavaan koulutukseen voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärän tai sitä vastaavan aikaisemman oppimäärän. Opiskelijaksi voidaan ottaa myös muu henkilö, jolla koulutuksen järjestäjä katsoo olevan riittävät edellytykset koulutuksesta suoriutumiseen.</p> <p>Opiskelijaksi ei voida ottaa sellaista henkilöä, jonka sairaus tai vamma ilmeisesti on esteenä koulutukseen osallistumiselle. Opiskelijaksi pyrkivän tulee antaa koulutuksen järjestäjälle opiskelijaksi ottamisen arvioinnin edellyttämät terveydentilaansa koskevat tiedot.</p> <p>Koulutuksen järjestäjä päättää muista opiskelijaksi ottamisen perusteista sekä mahdollisesti järjestettävistä pääsy- tai soveltuvuuskokeista. Hakijoihin on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita.</p> <p>Opiskelija voidaan ottaa suorittamaan ammatillinen tutkinto tai sen osa yksityisopiskelijana.</p>	<p style="text-align: center;">27 §</p> <p style="text-align: center;">Opiskelijaksi ottamisen perusteet</p> <p>Ammatilliseen perustutkintoon johtavaan koulutukseen voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärän tai sitä vastaavan aikaisemman oppimäärän. Opiskelijaksi voidaan ottaa myös muu henkilö, jolla koulutuksen järjestäjä katsoo olevan riittävät edellytykset koulutuksesta suoriutumiseen.</p> <p>Opiskelijaksi ei voida ottaa sellaista henkilöä, jonka sairaus, vamma tai muu terveydentilaan liittyvä seikka on ilmeisesti esteenä koulutukseen osallistumiselle. Opiskelijaksi pyrkivän tulee antaa koulutuksen järjestäjälle opiskelijaksi ottamisen arvioinnin edellyttämät terveydentilaansa koskevat tiedot.</p> <p>Opiskelijaksi ei voida ottaa sellaista henkilöä, jolta on peruutettu opiskeluoikeus 32 §:n, ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 11 §:n 6 a kohdan, ammattikorkeakoululain 25 a §:n tai yliopistolain 43 a §:n perusteella, jos tämä on ilmeisesti esteenä koulutukseen osallistumiselle. Opiskelijaksi pyrkivän tulee pyydetessä antaa koulutuksen järjestäjälle opiskelijaksi ottamisen arvioinnin edellyttämä tieto opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä.</p> <p>Koulutuksen järjestäjä päättää muista opiskelijaksi ottamisen perusteista sekä mahdollisesti järjestettävistä pääsy- tai soveltuvuuskokeista. Hakijoihin on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita.</p> <p>Opiskelija voidaan ottaa suorittamaan ammatillinen tutkinto tai sen osa yksityisopiskelijana.</p>

<p>Asianomainen ministeriö voi päättää tarkemmin opiskelijaksi ottamisen perusteista.</p>	<p><i>Tarkempia säännöksiä opiskelijaksi ottamisen perusteista voidaan antaa opetusministeriön asetuksella.</i></p>
<p>32 § (13.6.2003/479) Opiskeluoikeuden menettäminen</p> <p>Opiskelija voi menettää oikeutensa opiskella, jos opinnot tai ammatissa toimiminen edellyttävät erityisiä taiteellisia tai muita ammatissa toimimisen edellyttämiä erityisiä valmiuksia ja jos on ilmeistä, ettei opiskelijalla ole edellytyksiä opintojen asianmukaiseen suorittamiseen tai tutkintoon johtavassa ammatissa toimimiseen. Opinnoista, joihin tätä pykälää sovelletaan, säädetään valtioneuvoston asetuksella.</p>	<p>32 § Opiskeluoikeuden peruuttaminen</p> <p><i>Kun tutkintoon johtavat opinnot tai ammatissa toimiminen edellyttävät alaikäisten parissa työskentelyä tai niihin liittyy potilas-, asiakas- tai liikenneturvallisuutta taikka yleistä turvallisuutta koskevia vaatimuksia, opiskelijalta voidaan peruuttaa opiskeluoikeus, jos</i></p> <ol style="list-style-type: none"> <i>1) on ilmeistä, ettei opiskelija opinnoissa tai opintoihin kuuluvassa työssäoppimisessa ohjauksesta ja tukitoimista huolimatta saavuta tutkintoon tai koulutusohjelmaan asetettuja erityisiä ammattitaitovaatimuksia eikä opiskelijalla ole edellytyksiä toimia ammatissa, johon tutkinto tai koulutusohjelma johtaa;</i> <i>2) hän osoittaa opinnoissaan tai opintoihin kuuluvassa työssäoppimisessä vakavaa piittaamattomuutta omaan tai toisen henkilön terveyteen taikka yleiseen turvallisuuteen;</i> <i>3) hänellä ilmenee koulutuksen aikana sairaus, vamma tai muu terveydentilaa koskeva seikka, joka on ilmeinen este koulutukseen osallistumiselle ja tutkinnon suorittamiselle;</i> <i>4) hänet on tuomittu rangaistukseen yleisessä tuomioistuimessa ja tehty rikos osoittaa ilmeistä soveltumattomuutta alan opintoihin tai tehtäviin tai</i> <i>5) hän on opiskelijaksi hakeutuessaan saannut 27 §:n 3 momentissa tarkoitetun tiedon opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä.</i> <p><i>Opiskeluoikeuden peruuttamista koskevan käsittelyn yhteydessä koulutuksen järjestäjän on edistettävä opiskelijan hakeutumista muuhun koulutukseen. Lisäksi opiskelija voidaan tämän suostumuksella siirtää koulutuksen järjestäjän sellaiseen muuhun koulutukseen, jonka opiskelijaksi ottamisen edellytykset hän täyttää.</i></p> <p><i>Opiskelijan tulee pyydettyäessä antaa koulutuksen järjestäjälle 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun terveydentilan arvioinnissa tarvittavat tiedot. Jos on perusteltua aihetta epäillä että opiskelijalla on 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettu terveydellinen este, voidaan hänet määrätä terveydentilan toteamiseksi suoritettaviin tarkastuksiin ja tutkimuksiin. Koulutuksen järjestäjä vastaa määräämistään tarkastuksista ja tutkimuksista aiheutuvista kustannuksista.</i></p>

	<p style="text-align: center;">32 a § Opiskelu-oikeuden palauttaminen</p> <p><i>Henkilö, jolta on peruutettu opiskelu-oikeus 32 §:n 1 momentin 1-3 kohdan perusteella, voi hakea kyseiseltä koulutuksen järjestäjältä opiskelu-oikeuden palauttamista aikaisintaan kahden vuoden kuluttua opiskelu-oikeuden peruuttamisesta koskevan päätöksen tekemisestä. Opiskelu-oikeus voidaan palauttaa, jos opiskelu-oikeuden peruuttamisen aiheuttaneet perusteet ovat poistuneet. Opiskelu-oikeuden palauttamisesta päättää sama toimitus kuin opiskelu-oikeuden peruuttamisesta. Menettelyyn sovelletaan opiskelu-oikeuden peruuttamista koskevia menettelysääntöjä soveltuvin osin.</i></p>
	<p style="text-align: center;">34 a § Päihdetestaus</p> <p><i>Opiskelija on velvollinen koulutuksen järjestäjän tai työssäoppimisjakson aikana 16 §:ssä tarkoitetun työpaikan taikka oppisopimuskoulutuksessa 17 §:ssä tarkoitetun työnantajan määräyksestä osallistumaan terveydenhuollon ammattihenkilön ja laboratoriohenkilökunnan tekemään päihdetestiin, jos on perusteltua aiheetta epäillä, että opiskelija on päihteiden vaikutuksen alaisena opiskelutilanteessa tai koulutukseen liittyvässä työssäoppimisessä ja testaaminen on välttämätöntä opiskelijan toimintakyvyn selvittämiseksi. Testaamisen edellytyksenä on, että päihteiden vaikutuksen alaisena tai päihteistä riippuvaisena toimiminen:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> <i>1) vaarantaa opiskelijan itsensä tai toisen henkeä tai terveyttä;</i> <i>2) vaarantaa liikenneturvallisuutta;</i> <i>3) vaarantaa salassapitosääntönsin suojattujen tietojen suojaa tai eheyttä;</i> <i>4) voi lisätä koulutuksen järjestäjän, 16 §:ssä tarkoitetun työpaikan tai 17 §:ssä tarkoitetun työnantajan hallussa olevien huumausainelain (373/2008) 3 §:n 1 momentin 5 tai 6 kohdassa tarkoitettujen aineiden tai lääkelain (395/1987) 4 §:ssä tarkoitettujen lääkevalmisteiden taikka mainitun lain 5 §:ssä tarkoitettujen lääkeaineiden laittoman kaupan, hallussapidon, käytön ja leviämisen riskiä.</i> <p><i>Jos opiskelijalle on tarkoitus tehdä tässä pykälässä tarkoitettu päihdetesti, koulutuksen järjestäjällä on oltava kirjalliset toimintaohjeet opiskelijoiden päihteiden käytön ehkäisemiseksi ja päihdeongelmiin puuttumiseksi.</i></p> <p><i>Koulutuksen järjestäjä vastaa 1 momen-</i></p>

	<p><i>tissa tarkoitettusta päihdetestauksesta aiheutu- vista kustannuksista.</i> <i>Päihdetestistä saatu tieto on terveydenti- latieto.</i></p>
<p style="text-align: center;">35 § (13.6.2003/479) Kurinpito</p> <p>Opiskelijalle, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan antaa kirjallinen varoitus. Jos <i>rikkomus</i> on vakava tai jos opiskelija jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä kirjallisen varoituksen saatuaan, hänet voidaan erottaa oppilaitoksesta määrääjäksi, enintään yhdeksi vuodeksi sekä erottaa asuntolasta määrääjäksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi. <i>Edellä mainitut toimenpiteet ovat kurinpitوران- gaistuksia.</i></p> <p>Opetusta häiritsevä opiskelija voidaan määrätä poistumaan jäljellä olevan oppitunnin ajaksi luokkahuoneesta tai muusta tilasta, jossa opetusta annetaan, taikka oppilaitoksen järjes- tämästä tilaisuudesta.</p> <p>Opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään jäljellä olevan työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen opis- kelijan tai oppilaitoksessa tai muussa opetusti- lassa työskentelevän henkilön turvallisuus kärsii opiskelijan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäy- tymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti opiskelijan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi.</p> <p>Jos opiskelija on tutkimuksen alaisena rik- koksesta, häneltä voidaan tutkimuksen ajaksi pidättää oikeus opiskeluun, jos se opiskelijan tekemäksi epäiltyyn rikokseen tai siihen liittyviin seikkoihin nähden on perusteltua.</p>	<p style="text-align: center;">35 § Kurinpito</p> <p>Opiskelijalle, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo järjestystä, menettelee vilpillisesti tai kieltäytyy 34 a §:ssä tarkoitettua päihde- testauksesta taikka on antanut päihdeiden vää- rinkäyttöä osoittavan näytteen, voidaan antaa kirjallinen varoitus. Jos <i>teko tai laiminlyönti</i> on vakava tai jos opiskelija jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä kirjallisen varoi- tuksen saatuaan, <i>voidaan hänet</i> erottaa oppilai- toksesta määrääjäksi enintään yhdeksi vuodek- si sekä erottaa asuntolasta määrääjäksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi.</p> <p><i>Mikäli 1 momentissa tarkoitettu teko tai laiminlyönti on erittäin vakava ja opiskelija on aiheuttanut oppilaitoksessa, koulutuksen järjes- täjän osoittamassa muussa paikassa, opintoihin kuuluvassa työssäoppimisessa tai asuntolassa vakavaa uhkaa tai vahinkoa toisen henkilön terveyteen tai yleiseen turvallisuuteen, voidaan opiskelija erottaa pysyvästi oppilaitoksesta ja asuntolasta.</i></p> <p>Opetusta häiritsevä opiskelija voidaan määrätä poistumaan jäljellä olevan oppitunnin ajaksi luokkahuoneesta tai muusta tilasta, jossa opetusta annetaan, taikka oppilaitoksen järjes- tämästä tilaisuudesta.</p> <p>Opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään jäljellä olevan työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen opis- kelijan tai oppilaitoksessa tai muussa opetusti- lassa työskentelevän henkilön turvallisuus kärsii opiskelijan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäy- tymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti opiskelijan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi.</p> <p>Jos opiskelija on tutkimuksen alaisena rik- koksesta, häneltä voidaan tutkimuksen ajaksi pidättää oikeus opiskeluun, jos se opiskelijan tekemäksi epäiltyyn rikokseen tai siihen liittyviin seikkoihin nähden on perusteltua.</p>
<p style="text-align: center;">35 a § (13.6.2003/479) Menettely kurinpitoasiassa ja opiskeluoi- keuden menettämistä koskevassa asiassa sekä kurinpitوران- gaistuksen täytäntöönpa- no</p>	<p style="text-align: center;">35 a § Menettely kurinpitoasiassa ja opiskeluoi- keuden peruuttamista koskevassa asiassa sekä kurinpitوران- gaistuksen täytäntöönpa- no</p>

<p>Ennen opiskelijan <i>määräaikaista</i> erottamista oppilaitoksesta, opiskelijan asuntolasta erottamista ja kirjallisen varoituksen antamista opiskelijalle on kurinpitorangeistukseen syynä oleva teko tai laiminlyönti yksilöitävä, kuultava opiskelijaa sekä hankittava tarpeellinen selvitys. Ennen opiskelijan erottamista oppilaitoksesta tai opiskelija-asuntolasta on kuultava myös opiskelijan huoltajaa. Muista 35 §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä on ilmoitettava opiskelijan huoltajalle.</p> <p>Ennen 32 §:ssä tarkoitetun opiskeluoikeuden menettämistä koskevan päätöksen tekemistä on kuultava opiskelijaa ja hänen huoltajaansa sekä hankittava tarpeellinen selvitys.</p> <p>Kurinpitorangeistuksista ja opiskeluoikeuden menettämisestä tulee antaa kirjallinen päätös ja 35 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettut toimenpiteet tulee kirjata.</p> <p>Opiskelijan <i>määräaikaista</i> erottamista tai opiskelija-asuntolasta erottamista koskeva päätös voidaan panna täytäntöön siitä tehdystä valituksesta huolimatta, jollei <i>koulutuksen järjestäjä tai</i> hallinto-oikeus toisin päättä.</p> <p>Päätöksen täytäntöönpanosta lainvoimaa vailla olevana ja täytäntöönpanon alkamisen ajankohdasta on päätettävä samalla kun <i>määräaikaisesta</i> erottamisesta tai asuntolasta erottamisesta päätetään.</p> <p>Menettelystä tässä pykälässä tarkoitetuissa asioissa on lisäksi voimassa, mitä hallintomenettelylaissa (598/1982) säädetään.</p>	<p>Ennen opiskelijan erottamista oppilaitoksesta, opiskelijan asuntolasta erottamista ja kirjallisen varoituksen antamista opiskelijalle on kurinpitorangeistukseen syynä oleva teko tai laiminlyönti yksilöitävä, kuultava opiskelijaa sekä hankittava tarpeellinen selvitys. Ennen opiskelijan erottamista oppilaitoksesta tai opiskelija-asuntolasta on kuultava myös opiskelijan huoltajaa. Muista 35 §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä on ilmoitettava opiskelijan huoltajalle.</p> <p><i>Opiskeluoikeuden peruuttamisesta ja pysyvästä erottamisesta päättää koulutuksen järjestäjän asettama monijäseninen toimielin. Ennen opiskeluoikeuden peruuttamista koskevan päätöksen tekemistä on kuultavaa opiskelijaa ja huoltajaa sekä hankittava asiaa koskeva tarpeellinen asiantuntija- ja muu selvitys.</i></p> <p>Kurinpitorangeistuksista ja opiskeluoikeuden peruuttamisesta tulee antaa kirjallinen päätös ja 35 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettut toimenpiteet tulee kirjata.</p> <p>Opiskelijan erottamista, opiskelija-asuntolasta erottamista tai <i>opiskeluoikeuden peruuttamista</i> koskeva päätös voidaan panna täytäntöön siitä tehdystä valituksesta huolimatta, jollei hallinto-oikeus toisin päättä.</p> <p>Päätöksen täytäntöönpanosta lainvoimaa vailla olevana ja täytäntöönpanon alkamisen ajankohdasta on päätettävä samalla kun erottamisesta, asuntolasta erottamisesta <i>tai opiskeluoikeuden peruuttamisesta</i> päätetään.</p> <p>Menettelystä tässä pykälässä tarkoitetuissa asioissa on lisäksi voimassa, mitä <i>hallintolaissa (434)/2003</i> säädetään.</p>
<p>35 b § (13.6.2003/479)</p> <p>Häiritsevän tai turvallisuutta vaarantavan opiskelijan poistaminen</p> <p>Rehtorilla ja opettajalla on oikeus poistaa luokkahuoneesta tai muusta opetustilasta taikka oppilaitoksen tilaisuudesta opiskelija, joka ei noudata 35 §:n 2 momentissa tarkoitettua poistumismääräystä. Rehtorilla ja opettajalla on myös oikeus poistaa oppilaitoksen alueelta oppilas, joka ei poistu saatuaan tiedon 35 §:n 3 momentissa tarkoitettua opetuksen epäamisestä.</p> <p>Jos poistettava opiskelija koettaa vastarintaa tekemällä välttää poistamisen, rehtorilla ja opettajalla on oikeus käyttää sellaisia opiskelijan poistamiseksi tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina opiskelijan ikä ja</p>	<p>35 b §</p> <p>Häiritsevän tai turvallisuutta vaarantavan opiskelijan poistaminen</p> <p>Rehtorilla ja opettajalla on oikeus poistaa luokkahuoneesta tai muusta opetustilasta taikka oppilaitoksen tilaisuudesta opiskelija, joka ei noudata 35 §:n 3 momentissa tarkoitettua poistumismääräystä. Rehtorilla ja opettajalla on myös oikeus poistaa oppilaitoksen alueelta oppilas, joka ei poistu saatuaan tiedon 35 §:n 4 momentissa tarkoitettua opetuksen epäamisestä.</p> <p>Jos poistettava opiskelija koettaa vastarintaa tekemällä välttää poistamisen, rehtorilla ja opettajalla on oikeus käyttää sellaisia opiskelijan poistamiseksi tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina opiskelijan ikä ja</p>

<p>tilanteen uhkaavuus tai vastarinnan vakavuus sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen.</p> <p>Rehtori ja opettaja voivat 1 ja 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa toimia yhdessä tai kumpikin erikseen. Oppilaan poistamisessa ei saa käyttää voimankäyttövälineitä. Voimakeinojen käyttöön turvautuneen opettajan tai rehtorin tulee antaa kirjallinen selvitys tapahtuneesta koulutuksen järjestäjälle.</p> <p>Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain (39/1889) 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.</p>	<p>tilanteen uhkaavuus tai vastarinnan vakavuus sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen.</p> <p>Rehtori ja opettaja voivat 1 ja 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa toimia yhdessä tai kumpikin erikseen. Oppilaan poistamisessa ei saa käyttää voimankäyttövälineitä. Voimakeinojen käyttöön turvautuneen opettajan tai rehtorin tulee antaa kirjallinen selvitys tapahtuneesta koulutuksen järjestäjälle.</p> <p>Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain (39/1889) 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.</p>
<p style="text-align: center;">35 c § (13.6.2003/479)</p> <p style="text-align: center;">Kurinpitomenettelyn suhde syytteen viireilläoloon ja tuomioistuimen ratkaisuun</p> <p>Sinä aikana, jolloin opiskelijaa vastaan on viireillä syyte yleisessä tuomioistuimessa, ei häntä vastaan samasta syystä saa aloittaa tai jatkaa kurinpitomenettelyä.</p> <p>Jos tuomioistuin on vapauttanut opiskelijan syytteestä, ei kurinpitomenettelyä saa aloittaa tai jatkaa samasta syystä muutoin kuin sellaisen menettelyn perusteella, jota ei ole katsottava rikokseksi mutta josta voidaan rangaista kurinpidollisesti.</p> <p>Jos tuomioistuin on tuominnut opiskelijan rangaistukseen, ei hänelle saa samasta syystä määrätä kurinpitovangastusta. Opiskelija saadaan kuitenkin erottaa määräajaksi tai erottaa opiskelija-asuntolasta määräajaksi tai jäljellä olevien opintojen ajaksi, jos se opiskelijan tekemän rikoksen tai siihen liittyvien seikkojen perusteella on perusteltua.</p>	<p style="text-align: center;">35 c §</p> <p style="text-align: center;">Kurinpitomenettelyn suhde syytteen viireilläoloon ja tuomioistuimen ratkaisuun</p> <p>Sinä aikana, jolloin opiskelijaa vastaan on viireillä syyte yleisessä tuomioistuimessa, ei häntä vastaan samasta syystä saa aloittaa tai jatkaa kurinpitomenettelyä.</p> <p>Jos tuomioistuin on vapauttanut opiskelijan syytteestä, ei kurinpitomenettelyä saa aloittaa tai jatkaa samasta syystä muutoin kuin sellaisen menettelyn perusteella, jota ei ole katsottava rikokseksi mutta josta voidaan rangaista kurinpidollisesti.</p> <p>Jos tuomioistuin on tuominnut opiskelijan rangaistukseen, ei hänelle saa samasta syystä määrätä kurinpitovangastusta. Opiskelija saadaan kuitenkin erottaa määräajaksi <i>tai pysyvästi oppilaitoksesta</i> tai erottaa opiskelija-asuntolasta määräajaksi tai jäljellä olevien opintojen ajaksi, jos se opiskelijan tekemän rikoksen tai siihen liittyvien seikkojen perusteella on perusteltua.</p>
	<p style="text-align: center;">42 a §</p> <p style="text-align: center;">Opiskelijan ja opiskelijaksi pyrkijän terveydentilaa koskevien tietojen käsittely</p> <p><i>Opiskelijan ja opiskelijaksi pyrkijän terveydentilaa koskevaa tietoa saavat käsitellä vain ne henkilöt, jotka valmistelevat tai tekevät päätöksen opiskelijavalinnasta, opiskeluoikeuden peruuttamisesta tai kurinpidosta taikka antavat lausuntoja mainituista asioista.</i></p> <p><i>Koulutuksen järjestäjän on säilytettävä terveydentilaa koskevat tiedot erillään muista henkilötiedoista. Terveystilaa koskevat tiedot tulee poistaa rekisteristä välittömästi, kun niiden säilyttämiselle ei ole enää lakisääteisten tehtävien edellyttämää perustetta, kuitenkin viimeistään neljän vuoden kuluttua tietojen merkitsemisestä rekisteriin.</i></p>

<p style="text-align: center;">43 § Tietojensaantioikeus</p> <p>Koulutuksen järjestäjällä on tehtäviään hoitaessaan oikeus saada valtion ja kunnan viranomaiselta koulutuksen suunnittelun ja järjestämisen edellyttämät tilastotiedot ja muut vastaavat tiedot.</p> <p>Koulutuksen järjestäjän tulee pyynnöstä toimittaa valtion opetushallintoviranomaisille niiden määräämät koulutuksen arvioinnin, kehittämisen, tilastoinnin ja seurannan edellyttämät tiedot.</p>	<p style="text-align: center;">43 § Tietojensaantioikeus</p> <p>Koulutuksen järjestäjällä on tehtäviään hoitaessaan oikeus saada valtion ja kunnan viranomaiselta koulutuksen suunnittelun ja järjestämisen edellyttämät tilastotiedot ja muut vastaavat tiedot.</p> <p>Koulutuksen järjestäjän tulee pyynnöstä toimittaa valtion opetushallintoviranomaisille niiden määräämät koulutuksen arvioinnin, kehittämisen, tilastoinnin ja seurannan edellyttämät tiedot.</p> <p><i>Koulutuksen järjestäjällä on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada terveydenhuollon ammattihenkilöltä kirjallinen johtopäätös opiskelijan terveydentilasta opiskeluoikeuden arviointia varten sekä kirjallinen johtopäätös päihdetestistä kurinpitotoimien arviointia varten.</i></p> <p><i>Koulutuksen järjestäjällä on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada opiskelijaksi ottamisen ja opiskeluoikeuden arvioinnin edellyttämät välttämättömät tiedot opiskelijan ja opiskelijaksi pyrkivän opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä ja sen perusteluista toiselta koulutuksen järjestäjältä, ammatikorkeakoululta tai yliopistolta.</i></p> <p><i>Koulutuksen järjestäjällä on salassapitosäännösten estämättä velvollisuus antaa Sosi-aali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle sen toimialaan kuuluvan asiakas- tai potilasturvallisuuden valvonnan edellyttämät välttämättömät tiedot vireillä olevasta 32 §:ssä tarkoitusta opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta käsittelystä sekä opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä ja sen perusteluista.</i></p>
<p style="text-align: center;">44 § (13.6.2003/479) Muutoksenhaku</p> <p>Tässä laissa tarkoitettuun koulutuksen järjestäjän päätökseen, joka koskee opiskelijalle annettavaa varoitusta, opiskelijan <i>määräaikaista</i> erottamista, <i>opiskelijan</i> erottamista opiskelija-asuntolasta <i>määräajaksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi</i>, koulutuksesta pidättämistä rikostutkimuksen ajaksi tai 37, 38 ja 39 §:ssä säädettyä etua ja oikeutta, haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeudelta siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.</p> <p>Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, päätökseen haetaan muutosta valittamalla lääninhallitukselta siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään, jos päätös koskee:</p> <p>1) opiskelijaksi ottamista;</p>	<p style="text-align: center;">44 § Muutoksenhaku</p> <p>Tässä laissa tarkoitettuun koulutuksen järjestäjän päätökseen, joka koskee opiskelijalle annettavaa varoitusta, opiskelijan erottamista, opiskelija-asuntolasta erottamista, <i>opiskeluoikeuden peruuttamista</i>, koulutuksesta pidättämistä rikostutkimuksen ajaksi tai 37, 38 ja 39 §:ssä säädettyä etua ja oikeutta, haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeudelta siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.</p> <p>Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, päätökseen haetaan muutosta valittamalla lääninhallitukselta siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään, jos päätös koskee:</p> <p>1) opiskelijaksi ottamista;</p>

- 2) 20 §:ssä säädettyä henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevaa suunnitelmaa;
- 3) 21 §:ssä säädettyjä erityisiä opetusjärjestelyjä;
- 4) 31 §:ssä säädettyä opiskeluaikaa tai opiskelijan katsomista eronneeksi; *sekä*
- 5) 32 §:ssä säädettyä *opiskeluoikeuden menettämistä*. ([15.7.2005/601](#))

Edellä 2 momentin mukaiseen lääninhallituksen päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeudelta siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Valitus päätöksestä, joka koskee opiskelijalle annettavaa varoitusta, *määräaikaista* erottamista, asuntolasta erottamista *määräajaksi tai opiskelun jäljellä olevaksi ajaksi*, opiskelusta pidättämistä rikostutkinnan ajaksi taikka 2 tai 3 momentissa tarkoitettua asiaa, tulee tehdä 14 päivän kuluessa siitä, kun päätös on annettu opiskelijalle tiedoksi. Tässä momentissa tarkoitettut asiat tulee käsitellä kiireellisinä.

Edellä 25 §:ssä tarkoitettua opiskelijan arviointia koskevaan päätökseen, nimettyä opiskelijaa koskevaan opintojen suoritusaikaa tai -paikkaa koskevaan päätökseen taikka muuta opintojen yksilöllistä järjestämistä koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Valittaa ei myöskään saa 35 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettussa asiassa. Hallinto-oikeuden päätökseen, jolla on ratkaistu 2 ja 4 momentissa tarkoitettu asia, ja arviointia koskevasta oikeisuvaatimuksesta annettuun päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

([15.7.2005/601](#))

- 2) 20 §:ssä säädettyä henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevaa suunnitelmaa;
- 3) 21 §:ssä säädettyjä erityisiä opetusjärjestelyjä; *sekä*
- 4) 31 §:ssä säädettyä opiskeluaikaa tai opiskelijan katsomista eronneeksi.

Edellä 2 momentin mukaiseen lääninhallituksen päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeudelta siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Valitus päätöksestä, joka koskee opiskelijalle annettavaa varoitusta, *opiskelijan* erottamista, asuntolasta erottamista, *opiskeluoikeuden peruuttamista*, opiskelusta pidättämistä rikostutkinnan ajaksi taikka 2 tai 3 momentissa tarkoitettua asiaa, tulee tehdä 14 päivän kuluessa siitä, kun päätös on annettu opiskelijalle tiedoksi. Tässä momentissa tarkoitettut asiat tulee käsitellä kiireellisinä.

Edellä 25 §:ssä tarkoitettua opiskelijan arviointia koskevaan päätökseen, nimettyä opiskelijaa koskevaan opintojen suoritusaikaa tai -paikkaa koskevaan päätökseen taikka muuta opintojen yksilöllistä järjestämistä koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Valittaa ei myöskään saa 35 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettussa asiassa. Hallinto-oikeuden päätökseen, jolla on ratkaistu 2 momentissa tarkoitettu asia, ja arviointia koskevasta oikeisuvaatimuksesta annettuun päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Opiskeluoikeuden peruuttamista koskevaan hallinto-oikeuden päätökseen haetaan muutosta valittamalla korkeimmalta hallinto-oikeudelta siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Hallinto-oikeuden päätökseen, jolla on ratkaistu muu 4 momentissa tarkoitettu asia ei saa hakea muutosta valittamalla.

2.

Laki

ammattillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 21 päivänä elokuuta 1998 ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 11 §:n 2 ja 10 kohtaa, sellaisina kuin ne ovat laissa 480/2003,
lisätään lain 11 §:ään uusi 6 a, 6 b ja 8 a kohta sekä 16 §:ään uusi 4 a kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki	Ehdotus
<p>11 § (13.6.2003/480) Opiskelijan oikeuksia ja velvollisuuksia koskeva viittaussäännös</p> <p>Tässä laissa tarkoitettuun koulutukseen sovelletaan lisäksi seuraavia ammatillisesta koulutuksesta annetun lain opiskelijan oikeuksia ja velvollisuuksia koskevia säännöksiä:</p> <p>-----</p> <p>2) 27 §:n 3 ja 5 momentin säännöksiä opiskelijaksi ottamisen perusteista;</p> <p>-----</p> <p>10) 35 a §:n säännöksiä menettelystä kurinpitoasiassa ja opiskeluoikeuden menettämistä koskevassa asiassa sekä kurinpitorangautuksen täytäntöönpanosta soveltuvin osin;</p> <p>----</p> <p>16 § Ammattillisesta koulutuksesta annetun lain eräiden säännösten soveltaminen</p> <p>Tässä laissa tarkoitettuun koulutukseen ja tutkintoihin sovelletaan lisäksi seuraavia ammatillisesta koulutuksesta annetun lain säännöksiä:</p> <p>----</p>	<p>11 § Opiskelijan oikeuksia ja velvollisuuksia koskeva viittaussäännös</p> <p>Tässä laissa tarkoitettuun koulutukseen sovelletaan lisäksi seuraavia ammatillisesta koulutuksesta annetun lain opiskelijan oikeuksia ja velvollisuuksia koskevia säännöksiä:</p> <p>----</p> <p>2) 27 §:n 3, 4 ja 6 momentin säännöksiä opiskelijaksi ottamisen perusteista;</p> <p>----</p> <p>6 a) 32 §:n säännöksiä <i>opiskeluoikeuden peruuttamisesta</i>;</p> <p>6 b) 32 a §:n säännöksiä <i>opiskeluoikeuden palauttamisesta</i>;</p> <p>----</p> <p>8 a) 34 a §:n säännöksiä <i>päihdetestauksesta</i>;</p> <p>----</p> <p>10) 35 a §:n säännöksiä menettelystä kurinpitoasiassa ja opiskeluoikeuden <i>peruuttamisesta</i> koskevassa asiassa sekä kurinpitorangautuksen täytäntöönpanosta soveltuvin osin;</p> <p>----</p> <p>16 § Ammattillisesta koulutuksesta annetun lain eräiden säännösten soveltaminen</p> <p>Tässä laissa tarkoitettuun koulutukseen ja tutkintoihin sovelletaan lisäksi seuraavia ammatillisesta koulutuksesta annetun lain säännöksiä:</p> <p>----</p> <p>4 a) 42 a §:n säännöksiä <i>opiskelijan ja opiskelijaksi pyrkivän terveydentilaa koskevien tietojen käsittelystä soveltuvin osin</i>;</p> <p>----</p>

3.

Laki

ammattikorkeakoululain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 9 päivänä toukokuuta 2003 annetun ammattikorkeakoululain 28 ja 42 §:n 5 momentti ja
lisätään lakiin uusi 25 a - 25 d § ja 40 §:ään uusi 3 - 6 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	Ehdotus
	<p style="text-align: center;">25 a § Opiskeluoikeuden peruuttaminen</p> <p><i>Kun tutkintoon johtavat opinnot edellyttävät alaikäisten parissa työskentelyä tai niihin liittyy potilas-, asiakas- tai liikenneturvallisuutta taikka yleistä turvallisuutta koskevia vaatimuksia, opiskelijalta voidaan peruuttaa opiskeluoikeus, jos</i></p> <ol style="list-style-type: none"> <i>1) on ilmeistä, ettei opiskelija ohjauksesta ja tukitoimista huolimatta saavuta opinnoissaan tutkintoon asetettuja erityisiä ammattitaitovaatimuksia;</i> <i>2) hän osoittaa opinnoissaan vakavaa piittaamattomuutta omaan tai toisen henkilön terveyteen taikka yleiseen turvallisuuteen;</i> <i>3) opintojen aikana ilmenee sellainen opiskelijan terveydentilaa koskeva seikka, joka on ilmeinen este tutkinnon suorittamiselle;</i> <i>4) hänet on tuomittu rangaistukseen yleisessä tuomioistuimessa ja tehty rikos osoittaa ilmeistä soveltumattomuutta kyseisiin opintoihin; tai</i> <i>5) hän on ammattikorkeakouluun pyrkiesään salannut jäljempänä 5 momentin mukaisesti pyydetyn tiedon opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä.</i> <p><i>Opiskeluoikeuden peruuttamista koskevan käsittelyn yhteydessä ammattikorkeakoulun on edistettävä opiskelijan hakeutumista muuhun koulutukseen. Lisäksi opiskelija voidaan tämän suostumuksella siirtää ammattikorkeakoulun muuhun koulutusohjelmaan, jonka opiskelijaksi ottamisen edellytykset hän täyttää.</i></p> <p><i>Opiskeluoikeuden peruuttamisesta päättää ammattikorkeakoulun hallitus. Ennen opiskeluoikeuden peruuttamista koskevan päätöksen tekemistä on kuultavaa opiskelijaa sekä hankittava asiaa koskeva tarpeellinen selvitys.</i></p> <p><i>Opiskeluoikeuden peruuttamisesta tulee antaa kirjallinen päätös. Opiskeluoikeuden pe-</i></p>

	<p>ruuttamista koskeva päätös voidaan panna täytäntöön siitä tehdystä valituksesta huolimatta, jollei hallinto-oikeus toisin päättä. Päätöksen täytäntöönpanosta lainvoimaa vailla olevana ja täytäntöönpanon alkamisen ajankohdasta on päätettävä samalla kun opiskeluoikeuden peruuttamisesta päätetään.</p> <p>Opiskelijaksi pyrkivän tulee pyydettäessä antaa ammattikorkeakoululle opiskelijaksi ottamisen arvioinnin edellyttämä tieto opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta 1 momentissa taikka ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (630/1998) 32 §:ssä, ammatillisesta aikuis-koulutuksesta annetun lain (631/1998) 11 §:n 6 a kohdassa tai yliopistolain (558/2009) 43 a §:ssä tarkoitusta päätöksestä. Opiskelijaksi ei voida ottaa sellaista henkilöä, jolta on peruutettu opiskeluoikeus, jos tämä on ilmeisesti esteenä koulutukseen osallistumiselle.</p> <p>Opiskelijan tulee pyydettäessä antaa ammattikorkeakoululle 1 momentin 3 kohdan mukaisen terveydentilan arvioinnissa tarvittavat tiedot. Jos on perusteltua aihetta epäillä että opiskelijalla on mainitussa kohdassa tarkoitettu terveydentilan este, voidaan hänet määrätä terveydentilan toteamiseksi suoritettaviin tarkastuksiin ja tutkimuksiin. Ammattikorkeakoulu vastaa määräämistään terveydentilaa koskevista tarkastuksista ja tutkimuksista aiheutuvista kustannuksista.</p>
	<p style="text-align: center;">25 b § Opiskeluoikeuden palauttaminen</p> <p>Henkilö, jolta on peruutettu opiskeluoikeus 25 a §:n 1 momentin 1 - 3 kohdan perusteella, voi hakea kyseiseltä ammattikorkeakoululta opiskeluoikeuden palauttamista aikaisintaan kahden vuoden kuluttua opiskeluoikeuden peruuttamista koskevan päätöksen tekemisestä. Opiskeluoikeus voidaan palauttaa, jos opiskeluoikeuden peruuttamisen aiheuttaneet perusteet ovat poistuneet. Opiskeluoikeuden palauttamisesta päättää ammattikorkeakoulun hallitus. Menettelyyn sovelletaan opiskeluoikeuden peruuttamista koskevia menettelysäännöksiä soveltuvin osin.</p>
	<p style="text-align: center;">25 c § Päihdetestaus</p> <p>Opiskelija on velvollinen ammattikorkeakoulun määräyksestä osallistumaan terveydenhuollon ammattihenkilön ja laboratoriohenkilö-</p>

	<p>kunnan tekemään päihdetestiin, jos on perusteltua aihetta epäillä, että opiskelija esiintyy päihteiden vaikutuksen alaisena opiskelutilanteessa tai opiskeluun kuuluvassa harjoittelussa ja testaaminen on välttämätöntä opiskelijan toimintakyvyn selvittämiseksi. Testaamisen edellytyksenä on, että päihteiden vaikutuksen alaisena tai päihteistä riippuvaisena toimiminen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) vaarantaa opiskelijan itsensä tai toisen henkeä tai terveyttä; 2) vaarantaa liikenneturvallisuutta; 3) vaarantaa salassapitosäännöksiin suojattujen tietojen suojaa tai eheyttä; 4) voi lisätä ammattikorkeakoulun tai sen ylläpitäjän tai harjoittelupaikan hallussa olevien huumausainelain (373/2008) 3 §:n 1 momentin 5 tai 6 kohdassa tarkoitettujen aineiden tai lääkelain (395/1987) 4 §:ssä tarkoitettujen lääkevalmisteiden taikka mainitun lain 5 §:ssä tarkoitettujen lääkeaineiden laittoman kaupan, hallussapidon, käytön ja leviämisen riskiä. <p>Jos opiskelijalle on tarkoitus tehdä tässä pykälässä tarkoitettu päihdetesti, ammattikorkeakoululla on oltava kirjalliset toimintaohjeet opiskelijoiden päihteiden käytön ehkäisemiseksi ja päihdeongelmiin puuttumiseksi.</p> <p>Ammattikorkeakoulu vastaa 1 momentissa tarkoitettua päihdetestauksesta aiheutuvista kustannuksista.</p> <p>Päihdetestistä saatu tieto on terveydentilatieto.</p>
	<p style="text-align: center;">25 d § Opiskelijan terveydentilaa koskevien tietojen käsittely</p> <p>Opiskelijan terveydentilaa koskevaa tietoa saavat ammattikorkeakoulussa käsitellä vain ne henkilöt, jotka valmistelevat tai tekevät päätöksen opiskeluoikeuden peruuttamisesta tai kurinpidosta taikka antavat lausuntoja mainitusta asiasta.</p> <p>Ammattikorkeakoulun on säilytettävä terveydentilaa koskevat tiedot erillään muista henkilötiedoista. Terveydentilaa koskevat tiedot tulee poistaa rekisteristä välittömästi, kun niiden säilyttämiselle ei ole enää lakisääteisten tehtävien edellyttämää perustetta, kuitenkin viimeistään neljän vuoden kuluttua tietojen merkitsemisestä rekisteriin.</p>
<p style="text-align: center;">28 § Opiskelijan kurinpito</p> <p>Opiskelijaa, joka on ammattikorkeakou-</p>	<p style="text-align: center;">28 § Kurinpito</p> <p>Opiskelijalle, joka on ammattikorkeakou-</p>

<p>lussa syyllistynyt vilppiin tai muutoin rikkonut ammattikorkeakoulun järjestystä, voidaan kurinpidollisesti rangaista rikkomuksen vakavuudesta riippuen varoituksella tai erottamalla hänet määräajaksi, enintään yhdeksi vuodeksi. Ennen asian ratkaisemista opiskelijalle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi asiassa.</p> <p>Opiskelijalle annettavasta varoituksesta päättää rehtori ja opiskelijan erottamisesta määräajaksi ammattikorkeakoulun hallitus.</p>	<p>lussa syyllistynyt vilppiin tai muutoin rikkonut ammattikorkeakoulun järjestystä <i>taikka joka kieltäytyy 25 c §:ssä tarkoitetusta päihdetestauksesta tai on antanut päihteiden väärinkäyttöä osoittavan näytteen</i>, voidaan antaa kirjallinen varoitus. <i>Jos teko tai laiminlyönti on vakava tai jos opiskelija jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä kirjallisen varoituksen saatuaan, voidaan hänet erottaa enintään yhden vuoden määräajaksi.</i></p> <p><i>Jos opiskelijan teko tai laiminlyönti on erittäin vakava ja hän on aiheuttanut opinnoissaan vakavaa uhkaa tai vahinkoa toisen henkilön terveyteen tai yleiseen turvallisuuteen, voidaan opiskelija erottaa pysyvästi.</i></p> <p>Opiskelijalle annettavasta varoituksesta päättää rehtori ja opiskelijan erottamisesta ammattikorkeakoulun hallitus. <i>Ennen asian ratkaisemista on opiskelijalle todisteellisesti toimitettava tiedoksi, mistä rikkomuksesta häntä syytetään sekä varattava hänelle tilaisuus tulla asiassa kuulluksi.</i></p> <p><i>Jos opiskelija on tutkimuksen alaisena rikoksesta, häneltä voidaan tutkimuksen ajaksi pidättää oikeus opiskeluun, jos se opiskelijan tekemäksi epäiltyyn rikokseen tai siihen liittyviin seikkoihin nähden on perusteltua.</i></p>
<p style="text-align: center;">40 § Tietojensaantioikeus</p> <p>Ammattikorkeakoululla on tehtäviään hoitaessaan oikeus saada valtion ja kunnan viranomaiselta koulutuksen suunnittelun ja järjestämisen kannalta tarpeelliset tilastotiedot ja muut vastaavat tiedot.</p> <p>Ammattikorkeakoulun tulee pyynnöstä toimittaa opetusministeriölle sen määräämät koulutuksen arvioinnin, kehittämisen, tilastoinnin ja seurannan edellyttämät tiedot.</p>	<p style="text-align: center;">40 § Tietojensaantioikeus</p> <p>Ammattikorkeakoululla on tehtäviään hoitaessaan oikeus saada valtion ja kunnan viranomaiselta koulutuksen suunnittelun ja järjestämisen kannalta tarpeelliset tilastotiedot ja muut vastaavat tiedot.</p> <p>Ammattikorkeakoulun tulee pyynnöstä toimittaa opetusministeriölle sen määräämät koulutuksen arvioinnin, kehittämisen, tilastoinnin ja seurannan edellyttämät tiedot.</p> <p><i>Ammattikorkeakoululla on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada terveydenhuollon ammattihenkilöltä kirjallinen johtopäätös opiskelijan terveydentilasta opiskeluoikeuden arviointia varten sekä kirjallinen johtopäätös päihdetestistä kurinpitotoimien arviointia varten.</i></p> <p><i>Ammattikorkeakoululla on salassapitosäännösten estämättä oikeus antaa toiselle ammattikorkeakoululle opiskelijaksi ottamisen edellyttämät välttämättömät tiedot vireillä olevasta 25 a §:ssä tarkoitetusta opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta käsittelystä, jos opiskelija on hakenut toiseen ammattikorkeakouluun siirto-opiskelijana.</i></p> <p><i>Ammattikorkeakoululla on salassapito-</i></p>

	<p>säännösten estämättä oikeus saada opiskelijaksi ottamisen ja opiskeluoikeuden arvioinnin edellyttämät välttämättömät tiedot opiskelijan ja opiskelijaksi pyrkivän opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä ja sen perusteluista toiselta ammattikorkeakoululta, yliopistolta tai koulutuksen järjestäjältä.</p> <p><i>Ammattikorkeakoululla on salassapitosäännösten estämättä velvollisuus antaa Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle sen toimialaan kuuluvan asiakas- tai potilasturvallisuuden valvonnan edellyttämät välttämättömät tiedot vireillä olevasta 25 a §:ssä tarkoitettua opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta käsittelystä sekä opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä ja sen perusteluista.</i></p>
<p style="text-align: center;">42 § Muutoksenhaku</p> <p>Ammattikorkeakoulun tämän lain ja sen nojalla annetun asetuksen perusteella teemmään päätökseen haetaan muutosta valittamalla siihen hallinto-oikeuteen, jonka tuomiopiirissä ammattikorkeakoulun päätoimipaikka sijaitsee, ja muutoin siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.</p> <p>Päätökseen, johon saa 22, 25 tai 27 §:n mukaan hakea oikaisua, ei saa hakea muutosta valittamalla. Oikaisumenettelyssä annettuun päätökseen haetaan muutosta valittamalla 1 momentissa tarkoitettuun hallinto-oikeuteen. Opintosuoritusten arviointia koskevaan oikaisumenettelyssä annettuun päätökseen ei kuitenkaan saa hakea muutosta valittamalla.</p> <p>Ammattikorkeakoulun päätökseen, joka koskee ammattikorkeakoulun sääntöjä, tutkintotosääntöä taikka koulutusohjelmaa, opetus-suunnitelmaa tai muuta opetuksen järjestelyä koskevaa määräystä, ei saa hakea muutosta valittamalla.</p> <p>Hallinto-oikeuden päätökseen, joka koskee 22 §:ssä tarkoitettua opiskelijaksi ottamista, 25 §:ssä tarkoitettua opiskeluoikeuden menettämistä tai 28 §:ssä tarkoitettua opiskelijan kurinpitoa, ei saa hakea muutosta valittamalla.</p> <p>Opiskelijan <i>määräaikaista</i> erottamista koskeva päätös voidaan panna täytäntöön siitä tehdystä valituksesta huolimatta, jollei <i>ammattikorkeakoulu</i> tai hallinto-oikeus toisin määrää.</p>	<p style="text-align: center;">42 § Muutoksenhaku</p> <p>Ammattikorkeakoulun tämän lain ja sen nojalla annetun asetuksen perusteella teemmään päätökseen haetaan muutosta valittamalla siihen hallinto-oikeuteen, jonka tuomiopiirissä ammattikorkeakoulun päätoimipaikka sijaitsee, ja muutoin siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.</p> <p>Päätökseen, johon saa 22, 25 tai 27 §:n mukaan hakea oikaisua, ei saa hakea muutosta valittamalla. Oikaisumenettelyssä annettuun päätökseen haetaan muutosta valittamalla 1 momentissa tarkoitettuun hallinto-oikeuteen. Opintosuoritusten arviointia koskevaan oikaisumenettelyssä annettuun päätökseen ei kuitenkaan saa hakea muutosta valittamalla.</p> <p>Ammattikorkeakoulun päätökseen, joka koskee ammattikorkeakoulun sääntöjä, tutkintotosääntöä taikka koulutusohjelmaa, opetus-suunnitelmaa tai muuta opetuksen järjestelyä koskevaa määräystä, ei saa hakea muutosta valittamalla.</p> <p>Hallinto-oikeuden päätökseen, joka koskee 22 §:ssä tarkoitettua opiskelijaksi ottamista, 25 §:ssä tarkoitettua opiskeluoikeuden menettämistä tai 28 §:ssä tarkoitettua opiskelijan kurinpitoa, ei saa hakea muutosta valittamalla.</p> <p>Opiskelijan erottamista <i>tai</i> 25 a §:ssä tarkoitettua opiskeluoikeuden peruuttamista koskeva päätös voidaan panna täytäntöön siitä tehdystä valituksesta huolimatta, jollei hallinto-oikeus toisin määrää.</p>

4.

Laki

yliopistolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 24 päivänä heinäkuuta 2009 annetun yliopistolain (558/2009) 45 ja 85 § ja
lisätään lakiin uusi 43 a - 43 e § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	Ehdotus
	<p style="text-align: center;">5 luku Opiskelijat</p> <p style="text-align: center;">43 a § Opiskeluoikeuden peruuttaminen</p> <p><i>Kun tutkintoon johtavat opinnot edellyttävät alaikäisten parissa työskentelyä tai niihin liittyy potilas-, asiakas- tai liikenneturvallisuutta taikka yleistä turvallisuutta koskevia vaatimuksia, opiskelijalta voidaan peruuttaa opiskelu-oikeus, jos</i></p> <ol style="list-style-type: none"> <i>1) on ilmeistä, ettei opiskelija ohjauksesta ja tukitoimista huolimatta saavuta opinnoissaan tutkintoon asetettuja erityisiä ammattitaitovaatimuksia;</i> <i>2) hän osoittaa opinnoissaan vakavaa piittaamattomuutta omaan tai toisen henkilön terveyteen taikka yleiseen turvallisuuteen;</i> <i>3) opintojen aikana ilmenee sellainen opiskelijan terveydentilaa koskeva seikka, joka on ilmeinen este tutkinnon suorittamiselle;</i> <i>4) hänet on tuomittu rangaistukseen yleisessä tuomioistuimessa ja tehty rikos osoittaa ilmeistä soveltumattomuutta kyseisiin opintoihin; tai</i> <i>5) hän on yliopistoon pyrkiessään salannut jäljempänä 5 momentin mukaisesti pyydetyn tiedon opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä.</i> <p><i>Opiskeluoikeuden peruuttamista koskevan käsittelyn yhteydessä yliopiston on edistettävä opiskelijan hakeutumista muuhun koulutukseen. Lisäksi opiskelija voidaan tämän suostumuksella siirtää yliopiston muuhun koulutusohjelmaan, jonka opiskelijaksi ottamisen edellytykset hän täyttää.</i></p> <p><i>Opiskeluoikeuden peruuttamisesta päättää yliopiston hallitus. Ennen opiskeluoikeuden peruuttamista koskevan päätöksen tekemistä on kuultavaa opiskelijaa sekä hankittava asiaa</i></p>

	<p>koskeva tarpeellinen selvitys.</p> <p>Opiskelu oikeuden peruuttamisesta tulee antaa kirjallinen päätös. Opiskelu oikeuden peruuttamista koskeva päätös voidaan panna täytäntöön siitä tehdystä valituksesta huolimatta, jollei hallinto-oikeus toisin pääte. Päätöksen täytäntöönpanosta lainvoimaa vailla olevana ja täytäntöönpanon alkamisen ajankohdasta on päätettävä samalla kun opiskelu oikeuden peruuttamisesta päätetään.</p> <p>Opiskelijaksi pyrkivän tulee pyydetessä antaa yliopistolle opiskelijaksi ottamisen arvioinnin edellyttämä tieto opiskelu oikeuden peruuttamista koskevasta 1 momentissa taikka ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (630/1998) 32 §:ssä, ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain (631/1998) 11 §:n 6 a kohdassa tai ammattikorkeakoululain (351/2003) 25 a §:ssä tarkoitusta päätöksestä. Opiskelijaksi ei voida ottaa sellaista henkilöä, jolta on peruutettu opiskelu oikeus, jos tämä on ilmeisesti esteenä koulutukseen osallistumiselle.</p> <p>Opiskelijan tulee pyydetessä antaa yliopistolle 40 a §:n 1 momentin 3 kohdan mukaisen terveydentilan arvioinnissa tarvittavat tiedot. Jos on perusteltua aihetta epäillä että opiskelijalla on mainitussa kohdassa tarkoitettu terveydentilan toteamiseksi suoritettaviin tarkastuksiin ja tutkimuksiin. Yliopisto vastaa määrittämistä terveydentilaa koskevista tarkastuksista ja tutkimuksista aiheutuviasta kustannuksista.</p>
	<p style="text-align: center;">43 b §</p> <p style="text-align: center;">Opiskelu oikeuden palauttaminen</p> <p>Henkilö, jolta on peruutettu opiskelu oikeus 43 a §:n 1 momentin 1 - 3 kohdan perusteella, voi hakea kyseiseltä yliopistolta opiskelu oikeuden palauttamista aikaisintaan kahden vuoden kuluttua opiskelu oikeuden peruuttamista koskevan päätöksen tekemisestä. Opiskelu oikeus voidaan palauttaa, jos opiskelu oikeuden peruuttamisen aiheuttaneet perusteet ovat poistuneet. Opiskelu oikeuden palauttamisesta päättää yliopiston hallitus. Menettelyyn sovelletaan opiskelu oikeuden peruuttamista koskevia menettelysäännöksiä soveltuvin osin.</p>
	<p style="text-align: center;">43 c §</p> <p style="text-align: center;">Päihdetestaus</p>

	<p>Opiskelija on velvollinen yliopiston määräksestä osallistumaan terveydenhuollon ammattihenkilön ja laboratoriohenkilökunnan tekemään päihdetestiin, jos on perusteltua aihetta epäillä, että opiskelija esiintyy päihteiden vaikutuksen alaisena opiskelutilanteessa tai opiskeluun kuuluvassa harjoittelussa ja testaaminen on välttämätöntä opiskelijan toimintakyvyn selvittämiseksi. Testaamisen edellytyksenä on, että päihteiden vaikutuksen alaisena tai päihteistä riippuvaisena toimiminen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) vaarantaa opiskelijan itsensä tai toisen henkeä tai terveyttä; 2) vaarantaa liikenneturvallisuutta; 3) vaarantaa salassapitosäännöksiin suojattujen tietojen suojaa tai eheyttä; 4) voi lisätä yliopiston tai harjoittelupaikan hallussa olevien huumausainelain (373/2008) 3 §:n 1 momentin 5 tai 6 kohdassa tarkoitettujen aineiden tai lääkelain (395/1987) 4 §:ssä tarkoitettujen lääkevalmisteiden taikka mainitun lain 5 §:ssä tarkoitettujen lääkeaineiden laittoman kaupan, hallussapidon, käytön ja leviämisen riskiä. <p>Jos opiskelijalle on tarkoitus tehdä tässä pykälässä tarkoitettu päihdetesti, yliopistolla on oltava kirjalliset toimintaohjeet opiskelijoiden päihteiden käytön ehkäisemiseksi ja päihdeongelmiin puuttumiseksi.</p> <p>Yliopisto vastaa 1 momentissa tarkoitettua päihdetestauksesta aiheutuvista kustannuksista.</p> <p>Päihdetestistä saatu tieto on terveydentilatieto.</p>
	<p style="text-align: center;">43 d § Opiskelijan terveydentilaa koskevien tietojen käsittely</p> <p>Opiskelijan terveydentilaa koskevaa tietoa saavat yliopistossa käsitellä vain ne henkilöt, jotka valmistelevat tai tekevät päätöksen opiskeluoikeuden peruuttamisesta tai kurinpidosta taikka antavat lausuntoja mainitusta asiasta.</p> <p>Yliopiston on säilytettävä terveydentilaa koskevat tiedot erillään muista henkilötiedoista. Terveydentilaa koskevat tiedot tulee poistaa rekisteristä välittömästi, kun niiden säilyttämiselle ei ole enää lakisääteisten tehtävien edellyttämää perustetta, kuitenkin viimeistään neljän vuoden kuluttua tietojen merkitsemisestä rekisteriin.</p>

	<p style="text-align: center;">43 e § Tietojensaantioikeus</p> <p><i>Yliopistolla on salassapitosäännösten es- tämättä oikeus saada terveydenhuollon ammat- tihenkilöltä kirjallinen johtopäätös opiskelijan terveydentilasta opiskeluoikeuden arviointia varten sekä kirjallinen johtopäätös päihdetestis- tä kurinpitotoimien arviointia varten.</i></p> <p><i>Yliopistolla on salassapitosäännösten es- tämättä oikeus antaa toiselle yliopistolle opiske- lijaksi ottamisen edellyttämät välttämättömät tiedot vireillä olevasta 40 a §:ssä tarkoitetusta opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta käsittelystä, jos opiskelija on hakenut toiseen yliopistoon siirto-opiskelijana.</i></p> <p><i>Yliopistolla on salassapitosäännösten es- tämättä oikeus saada opiskelijaksi ottamisen ja opiskeluoikeuden arvioinnin edellyttämät vält- tämättömät tiedot opiskelijan ja opiskelijaksi pyrkivän opiskeluoikeuden peruuttamista kos- kevasta päätöksestä ja sen perusteluista toisel- ta yliopistolta, ammattikorkeakoululta tai koulu- tuksen järjestäjältä.</i></p> <p><i>Yliopistolla on salassapitosäännösten es- tämättä velvollisuus antaa Sosiaali- ja terveys- alan lupa- ja valvontavirastolle sen toimialaan kuuluvan asiakas- tai potilasturvallisuuden val- vonnan edellyttämät välttämättömät tiedot vireil- lä olevasta 40 a §:ssä tarkoitetusta opiskeluo- ikeuden peruuttamista koskevasta käsittelystä sekä opiskeluoikeuden peruuttamista koskevas- ta päätöksestä ja sen perusteluista.</i></p>
<p style="text-align: center;">45 § Opiskelijan kurinpito</p> <p>Opiskelijaa, joka on syyllistynyt yliopiston ope- tus- tai tutkimustoimintaan kohdistuvaan rikko- mukseen tai muutoin rikkonut yliopiston järjes- tystä, voidaan kurinpidollisesti rangaista rikko- muksen vakavuudesta riippuen varoituksella tai erottamalla määräajaksi, enintään yhdeksi vuo- deksi. Opiskelijalle annettavasta varoituksesta päättää yliopiston rehtori ja opiskelijan määrä- aikaisesta erottamisesta yliopiston hallitus. En- nen asian ratkaisemista on opiskelijalle todis- teellisesti toimitettava tiedoksi, mistä rikkomuk- sesta häntä syytetään, sekä varattava hänelle tilaisuus tulla asiassa kuulluksi.</p>	<p style="text-align: center;">45 § Opiskelijan kurinpito</p> <p><i>Opiskelijalle, joka on syyllistynyt yliopiston opetus- tai tutkimustoimintaan kohdistuvaan rikkomukseen tai muutoin rikkonut yliopiston järjestystä taikka joka kieltäytyy 40 c §:ssä tar- koitetusta päihdetestauksesta tai on antanut päihdeiden väärinkäyttöä osoittavan näytteen, voidaan antaa kirjallinen varoitus. Jos teko tai laiminlyönti on vakava tai jos opiskelija jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä kirjallisen varoituksen saatuaan, voidaan hänet erottaa enintään yhden vuoden määräajaksi.</i></p> <p><i>Jos opiskelijan teko tai laiminlyönti on erit- tään vakava ja hän on aiheuttanut opinnoissaan vakavaa uhkaa tai vahinkoa toisen henkilön terveyteen tai yleiseen turvallisuuteen, voidaan</i></p>

	<p><i>opiskelija erottaa pysyvästi.</i></p> <p><i>Opiskelijalle annettavasta varoituksesta päättää yliopiston rehtori ja opiskelijan erottamisesta yliopiston hallitus. Ennen asian ratkaisemista on opiskelijalle todisteellisesti toimitettava tiedoksi, mistä rikkomuksesta häntä syytetään, sekä varattava hänelle tilaisuus tulla asiassa kuulluksi.</i></p> <p><i>Jos opiskelija on tutkimuksen alaisena rikoksesta, häneltä voidaan tutkimuksen ajaksi pidättää oikeus opiskeluun, jos se opiskelijan tekemäksi epäiltyyn rikokseen tai siihen liittyviin seikkoihin nähden on perusteltua.</i></p>
<p style="text-align: center;">85 § Erottamispäätöksen täytäntöönpano</p> <p>Opiskelijan <i>määräaikaista</i> erottamista koskeva päätös voidaan panna täytäntöön siitä tehdystä valituksesta huolimatta, jollei <i>yliopisto tai</i> hallinto-oikeus toisin määrää.</p>	<p style="text-align: center;">85 § Erottamispäätöksen täytäntöönpano</p> <p>Opiskelijan erottamista koskeva päätös voidaan panna täytäntöön siitä tehdystä valituksesta huolimatta, jollei hallinto-oikeus toisin määrää.</p>